



**T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**TURİZMİN SOSYO-KÜLTÜREL YAPIYA ETKİSİ
(Cunda Adası Örneği)**

**Çiğdem ŞAHİN
1630209013**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Meyrem TUNA UYSAL**

Isparta- 2019



SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Düzeltilme Sonrası Girecek Öğrenci

Öğrencinin Adı Soyadı	Çiğdem ŞAHİN
Anabilim Dalı	SOSYOLOJİ
Tez Başlığı	Turizm ve Sosyal-Kültürel Değişim
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Turizmin Sosyo-kültürel Yapıya Etkisi (Cunda Adası Örneği)

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında jürimiz 10/06/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ** kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Dr. Öğ. Üy. Meyrem TUNA UYSAL/SDÜ	<input checked="" type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Ümit AKCA/SDÜ	<input checked="" type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğ. Üy. Meral TİMURTURKAN/MAKÜ	<input checked="" type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret	
Jüri Üyesi		<input type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret	
Jüri Üyesi		<input type="checkbox"/> Kabul <input type="checkbox"/> Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

YÖK LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 9- (7) Tezi başarısız bulunarak reddedilen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir. (8) Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde düzeltmeleri yapılan tezi aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da başarısız bulunarak tezi kabul edilmeyen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

T.C.



SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Turizmin Sosyo-Kültürel Yapıya Etkisi (Cunda Adası Örneği)**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

ÇİĞDEM ŞAHİN

10.06.2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Çiğdem Şahin'.

ÖZET

Turizmin son yıllarda gelişme gösteren sektörlerden biri haline gelmesiyle birlikte hem ekonomik, hem çevresel, hem de sosyo-kültürel yapıda önemli değişimler görülmektedir. Bu değişime turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip olan yerel halk ve turist arasındaki etkileşim sebep olmaktadır. Çünkü her iki farklı sosyal yapıya sahip olan kesim, turizm aracılığıyla bir araya gelmekte ve böylelikle birbirinden farklı olan yaşam tarzı her iki kesime (turist ve yerel halk) cazip gelmektedir. Özellikle sosyal ve kültürel yapı içerisinde yer alan aile kurumu, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, dil, gelenek-görenek, örf-adet ilişkileri turizmle beraber önemli ölçüde farklılaşmaktadır.

Çalışma, turizmin Cunda Adası'ndaki ekonomik etkisinin yanı sıra sosyal ve kültürel yapıya etkilerinin neler olduğunu anlamak amacıyla nitel analiz yöntemi tercih edilerek, Cunda Adası'nda bulunan 22'si erkek ve 8'i kadın olmak üzere toplamda 30 yerli işletme sahibi ile görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Çalışmada amaçlı örneklem tekniği kullanılmıştır. Elde edilmiş olan bulgular doğrultusunda Cunda Adası'nda turizmin gelişme göstermesiyle birlikte ada yaşantısında önemli sosyo-kültürel değişimlerin yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Turist, Sosyal Yapı, Kültürel Yapı.

(ŞAHİN, Çiğdem, *The Impact of Tourism on Socio-Cultural Structure (The Case of Cunda Island)*, Master's Thesis, Isparta, 2019)

ABSTRACT

As tourism has become one of the developing sectors in recent years, significant changes are observed in economic, environmental and socio-cultural structure. This change is caused by the interaction between local people and tourists who have different socio-cultural characteristics in the regions where tourism is developed. This is because the people who have two different social structures come together through tourism and thus the lifestyle which is different from each other is attractive to both groups (tourists and local people). Especially the family institution, kinship and neighborhood relations, language, tradition-custom, customs and customs relations in the social and cultural structure differ significantly with tourism.

In order to understand the economic impact of tourism on Cunda Island as well as its social and cultural structure, qualitative analysis method was preferred and 30 local business owners, 22 male and 8 female, were selected. Purposeful sampling technique was used in the study. According to the findings, it has been concluded that with the development of tourism in Cunda Island, significant socio-cultural changes have been experienced in the island life.

Key Words: Tourism, Tourist, Social Structure, Cultural Structure.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	vi
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TURİZM KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	4
1.2. TURİST KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	6
1.3. TURİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ	8
1.4. TURİZM ÇEŞİTLERİ	11
1.4.1. Kültürel Turizm	11
1.4.2. Deniz Turizmi	12
1.4.3. Üçüncü Yaş Turizmi	13
1.4.4. İnanç Turizmi	14
1.4.5. Yat Turizmi	16
1.4.6. Kırsal Turizm	18
1.4.7. Günübirlilik Turizm.....	19
1.5. TURİZM İLE İLGİLİ KURAMSAL BAKIŞ AÇILARI	19
1.5.1. Yapısal - İşlevselci Görüş.....	20
1.5.2. Çatışmacı Görüş.....	21
1.5.3. Sembolik Etkileşimci Görüş.....	23

İKİNCİ BÖLÜM TURİZMİN SOSYAL-KÜLTÜREL YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

2.1.TURİZMİN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	26
2.2. TURİZMİN AİLE YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	29
2.3. TURİZMİN EĞİTİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	30
2.4. TURİZMİN KENTLEŞME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	31
2.5. TURİZMİN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	33
2.6.TURİZMİN KÜLTÜR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. CUNDA ADASI'NIN GENEL ÖZELLİKLERİ	40
3.2. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	41
3.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	42
3.3.1. Araştırmanın Temel Problemi	42
3.3.2. Araştırmanın Alt Problemleri	42
3.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	42

3.5. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI.....	43
3.6. ARAŞTIRMANIN DESENİ.....	43
3.7. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	44
3.8. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	45
3.9. ARAŞTIRMANIN PİLOT UYGULAMASI	47
3.10. ARAŞTIRMA ETİĞİ	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRMESİ

4. 1. DEMOGRAFİK DURUM.....	50
4.1.1. Yaş	51
4.1.2. Cinsiyet	52
4.1.3. Medeni Durum.....	52
4.1.4. Eğitim Durumu	52
4.1.5. Meslek Durumu.....	52
4.2. SOSYAL DURUM	60
4.2.1. Kadınların Çalışma Hayatı, Aile İçi İlişkileri ve Sosyal Konumu	60
4.2.2. Akrabalık İlişkileri.....	63
4.2.3. Komşuluk İlişkileri	66
4.2.4. Aile Planlaması	70
4.3. KÜLTÜREL DURUM.....	72
4.3.1. Gelenek-Görenek- Örf Adet İlişkileri.....	72
4.3.2. Giyim Kuşam Alışkanlıkları.....	75
4.3.3. Dil Yapısı.....	77
4.3.4. Tarihsel Yapı.....	78
4.3.5. Eğlence Faaliyetleri ve Gece Hayatı.....	80
4.4. EKONOMİK DURUM	82
4.4.1. Konut ve Kira Fiyatları	82
4.4.2. Yeme- İçme Durumu	88
4.4.3. Kılık Kıyafet	89
4.5. ÇEVRESEL DURUM.....	90
4.5.1. Yerli ve Yabancı Turistlerin Çevre Temizliğine Karşı Tutumları.....	90
4.5.2. Alt Yapı Sorunu	92
4.5.3. Su Kirliliği Sorunu.....	94
4.5.4. Bina- Sokak ve Yol sorunu	95
4.5.5. Deniz ve Plaj Sorunu	97
4.5.6. Yoğun Trafik ve Otopark Sorunu	98
4.5.7. Belediye Çalışmaları.....	99
4.5.8. Sivil Toplum Çalışmaları.....	100
4.5.9. Yerli ve Yabancı Turistlerin Cunda Adası'na Gelme Nedenleri.....	102
4.5.10. Katılımcıların Önerileri.....	104
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	106
KAYNAKÇA	111
EKLER.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	122

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.g.t.	: Adı Geçen Tez
C.	: Cilt
Çev	: Çeviren
Der	: Derleyen
Edit.	: Editör
S.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Sayısı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acenteliği Birliği
TÜROB	: Türkiye Otelciler Birliği
TUGEV	: Turizm Geliştirme Vakfı
TYD	: Turizm Yatırımcıları Derneği
UNWTO	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
Vb.	: Ve Benzeri
Vd.	: Ve Diğerleri
Yy.	: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Turizm, Cunda Adası'nda 1970 yılından itibaren gelişme gösteren önemli sektörlerden biridir. Bu tarihten itibaren ada içerisinde başta ekonomi sektörü olmak üzere birçok sektör gelişme ve değişme eğilimi göstermiştir. Ekonomik anlamdaki değişmelerle birlikte sosyal ve kültürel yapıda da farklılaşmalar görülmüştür. Çünkü turizm, farklı sosyo-kültürel yapıya mensup olan bireylerin bir araya gelmesini sağlayarak sosyal yapıda ve bu sosyal yapının bir parçası olan kültürel yapıda bir takım farklılaşmalara neden olmuştur. Böylelikle ada içerisinde ekonomik, sosyal ve kültürel değişiklikler yaşanmıştır. Açıklamalardan yola çıkarak araştırmada turizmle beraber yaşanan sosyal ve kültürel değişimler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada, konuyu seçmem öneride bulunan ve yardımını esirgemeyen sayın Prof. Dr. Hüseyin BAL hocama; çalışma sürecim boyunca düşünceleri, yardımları ve sözleri ile her daim yanımda olan ve araştırma sürecim boyunca bana destek olan sayın danışman hocam Dr. Öğrt. Üy. Meyrem TUNA UYSAL hocama çok teşekkür ederim. Ayrıca saha çalışması süresince bizzat yanımda bana yardımcı olan başta değerli aileme ve bu süreçte aynı şekilde görüşmeleri birlikte yürüttüğümüz ve mülakatlara benimle birlikte katılıp bana yardımcı olan biricik arkadaşım Sema YAVUZKAN' a çok teşekkür ederim.

Çiğdem ŞAHİN
ISPARTA, 2019

GİRİŞ

Sürekli bir gelişme ve değişme gösteren turizm sektörü insanların toplum içerisindeki yaşamlarının belirli bir yönünü etkilemektedir. Bu sebeple turizm sosyal bir olaydır. Turizm, seyahatler ve konaklamalar yoluyla sosyal ve kültürel yapıyı etkilemektedir.¹ Turizm, sadece birey ve insan topluluklarının bir yerden bir yere yapmış olduğu basit bir yer değiştirme faaliyetinin yanı sıra bir değişim unsurudur. Bu değişim unsuru sosyal yapıyı ve sosyal yapının bir parçası olan kültürel yapıyı da etkilemektedir.

Son yıllarda önemi giderek artan turizm olgusu, sosyal ve kültürel yapı üzerindeki etkisinden dolayı sosyoloji biliminin araştırma alanına girmektedir. Bu sebeple sosyoloji bilimi ile turizm bilimi ortak çalışmalar yürütmektedir. Türkiye önemli bir turizm ülkesidir. Türkiye'nin farklı bölgelerinde turizm faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Bu bölgelerden biri de Cunda Adası'dır. Cunda Adası son yıllarda hem yerli hem de yabancı turistlerin tercih ettiği önemli yerlerden biridir. Bu sebeple çalışmada, Cunda Adası'nda yaşanan sosyal ve kültürel değişimlerin incelenmiş, ayrıca değişimin ekonomik ve çevresel boyuttaki etkileri de ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Cunda Adası'nda meydana gelen sosyal ve kültürel değişimi daha iyi açıklayabilmek için 40 yaş ve üzeri 30 yerli katılımcı seçilmiştir. Araştırma verileri; saha gözlemleri ve derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır. Turizm konusunda yeterli literatürün olmaması ve araştırma sahasının ulaşım kolaylığından dolayı Cunda Adası tercih edilmiştir. Cunda Adası'nın yaşamış olduğu değişimler sosyal, kültürel ve çevresel etkileriyle geniş bir şekilde ele alınarak vurgulanmıştır. Ayrıca Cunda Adası'nda meydana gelen değişimlerin incelenmesi, bu konuda araştırma yapılacak olan benzer çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından da literatüre katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Hem Cunda Adası'nda turizmle ilgili gerekli çalışmaların olmaması hem de genel anlamda sosyoloji anabilim dalı içerisinde turizmin sosyal yapı üzerindeki etkilerine yönelik yeterli çalışmanın bulunmaması çalışmamızın özgünlüğünü oluşturmaktadır.

¹ Özge Güdü Demirbulat, "Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkilerin Turist Rehberi Tarafından Algılanması", *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012, S 1, s 53.

Özetle bu çalışmada turizmin, son yıllarda hem ekonomik anlamda gelişen ve değişen bir olgu olması hem de sosyal ve kültürel yapıdaki etkileriyle ön plana çıkması açısından bu çalışma tercih edilmiştir. Bu sebeple çalışmada turizmin Cunda Adası'nda sosyal ve kültürel etkilerinin neler olduğunu anlayabilmek için toplamda 4 bölüm içerisinde açıklanmaya çalışılmıştır. Her bölüm kendi içerisinde araştırma kapsamına uygun olarak ele alınmıştır.

İlk bölümü, “Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve” olarak adlandırılmıştır. Araştırma verilerine uygun olarak başlıklar belirlenmiş ve açıklanmıştır. Araştırmanın başlığını oluşturan turizm kelimesinin ne olduğu, ne zaman gelişim gösterdiği ve turizmin gelişmesinde en çok hangi olayların rol oynadığı belirtilmiştir. Buna paralel olarak turizmin aktif bir parçası olan turist kavramının tanımlarına ve bu konuyla ilgili literatürde yer alan açıklamalara vurgu yapılmıştır. Ayrıca Cunda Adası'nın tarihi ve coğrafi konumu göz önünde bulundurularak ada da gerçekleşen turizm türlerine uygun turizm çeşitleri ele alınmıştır. Daha sonrasında sosyoloji bilimi ile turizm biliminin ortak bir noktasını oluşturan kuramsal bakış açıları açıklanmıştır. Bu bakış açıları ise yapısal işlevselci görüş, çatışmacı görüş ve sembolik etkileşimci görüş olmak üzere 3 başlık altında incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümü, turizmin sosyo-kültürel etkilerinin neler olduğu ve nasıl bir değişime neden olduğu noktasından hareket edilerek bu bölüm oluşturulmuştur. Bu bölüm altında toplamda 6 başlık açıklanmıştır. Bunlardan ilkinin, toplum üzerindeki etkisi dikkate alınarak turizmin, toplum ve birey üzerinde yaratmış olduğu etkiye değinilmiştir. İkinci olarak, turizmin aile yapısı, ilişkileri ve kadının toplumsal konumundaki farklılaşmalara bakılarak açıklamalarda bulunulmuştur. Üçüncü olarak turizmin eğitim üzerindeki etkisine değinilerek, bu alanda yeterli düzeydeki bulunan kalifiyeli elemanlara ve yürütülen politikalara yer verilmiştir. Dördüncü başlıkta turizmin kentleşme üzerindeki etkisinde; kent, kentleşme ve bu konuda yürütülen politikaların etkisine vurgu yapılmıştır. Beşinci olarak turizmin ekonomi üzerindeki etkisi adı altında; istihdam koşullarından, gelir-gider tablosundan ve milli gelir içerisindeki payından bahsedilmiştir. Son olarak turizmin kültür üzerindeki etkisinde ise değer yargıları, yaşam şekilleri ve koşullarındaki değişim olgusuna değinilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümü, “Araştırmanın Yöntem ve Teknikler” başlığından oluşmaktadır. Cunda Adası’nda yapılan araştırmada adanın kısaca genel özelliklerinden, araştırmanın konusundan, probleminden, amacından, öneminden, kapsam ve sınırlılıklarından, araştırmanın deseninden, çalışma grubundan, veri toplama tekniklerinden pilot uygulamasından ve araştırma etiğinden bahsedilmiştir. Burada ilk olarak turizmin neden olduğu sosyal ve kültürel değişimleri ortaya koymak amacıyla bu konunun özgünlüğüne ve diğer çalışmalardan ayrılan yönlerine yer verilerek, tercih edilen araştırma deseni ve kullanılan araştırma tekniği açıklanmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde, “Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi” adı altında saha bilgilerine yer verilmiştir. Bunların ilkinin araştırmanın demografik durumu (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, hane büyüklüğü) oluşturmuştur. Burada katılımcıların yaş aralıkları, medeniyeti, cinsiyetleri, eğitimleri ve durumlarına ilişkin değerlendirmelerde bulunulmuştur. İkincisinde araştırmanın sosyal durumuna yer verilmiştir. Bu başlık altında kadınların çalışma hayatı ve aile içi ilişkilerindeki sosyal konumu, yaşanan komşuluk ve akrabalık ilişkilerindeki değişim ve ada içerisinde gerçekleşen aile planlamasından bahsedilmiştir. Üçüncü olarak kültürel durum başlığı adı altında Cunda Adası’nda yaşanan örf- adet, gelenek-görenek, giyim, dil ve tarihi yapıdaki değişimlerle ilgili açıklamalarda bulunulmuştur. Dördüncü olarak ekonomik durum adı altında ada içerisinde, konut-kira giderlerinden, yeme-içme durumundan ve kılık-kıyafette yaşanan ekonomik değişimlerden bahsedilmiştir. Son başlık çevresel durum adı altında yol-sokak ve bina sorunu, su kirliliği, deniz-plaj sorunu, yoğun trafik ve otopark sorunu, belediye ve sivil toplum çalışmaları, yerli ve yabancı turistlerin Cunda’ya gelme nedenleri ve çevre temizliğine karşı tutumlarına yer verilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi deseninden biri olan durum deseni tercih edilmiştir. Saha verileri sosyolojik bir perspektifle değerlendirilerek, bu konuyla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TURİZM KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Turizm kavramına yönelik tanımlar çok farklı şekillerde ele alınmaktadır. Bu sebeple turizm kavramına yönelik yaklaşımlar ve önem verdikleri noktalar farklı olduğu için çeşitli tanımlamalar ortaya çıkmaktadır.² Özellikle turizmin çok boyutlu bir alan olarak tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, gibi birçok bilim dalı ile karşılıklı iletişim içerisinde olması da bu tanımlamayı zorlaştırmaktadır.³

İlk olarak turizm kavramı Latince “tornus” anlamında batı dillerinde kullanılmıştır. Daha sonra bu kelime İngilizce “tour” şekline dönüştürülmüş ve seyahat, gezi gibi uzun süreli yolculuklar şeklinde ifade edilmiştir. Batı literatüründe turizm kelimesi bu süreçten sonra uzun ya da kısa süreliğine seyahat eden bireylerin bulunduğu yere tekrar geri gelmesi şeklinde tanımlanmıştır.⁴

İlk olarak turizmin gelişmesi 18. yy endüstri devrimi ile olmuştur. Bu dönemde verimlik, istihdam ve kentleşme düzeylerinde hızlı artışlar yaşanmıştır.⁵ Endüstrileşmenin getirdiği makine kullanarak kısa sürede hızlı işler gerçekleştirme durumu çalışma sürelerini azaltmıştır. Üretim sürecinde insan emeğini minimize edilmesi boş zaman kavramını doğurmuştur. Böylelikle milyonlarca insan gezip-görmek, eğlenmek, dinlenmek ve öğrenmek amacıyla sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak için turizm faaliyetlerine katılmıştır.⁶ Aynı şekilde günümüzde de insanlar günlük hayatını geçici bir süreliğine de olsa bir yere giderek geçirmektedir. Böylelikle gitmiş olduğu yerin yeme-içme, ulaşım, konaklama gibi olanaklarından yararlanmaktadır.⁷ Kısaca turizmin hem geçmişteki hem de günümüzdeki önemi göz

² Ömer Akat, *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*, 4. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa,2008, s.2.

³ Özcan Yağcı, *Turizm Ekonomisi*, 2. Baskı, Detay Yayınları, Ankara, 2007, s. 11.

⁴ Hüseyin Bal, *Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi*, Doğa –İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 15.

⁵ Bahattin Rızaoğlu, *Turizm ve Toplumsallaşma*, 3. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004, s.4.

⁶ Ozan Bahar, Metin Kozak, *Turizm ve Rekabet*, Detay Yayınları, Ankara, 2012, s.2.

⁷ Nazmi Kozak vd, *Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar*, 5. Baskı, Detay Yayınları, Ankara, 2011, s.1.

önünde bulundurulduğu zaman çeşitli tanımlamalar ortaya çıkmaktadır. Literatürde bu tanımlar şu şekilde ifade edilmektedir:

Urry'e göre turizm bir kişinin tatile çıkma ve seyahat etme gibi düşüncesinden daha çok toplumsal olguyu yansıtan bir durumdur.⁸ Bunun yanında yapılmış bir diğer önemli turizm tanımlamaları ise şu şekildedir:

Toskay'a göre turizm insanların sürekli bir şekilde yaşadığı, çalıştığı ve her zaman ihtiyaçlarını karşıladığı yerin dışarısına çıkarak seyahat etmesi, gittiğin yerin turizm işletmelerinin üretmiş olduğu mal ve hizmetleri talep etmesi sonucunda bundan doğan geçici olaylar ve ilişkilerdir.⁹ Eralp'e göre ise turizm; sürekli bir kalışa dönüşmemek ve herhangi bir gelir beklemeksizin bireylerin yolculuk ve konaklama esnasında ortaya çıkan ilişkiler bütünüdür.¹⁰

Turizm kavramı üzerinde sıklıkla durulması birçok farklı tanımlamaların yapılmasını sağladığı gibi buna yönelik bir takım özelliklerinde ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Turizmin özellikleri kısaca:

✓ Turizm hem statik hem de dinamik bir unsurdur. Statik unsur, konaklama hizmetlerinden bireylerin nasıl faydalanacağını içerirken; dinamik unsur ise seyahat ve ulaşım gibi hususları içerir.

✓ Turizm anlam itibarıyla içerisinde ticari kaygıyı barındırır. Yani bireyin kişisel ihtiyaçları ve tüketimi kapsamında çeşitli sebeplerle gerçekleştirmiş olduğu faaliyettir.

✓ Turizm sosyal bir olaydır. Yani turizmin toplum içerisinde gerçekleşiyor olması, birçok toplumsal kurum (ekonomi, sağlık, siyaset, eğitim vb.) ile etkileşim sağlamasından dolayı sosyal boyutu yansıtır.¹¹

✓ Turizm, üretim, pazarlama ve satış ekseninde bir hizmet endüstrisidir. Yani alt yapı ve üst yapı şeklinde bütün yatırımların boyutunu oluşturur.¹²

⁸ John Urry, *Turist Bakışı*, (Çeviren: Enis Tataroğlu, İbrahim Yıldız) Bilge Su Yayınları, Ankara, 2009, s. 14.

⁹ Tunca Toskay, *Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım*, İstanbul, Der Yayınları, 1983, s. 39.

¹⁰ Ziya Eralp, *Genel Turizm*, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, Ankara, 1983, s. 36.

¹¹ Öcal Usta, *Turizm, Genel Yapısal Yaklaşım*, Detay Yayınları, Ankara, 2009, s. 7-8.

¹² Orhan İçöz vd. *Genel Turizm*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s. 10

Turizm kavramı ve özellikleri göz önüne alındığında turizmin dinamik bir olgu olduğu görülmektedir. Birçok kongre iş, eğlenme ve dinlenme seyahati, inceleme araştırma seyahati, sağlık seyahati ve dini amaçla yapılan çoğu geziler turizm içerisinde değerlendirilmektedir. Fakat öğrencilerin öğrenim nedeniyle kısa süreli yapmış olduğu seyahatler ve sadece tedaviye yönelik hastanelerdeki konaklamalar gibi günlük gereksinimleri gidermek amacıyla yapılan çoğu faaliyet turizm kapsamında ele alınmamaktadır.¹³ Yani kısa süreliğine gerçekleştirilmiş olan yer değiştirme durumu turizm kavramı içerisinde değerlendirilmemektedir. Çünkü turizm faaliyetleri içerisinde yer alan kişiler bunu çeşitli sebeplerle gerçekleştirmektedir. Bu sebeple turizm bireylerin amaçlarını (dinlenme, eğlenme vb.) gerçekleştirmek üzere yapmış oldukları bir etkinliktir.

1.2. TURİST KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Turistler, turizmin bir parçası ve önemli bir unsurudur. Her yıl birçok nedenlerle yurt içine ve yurt dışına seyahat eden bireyler, sadece basit bir yer değiştirme faaliyeti gerçekleştirmemekte aynı zamanda gitmiş olduğu bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamı konusunda önemli bilgiler elde etmektedir. Bu sebeple turistler turizmde önemli bir konuma sahip olmaktadır.

Eralp'e göre, 24 saat kalan ve seyahat eden, boş zamanı olan (dinlenme, sağlık, öğrenim, ibadet, spor için gelenler), aile, iş, görev ve toplantıları için seyahat eden kişilere turist denir.¹⁴ Turizm literatüründe turistleri tanımlayan 3 kavram vardır. Buna göre yerli turist, bir ülke vatandaşının kendi ülkesi içerisinde, dinlenmek, eğlenmek, gezip görmek gibi çeşitli amaçlarla milli sınırlar içerisinde hareket eden kişilere denir.¹⁵ Yabancı ziyaretçi, bir ülkeye gelen ve konaklama süresi bir günden az ya da fazla olan tüm yabancılara denir. Yabancı turist ise konakladığı bir ülkeden farklı bir ülkeye iş, aile ziyareti, merak, din, kültür, eğitim ve öğrenim, spor, dinlenme, eğlenme, dost ve akrabayı ziyaret eden ve çeşitli toplantılara katılmak üzere yer

¹³ Ahmet Aktaş, *Turizm İşletmeciliği ve Yönetimi*, Azim Matbaa Yayınları, Antalya, 2002, s.2.

¹⁴ Eralp, *a.g.e.*, s.46.

¹⁵ Hayati Doğanay, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, 3. Baskı, Çizgi Yayınları, Konya, 2001, s.10

değiştiren, gittiği ülkede uzun ya da kısa süreliğine kalarak konaklama tesislerinden yararlına kişidir.¹⁶

Kısaca turist; devamlı ikamet ettiği yerin dışına çıkan ve psikolojik olarak tatmin sağlamak şartıyla tüketici konumunda bulunan, seyahat eden, konaklayan ve en son olarak geldiği yere geri dönen kişi olarak ele alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle turist yaşadığı yer dışında veya ülke dışında bir yeri uzun süreliğine terk eden kişi olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Bu tanımlamalar doğrultusunda turistlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:¹⁸

- ✓ Turist turizm faaliyetinin bir öznesi, yani turizm faaliyetlerine bizzat katılan ve turizm hareketlerine can veren kişidir.
- ✓ Bir yere sürekli olarak yerleşmekten ziyade; inanç, ailevi ilişki, sağlık, eğlenme ve dinlenme ya da boş zamanını değerlendirmek gibi ekonomik kaygısı olmayan kişilerdir.
- ✓ Turist, psikolojik tatmin sağlamak amacıyla tüketici konumunda olan, harcama yapan ve sınırlı bir zamanı olan bireydir.
- ✓ Bilimsel, idari, diplomatik, dini, sportif nedenlerle veya çeşitli toplantılara katılmak amacıyla seyahat eden kişidir.

Turist tanımı ve özellikleri göz önüne alındığında zevk, ailevi, ticari, sağlık, bilimsel, idari, dini, sportif faaliyetler, çeşitli toplantılar ve deniz gezileri gibi çeşitli sebeplerle seyahat eden bireyler turist olarak kabul edilmektedir. Fakat bir ülkeye bir iş sözleşmesi için veya bir sözleşme olmadan gelip yerleşenler, başka bir ülkede kamu amacıyla görevlendirilen bireyler (örneğin; diplomat), okul veya konaklamalardaki üniversite öğrencileri, bir ülkeye kalıcı olarak yerleşmek isteyenler ve bir ülkede hiç durmaksızın transit geçerek 24 saati aşan kişiler ise turist kavramı içerisinde değerlendirilmemektedir.¹⁹ Ama günümüzde modern turistler çalışma şartlarından dolayı çok az zamana sahip olan bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Az zamana sahip olan bireyler kısa süre içerisinde mümkün olduğunca çok yer görmek istemekte

¹⁶ Hasan Olalı, *Turizm Politikası ve Planlaması*, İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul,1990, s. 12.

¹⁷ İsmet Barutçuğil, *Turizm İşletmeciliği*,3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1989, s.39.

¹⁸Öcal, *a.g.e.*,s. 9.

¹⁹ Kozak v.d, *a.g.e.*, s .6.

ve yüksek tatmin sağlamayı amaçlamaktadırlar.²⁰ Böylelikle kısa süre içerisinde bireyler turizm faaliyetlerine katılım göstermektedir. Çünkü modern zamanın çalışma şartlarında bireyler kısa süreliğine de olsa bulunduğu yerden uzaklaşmak istemektedir. Yani eskiden verimliliği arttırmak adına uzun süreliğine yapılan turizm faaliyetleri günümüzde anlamını yitirmiş yerini kısa süreliğine gidilip gelinebilen bir turizm çeşidine bırakmıştır.

1.3. TURİZMİN TARİHİ GELİŞİMİ

İnsanların bulunduğu bir yerden farklı bir yere gidiyor olması çok yeni bir olgu değildir. Fakat gidiş ve geliş nedenleri zamanla değişiklik göstermektedir. Bu anlamda turizm tarihi insanların, turizm amacıyla gidiş ve gelişlerini nasıl anlayacağımız ya da kavrayabileceğimiz konusunda bizlere önemli bilgiler sunmaktadır.²¹

Turizmin gelişimi ilk olarak “ilkçağ” turizminde görülmektedir. Fakat bu dönemde yapılan çoğu şeyler tam anlamıyla turizm olarak nitelendirilmese de elde edilen bulgular turizmin gelişiminde önemli rol oynamıştır.

İlkçağ döneminde turizm faaliyetleri ilk olarak yazıyı, tekerleği ve parayı bulan Sümerlilerle başlamaktadır. Sümerliler elde ettikleri paraları turizm kapsamında kullanan ve seyahat eden ilk tüccarlardır.²² Ayrıca Yunan Olimpiyat Oyunları'nın bir spor etkinliğinin yanında dinsel, estetik ve görsel anlamda değer sunmasıyla da turizm faaliyetleri içerisinde ele alınmaktadır.²³ Ortaçağ turizm faaliyetlerine baktığımız zaman bu dönem Hıristiyanlık ve İslamiyet arasında sıklıkla mücadeleler yaşanmaktadır.²⁴ Özellikle Ortaçağ Avrupa'sın da sosyal hayat ve ekonomi durma noktasında her şey Hıristiyanlığın etkisi altında mistik düşünce hâkim olmaktadır.²⁵ Hıristiyan düşünce feodalizm adı altında toplumsal örgütlenme ve üretim biçimiyle ortaya çıkmaktadır. Ortaçağ dönemi turizmüne örnek olarak gösterilebilecek çalışmalar Marco Polo'nun XIII. Yüzyıl sonlarında Asya'ya yapmış olduğu ziyaretlerdir. Bunun

²⁰ Olalı, *Turizm Politikası ve Planlaması*, s.11.

²¹ Akat, *a.g.e.*, s.7.

²² Barutçuğül, *a.g.e.*, s. 39.

²³ Muammer, Tuna, *Turizm Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2012, s. 24-28.

²⁴ Fazıl, Şenol, *Turizm Coğrafyası*, Detay Yayınları, Ankara, 2008, s. 3.

²⁵ Hasan Olalı, Timur Alptekin, *Turizm Ekonomisi*, Ofis Ticaret Matbaacılık Yayınları, İzmir, 1988, s.51.

yanında Vasco de Gama, Macellan gibi isimler ise yeni keşfedilmemiş yerlere yapmış olduğu gezilerle ilgi uyandırmıştır.²⁶

Yeniçağ ve yakın çağ dönemine gelindiği zaman Ortaçağ'dan kalma tutucu, dinsel ve devlet yönetiminde tek kişilik iktidar fikrinin benimsendiği “totaliter” rejimler “yeniden doğuş” anlamında “Rönesans” hareketi ile değişim geçirmiştir. Bilimde, sanatta, dinsel inanışta ve yönetim şeklinde yeni arayışlar içerisinde olunmuştur. Bunlardan bazıları; 1492 yılında Portekizli denizci Vasco de Gama'nın gemi ile Hindistan'a ulaşması; bir diğer Portekizli denizci Macellan'ın 1519 yılında başlayan dünya seyahatidir. Bu seyahatler bilinmeyen birçok yerlerin tanınmasına yol açmış, insanların görmek, bilmek, tanımak adına yapmış olduğu geziler önemli tarihi olayların başlangıcı kabul edilmiştir. İnsanların farklı yerlere göç etmesi yeni kentlerin oluşumunu beraberinde getirdiği gibi insanların buralara sadece yerleşmek için değil aynı zamanda sanatsal, bilimsel ve politik amaçlı gittikleri de görülmüştür.²⁷

19.yüzyılda hız kazanan sanayileşme ile birlikte tatil ve turistik seyahatler toplumda sosyal yaşamın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Artık bireyler için tatilini başka bir bölgede veya ülkede geçirmek olağan bir ihtiyaç olarak düşünülmüştür.²⁸ Daha önceleri görmezden gelinen turizm, 20. yüzyıldan itibaren insanların nasıl görmesi gerektiği konusunda modern bir kelime olarak belirginleşmiştir.²⁹ Sanayileşmenin getirdiği en önemli kavramlardan birisi olan “boş zaman” turizm ile ortaya çıkmıştır. Gelişen makineleşme giderek insanın fiziksel gücüne dayalı emeğin yerini almıştır. İşçilerin yoğun iş ortamından kurtulup rahat bir nefes almaları konusunda izin süreleri uzatılmıştır. Böylelikle çalışan bireyler çalışma zamanı dışında kalan sürelerini tatil yaparak geçirmek istemişlerdir. Tatil yapma durumu insanları fiziksel ve psikolojik anlamda rahatlatması sonucunda verimliliğin giderek arttığını gözlemleyen işverenler bu süreyi giderek uzatmışlardır. Ayrıca bu dönemde ortaya çıkan hızlı bir nüfus artışı, kentleşmeyle giderek insan ilişkilerinin zayıflamasına ve çalışanların olumsuz anlamda etkilenmesini beraberinde getirmiştir.

²⁶ Tuna, *Turizm Sosyolojisi*, s.31.

²⁷ Akat.a.g.e.,s.9-10

²⁸ Hasan Alpağrı, Engin Koç, “Turizmin Ekonomik Etkilerini Ölçen Etkenler”, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 2016, C.11, S.1, s.157.

²⁹ Adrin Franklin, *The Sociology of Tourism*, Edited by: Tanzim Jamal and Mike Robinson, The Sage Handbook of Tourism Studies, 2009, s.67.

Bu nedenle de çalışanların tatil süreleri artmıştır.³⁰ Boş zaman faaliyetlerine katılan bireyler dinlenme ve eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşılayarak yaşamlarında mutlu kılınmış, sağlıklı bir kişiliğe sahip olan bireyler çeşitli doyumlara ulaşmışlardır.³¹ Günümüzde de boş zaman kavramı bireylerin çalışmalarından arta kalan zamanlarını ve tatillerini daha iyi bir yerde geçirmeleri konusunda fikir sunmaktadır. Böylelikle hem bedensel hem de ruhsal anlamda rahatlayan bireylerin çalışma ortamında verimliliği yükseltmektedir. Bu sebeple turizm boş zamanı değerlendirme konusunda önemli bir olgu olarak zihinsel ve bedensel bir rahatlamayı sağlamaktadır.

Cumhuriyet döneminde turizm gelişmeleri ilk olarak 1923 yılında Türkiye Seyyah Cemiyetinin kurulması ile gerçekleşmiştir. Daha sonrasında 1934'te İktisat Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi'ne bağlı "Türk Ofis" adlı büro, 1939'da bakanlık içinde "Turizm Müdürlüğü" kurulmuştur. 1939'da Ticaret Bakanlığına bağlı "Turizm Dairesi" oluşturulmuştur.³² 1960 yılına kadar gerçekleştirilmiş olan turizm politikaları yaşanan darbeden dolayı "plansız dönem" sonrasında ise "planlı dönem" olarak kayıtlara geçmiştir. Turizm konusunda ise önemli atılımlar 1960 sonrasında yaşanmıştır.

1983 yılı içerisinde devlet üst yapı yatırımlarından çekilerek özelleştirme faaliyetlerine hız vermiştir. TÜRSAB, Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB), Turizm Geliştirme Vakfı (TUGEV), Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD), gibi birlik ve derneklerle turizm özel sektör haline getirilmiştir. 1999'da Türkiye de "her şey dâhil" sistemi uygulanmıştır. Her şey dahil paket programında kalite ve fiyat farkı uygun bir turizm faaliyetini içerdiği için bu eğilim Türkiye'nin turizm politikasına olumlu etki yaratmıştır.³³ 2000 yılından sonra ise Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak, Anadolu Otelcilik, Turizm Meslek Lisesi gibi çeşitli okullar açılmıştır.³⁴ Böylelikle hem ortaya konulmuş olan politikalarla hem de eğitim konusundaki çalışmalarla turizm faaliyetleri geliştirilmeye çalışılmıştır. Özellikle son yıllarda eğitim konusunda gerçekleştirilen çalışmalar turizmin daha nitelikli eleman yetiştirmesinde olanak sunmaktadır. Bilhassa açılan okullarda turizm olgusuna önem verildiğinin bir göstergesidir.

³⁰ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çeviren: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999, s.682.

³¹ Mahmut Tezcan, *Boş Zamanlar Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993, s.28.

³² Faruk Pekin, *Çözüm Kültür Turizmi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s.70-71.

³³ Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Turizm Raporu, 2013, s.10-11.

³⁴ Turizm Dokuzuncu Planlama Raporu, Ankara, 2007, s.40.

1.4. TURİZM ÇEŞİTLERİ

Turistlerin seyahat nedenleri, seyahat türleri, konaklama şekilleri, gelir düzeyleri ve zevkleri birbirinden farklı olduğu için turizm çeşitlerinin sınıflandırılması ve açıklanması önemli bir husustur.³⁵ Araştırma kapsamı ve elde edilen bulgular sonucunda çalışmanın konusu ve türüne uygun olarak belli başlı turizm çeşitleri ele alınmıştır.

1.4.1. Kültürel Turizm

Kültür kavramı süreç ve ürün olarak iki şekilde turizmin içerisinde değerlendirilmektedir. Kültürün, süreç olarak turizm üzerindeki etkisi farklı kültürleri öğrenmeye meraklı ve turizme karşı motive olan bireyleri kapsamaktadır. Turizm faaliyetleri içerisinde turiste tüketebilmesi için çeşitli ürünler sunulmaktadır. Böylelikle kültür, turizm vasıtasıyla kültür ürününe dönüşmektedir.³⁶

Turizm zamanla bir tüketim kalıbı olarak görülmüş, bu durum kültürün demokratikleşmesi ve orta sınıfın büyümesiyle geniş kitleye yayılmıştır. Geniş kitleye yayılmasıyla beraber turizmin tüketim alanı genişlemiştir. Aslında yakın zamana kadar kültür ve turizm birbirinden bağımsız, hatta kültürel turist sayısı da oldukça az olduğu gözlemlenmiştir. Her iki kesimde (kültür ve turizm) kendi ihtiyaçlarına hizmet etmektedir. Ama bugün binlerce müze ve diğer turistik mekânlar kapısını yerli ve yabancı turiste açmaktadır.³⁷ Birçok turistin seyahat etmesini sağlayan kültürel turizm, bir bölgenin kültürel değerlerinin temel çekim ögesi olduğu bir turizm türüdür. Bu değerler, bazen bir bölgede yaşayan bireylerin yaşam şekilleri, yaratılan sanatsal objeleri veya sergiledikleri sanat eserleri olmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki sergilenen binlerce müze, tiyatro, opera ile az gelişmiş ülkelerdeki dini ritüeller, sanat eserleri, el sanatları, yaşam şekilleri, yerel halkın günlük yaşamında kullanmış olduğu araçlar ve inanış şekillerine kadar her şey kültürel turizm içerisinde değerlendirilmektedir.³⁸

Kültürel turizm genellikle turistik taleple ortaya çıkmaktadır. Turistler kültürel turizm adına diğer kültürleri merak ettikleri için öğrenmek istemektedir. Böylelikle kültürel turizm turistlerin istek ve ihtiyaçlarına yönelik şekillenmektedir. Bu sebepten

³⁵Usta, a.g.e., s. 11.

³⁶ Suna Doğaner, *Türkiye Kültür Turizmi*, Doğu Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2013, s 13.

³⁷ Greg Richards, *Cultural Tourism In Europe*, Edited by: Greg Richard, “ Culture and Tourism In Europe, Atlas Yayınları, 2005, s.13-14.

³⁸ Nükhet Kahraman ve Türkay Oğuz, *Turizm ve Çevre*, 4. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2011, s. 4.

dolayı kültürel turizm sağlayıcıları turist çekmek için kendi kültürel öğelerine odaklanarak benzersiz şeyler tasarlamaktadır.³⁹ Turistleri harekete geçiren başlıca kültürel turizm kaynakları; sit alanları(arkeolojik sit, tarihi sit, kentsel sit) mimari yapılar (anıtsal tek yapılar, tarihi evler, kaleler, dini yapılar, modern mimari) tarihi yollar, savaş alanları, kutsal yerler, müzeler, parklar, mekâna bağlı kültürel çekicilik olarak bilinmektedir. Bunun yanında festivaller, sergiler, galeriler, görsel sanatlar (film, tiyatro, konser) müzik ve dans (klasik, folk, modern)kültürel olaylar olarak yer almaktadır. Kültürel turizm içerisinde değerlendirilen bu yerlerin “kültürel çekiciliği” olmasından dolayı turistler çoğunlukla gittikleri yerden etkilenmektedir.⁴⁰ Böylelikle turistlerin tarihi değerleri ve doğal varlıkları koruma düşüncesine yönelik ilgi ve öğrenme merakı sıklıkla birçok yöreyi gezi ve turlarla ziyaret etmelerini sağlamaktadır. Bu sebeple tarihi doğal güzelliklerin korunmasına önem verilmektedir.⁴¹ Son yıllarda kültürel mirası koruma konusunda bilinçlendirme çabalarının artması kültürel turizm çeşidine doğru kitlesel bir hareketliliği beraberinde getirmektedir.⁴²

1.4.2. Deniz Turizmi

Çeşitli iş alanları deniz turizmi endüstrisini oluşturmaktadır. Örneğin deniz turizmi ile doğrudan ilişkili balıkçı tekneleri, deniz kayığı, tur rehberleri, tüplü dalış, yat turları, feribotlar vb. şeyler turizm açısından önem arz etmektedir.⁴³ Bu bakımdan deniz turizmi insanların sürekli olarak ikamet etmiş oldukları yerden ayrılarak deniz odaklı tatil yerlerini tercih etmesi şeklinde tanımlanmaktadır. UNWTO’ un raporlarına göre turizm faaliyetleri içerisinde yer alan her iki kişiden birisi tatilini genel olarak denize kıyısı olan bölgelere giderek gerçekleştirmektedir.⁴⁴ Kısaca deniz turizmi kum, güneş ve deniz üçlüsünün oluşturduğu, Türkiye de modası geçmeyen bir turizm çeşididir.⁴⁵

³⁹ Yining ,Zhang, 2011, *Cultural Tourism Products*, A Case Study İn The Xi’an City, s.13.

⁴⁰ Doğaner, ,a.g.e., s.14.

⁴¹ Zeka Bayer, *Turizme Giriş*, İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1992,s 25.

⁴² Meryem Akoğlu ve Sadık Bahçe, *Özel İlgi Turizmi*, Detay Yayınları, Ankara, 2012, s.152.

⁴³ Mark, Orams, *Marine Tourism: Development, İmpacts, Managemenet*, Roudledge, London, 1999,s.2.

⁴⁴ Tolga Fahri Çakmak ve Füsün İstanbullu Dinçer, *Deniz Turizmi*, Detay Yayınları, Ankara, 2016, s. 18.

⁴⁵ Akat, a.g.e., s.31.

Deniz turizminin coğrafya ile arasında yakın bir ilişki vardır. Deniz turizmini geliştiren nedenlerden biri bölgenin coğrafi özelliğe sahip olmasıdır.⁴⁶ Bu sebeple deniz turizminin, gerçekleştiği birçok yerde coğrafi konuma bağlı, kurvaziyer turizm, yat işletmeciliği, eğlence ağırlıklı su üstü ve su altı dalma sporları gibi etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Böylelikle birçok faaliyetlerin gerçekleştirildiği bu turizm türü daha çok eğlenme ve dinlenme aracı olarak günümüzde ulusal bir nitelik kazanmaktadır.⁴⁷

Deniz turizminin gelişmesi ayrıca birçok sektöründe etkilenmesine neden olmaktadır. Ülkemizde gündün güne gelişim gösteren deniz turizmi bulunduğu bölgenin ekonomisine katkı sağlamakta, istihdamı arttırmakta, mal ve hizmetlerin dış satımı olarak döviz girdisi sağlayarak birçok sektörün gelişmesine olanak sunmaktadır.⁴⁸ Deniz turizmi, turistlerin bir yeri tercih etmesinde önemli bir etkidir. Çünkü turistler daha çok denize kıyısı olan bölgelere doğru yer değiştirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Böylelikle deniz turizminin gelişmiş olduğu yerlerde ekonomik bir hareketlilik meydana gelerek yerel halkın geçim kaynağına katkı sağlamaktadır.

1.4.3. Üçüncü Yaş Turizmi

Üçüncü yaş turizmi; yaşları 60 ve üstü olan insanların sezon dışı ılıman bölgelere yaptıkları turizm türüne denir.⁴⁹ Diğer bir tanıma göre ise üçüncü yaş turizmi çalışma yaşamından ayrılmış, yaşlılık dönemine girmiş günümüzdeki tüketici topluluğunun katılmış olduğu turizm çeşididir.⁵⁰

Gelişmiş ülkelerde sağlık koşullarının giderek gelişme göstermesi 65 yaş ve üstü grubun yaşam ömrünü daha da uzatarak olumlu etki yaratmıştır. İnsan ömrünün uzamasına bağlı olarak ise daha etkin ve dinamik bir nüfus ortaya çıkmıştır. Bununla beraber devlet denetiminde emekliye tanınan hakların genişlemesiyle de insanlar daha

⁴⁶ Aziz Muslu, “Türkiye’de Deniz Turizminde Ürün Farklılaşması ve Kalite Yönetimi”, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2015, s. 2.

⁴⁷ Gökçe Yüksek, *Turizm Ulaştırması*, İçinde, Deniz Yolu Ulaştırması, Editör: Mustafa Cavcar, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2012, s.86-87.

⁴⁸ Muslu, *a.g.t.*, s. 41.

⁴⁹ Bayer, *a.g.e.*, s. 199.

⁵⁰ Ayhan Gökdeniz, “Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi ve Türkiye’de Üçüncü Yaş Yapısal Analizi ve Geliştirilmesi”,Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir, 1995, s. 162.

çok turizm faaliyetlerine katılmıştır.⁵¹ Bu kitlenin oranı toplam nüfus içerisinde giderek artış göstermektedir. Üçüncü yaş grubu kronik rahatsızlıkların daha fazla görüldüğü ve bu nedenle toplum içinde tedavi maliyetinin yüksek olduğu bir kesimdir.⁵² Onun için bu yaş grubu daha çok seyahat edecekleri bölgede sağlık hizmetlerin gelişmiş olmasına dikkat etmektedir.⁵³

Yeterli boş zaman ve gelire sahip olan bu kesim, aile sorumluluğunun da (çocukların evlenmesi, sadece eşi ile tatil yapabilmesi vb.) azaldığı bir dönem içerisinde olduğu için önemli bir turist potansiyeline sahip olmaktadır. Bu durum küresel pazarda giderek geliştirilmeye çalışılmaktadır. İnsanlar yaşlandıkça dini duygularının güçlenmesinden dolayı kültürel ve dini amaçlı seyahatlere; sağlık sorunları sebebiyle de termal kaynaklara doğru ılıman iklim ve doğal güzelliklere sahip ülkelere doğru seyahat etme eğiliminde bulunmaktadır.⁵⁴

60 yaş ve üstü grubun turizm faaliyetlerine katılmasının bir diğer nedeni ise yenilik ve keşfetme duygularından kaynaklanmaktadır.⁵⁵ Görüldüğü gibi çeşitli sebeplerden dolayı emekli olduktan sonra belirli bir gelire sahip olan bireyler bu turizm türüne katılım göstermektedir. Onun için üçüncü yaş grubuna hitap edecek ulaşım, sağlık, sosyal aktivite, konaklamalarda fiyat uygunluğu sağlama gibi vb. konularda düzenlemeler yapılmalıdır.⁵⁶ Çünkü bu kesim daha çok turizm için uygun şartların bulunduğu yerlere doğru seyahat etme eğiliminde olmaktadır.

1.4.4. İnanç Turizmi

İnanç turizmi, insanların ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zaman ihtiyaçlarını karşılamış oldukları yerden ayrılarak daha çok inanç çekim merkezlerine dini inançlarını tatmin etmek için gitmesine ve orada turizm işletmelerinin ürettikleri mal

⁵¹ Kurban Ünlüöner vd. *Turizm Ekonomisi*, 3 Baskı, Nobel Yayınları, İstanbul, 2009, s.22.

⁵² Arzu Özkan, “ Bir Modern İşletme Yaklaşımı Olarak Dünya Sağlık ve Üçüncü Yaş Turizmi İşletmelerinde Müşteri Tatminin Rolü”, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,) Bolu, 2014, s.31.

⁵³ Orhan İçöz, Ebru Günlü, vd. *Genel Turizm, Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler*, Editör: Orhan İçöz Turhankitabevi, Ankara, 2007, s.15.

⁵⁴ Arzu Özkan, “Bir Model İşletme Yaklaşımı Olarak Dünya Sağlık ve Üçüncü Yaş Turizmi İşletmelerinde Müşteri Tatminin Rolü”, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bolu, 2014, s.31.

⁵⁵ Hasan Zafer Doğan, *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*, 2. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2004, s.52.

⁵⁶ Azize Tunç Hussein ve Firuzan Saç, *Genel Turizm Gelişimi ve Geleceği*, Siyasal Yayınları, Ankara, 2008, s.34.

ve hizmetleri talep ederek geçici ilişkiler kurmasına denir.⁵⁷ Başka bir tanıma göre ise inanç turizmi; farklı dinlerce kabul edilen mekânları ziyaret etmek, dinsel toplantı veya törenlere katılmak ya da dinsel bir çekim merkezini görmek amacıyla düzenlenen, belli dönemlerde yoğunluk kazanan seyahat ve konaklamalardan oluşan bir turizm türüdür.⁵⁸

İnanç turizminin ilk ortaya çıktığı zamana baktığımızda Anadolu topraklarında eskiden bu yana Hıristiyanlığın ilk dönemindeki Havarilerin; ortaçağda Musevilerin buldukları ülkelerde karşılaştıkları ağır baskılar sonucunda üç büyük dinin (Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Musevilik) yayılmasıyla oluşmuştur.⁵⁹ Bu sebeple inanç turizminde dinlerin tarihi önemli bir yere sahiptir. Turistik açıdan bazı yerler ve mekânlar önemli çekim merkezleri olarak bilinmektedir. Bu yerler genellikle dini anlamda önemli konuma sahip birisinin yaşamını geçirdiği bir yer ya da belirli bir inançla ilgili olarak önemli bir olaya tanıklık etmiş alanlardan oluşmaktadır. Örneğin bu alanlardan birisini Hıristiyanlar için kutsal kabul edilen “Meryem Ana Evi” ve Antalya Demre de bulunan Noel Baba olarak bilinen “Aya Nikolas” verilebilir.⁶⁰ Bu mekânlar veya yerler turizm için önemli çekim merkezini oluşturmaktadır. Çünkü bölgenin inanç turizmine sahip olması o bölgenin kültürel anlamda uzun zamandan itibaren kendi dini değerlerini koruyup günümüze kadar taşımış olduğunun bir göstergesi olarak ele alınabilmektedir. Örneğin Müslümanların Kâbe’yi ziyaret etmeleri farz sayılmasından dolayı her yıl binlerce kişinin yaptığı ziyaretler ilk zamanlardan beri turizmin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bunun yanında sadece Türkiye’de değil genel olarak dünyada yapılan dini inanışlar içerisindeki hareketler inanç turizminin bir kolunu oluşturmaktadır. Bu turizm türü farklı coğrafyalarda farklı bir şekilde yayılım göstermektedir.

Birçok yerin inanç turizmi içerisinde değerlendirilmesinin nedeni, değişen turist isteklerine bağlı olarak tüm dünya genelinde gelişme gösteren inanç turizmi kapsamında mevcut kültür değerlerinin korunması, turizme kazandırılması ve tanıtılması yatmaktadır.⁶¹ Onun için dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de inanç

⁵⁷ Hüseyin Kaya, *İnanç Turizmi*, Özkan Yayınları, Bursa, 1996, s.5.

⁵⁸ Orhan İçöz, *Genel Turizm, Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007, s.13.

⁵⁹ Akat , *a.g.e.*, , s. 25.

⁶⁰Kahraman ve Türkay *a.g.e.*,s. 52.

⁶¹ Kozak v.d., *a.g.e.*, s. 25.

turizmine önem verilmekte ve çalışmalar yapılmaktadır. Kültür Bakanlığının verilerine göre Türkiye’de inanç turizmi adına ziyaret edilen ve korunan belli başlı yerler şu şekildedir:⁶²

- ✓ Dini anlamda önemli kabul edilen ve yüksek oranda ziyaretçi akınına uğrayan yerler.
- ✓ Sanat tarihi açısından önemli olan yerler.
- ✓ İlk mimari özellik olması nedeniyle ilginç ve önemli kabul edilen yerler.
- ✓ Ulaşım kolaylığı bulunan ve birçok seyahat acentesi tarafından desteklenen yerler.

Bu yerler her yıl binlerce yerli ve yabancı turiste ev sahipliği yaparak inanç turizminin gelişmesine olanak sunmaktadır. Çünkü bu yerler turistler için önemli çekim merkezlerden olmaktadır.

1.4.5. Yat Turizmi

Yat turizmi, yat, yatçı, deniz yolculuğu ve marina gibi unsurlardan oluşan karmaşık bir faaliyettir. Burada turistin yata ulaşması ve belirli bir gezinti sonrasında yatı terk etmesi arasında gerçekleşen tüm olaylar yat turizmi kapsamında değerlendirilmektedir.⁶³

Dünyada yat turizminin gelişimine baktığımız zaman, ilk yelkenli tekne olarak M.Ö. 4000’li yıllarda Nil nehrinde, Firavunların zevk amacıyla yapmış olduğu gezilerle ortaya çıkmıştır. M.S 1400’ler de ise Hollandalılar küçük ve hızlı tekneler icat ederek bunları korsan ve kaçakçıları yakalamak için kullanmışlardır.⁶⁴ Türkiye’de yat turizminin gelişimi ise, 1970 yılların sonunda Datça, Gökova ve Hisar ölü körfezlerinin Yunanlı yat gemicileri tarafından pazarlamaya başlamasıyla belirginleşmiştir. Daha sonra ise 1983 yılında yürürlüğe giren Turizmi Teşvik

⁶²<http://www.kultur.gov.tr/>(Erişim Tarihi: 10.02.2019)

⁶³ Nurettin Ayaz, “Türkiye’de Yat Turizminin Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi”,Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara,1995,s.10.

⁶⁴ Ceyda Ercanik, “Türkiye’de Yat Turizminin Coğrafya Açısından İrdelenmesi”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2003, s.8.

Yasası'nın 815 sayılı Kabotaj Yasasında değişikliğe yol açmasıyla hızla gelişme ve değişme göstermiştir. Bu yasa değişikliği ile yabancı yatların (özellikle Yunanistan yatları) gezi ve spor amacıyla Türkiye'ye yerleşmelerine izin verilmiştir. Bu uygulamaya paralel olarak Türkiye deki yatlar ise uluslararası boyutta geliştirilmeye başlanmıştır. Bu yasa değişikliğinde özellikle 1970'lilerde deniz turizminin bir dalı olarak rekabetin artması ve fiyatların düşmesiyle yat turizminde gelişme yaşanmıştır.⁶⁵

Yat turizmi, birçok doğal ve beşeri etkenin bir araya geldiği bir turizm aktivitesi olarak kıyı turizminin gelişmesine katkı sağlamakta ve alternatifliğin artmasına zemin hazırlayarak çeşitlilik sağlamaktadır.⁶⁶ İnsanlar son yıllarda yoğun kent yaşamının getirdiği baskıyla tek düzeli baskından sıkılmış ve kendine farklı yollar aramışlardır. Her geçen gün deniz ve doğa özlemlerinin artması, aktif uğraşlarda bulunma isteği, standart yaşama olan tepkisi, ekonomik refah düzeyinin yükselmesi ve teknolojik gelişmeler gibi çeşitli sebeplerden dolayı yatçılık ve ona bağlı olarak da yat limanı (marina) endüstrisine önem vermişlerdir.⁶⁷ Yat turizmi bu anlamda insanın özgürlük, doğaya yakınlık, spor, macera gibi bir takım güdülerine cevap veren bir turizm türüdür. Hem yat sahipleri hem de kiracılar belirli bir zaman sınırlaması içerisinde olabildiğince eğlenebilmek, dinlenebilmek, spor yapabilmek doğa ve denizle baş başa kalmak için yat turizminden yararlanmaktadırlar. Kısaca yatlar yüzen oteller gibi yatçının yatını yanında taşıdığı konutudur.⁶⁸

Günümüzde yat turizmindeki gelişmelere baktığımız zaman belirli zamanlarda yoğunlaşmanın yaşandığı görülmektedir. Bunun nedeni ise iklim, hafta sonları okulların tatil olması, bayram, festival ve fuar gibi yılın belirli günlerine rastlayan aylarda görülmektedir. Bir diğerini ise yaz aylarında (Haziran ve Eylül arası)

⁶⁵ İsmet Kaya ve Meziyet Narin, *Yat Turizmi, Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2008, s.366.

⁶⁶ İbrahim Sezer, "Turistik Fonksiyonları ve Yat Turizmine Etkileri", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2012, C. 17, S.28, s.28.

⁶⁷http://www.ubak.gov.tr/Blsm_Wiys/Dtgm/tr/Belgelik/guncel_haber_arsiv/20131212_151112_640_64_480.pdf(Erişim tarihi:17.12.2018)

⁶⁸ Ahmet Evrim Kalemdaroğlu, "Coğrafî Bilgi Sistemi Tabanlı Türkiye Kıyı Bölgeleri Yat Limanları Envanteri", İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004, s.4.

görülmektedir.⁶⁹ Özellikle yaz aylarında denize girmek ve eğlenmek amacıyla yapılan yat turları bu turizm çeşidini daha da önemli kılmaktadır.

1.4.6. Kırsal Turizm

Kırsal turizm, turizm türleri içerisinde giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Dünya turizm literatürü incelendiğinde uzmanlar tarafından kırsal turizmin, çeşitli şekillerde ifade edildiği görülmektedir. Bunlar kısaca çiftlik turizmi (farm tourism), köy turizmi (village tourism), yayla turizmi (highland tourism), tarımsal turizm (agro-tourism), ekoturizm (ecotourism) gibi farklı isimlerle ifade edilmektedir. Kırsal turizm konusunda bu kadar farklı isimlendirmenin olmasının nedeni ise ortak bir görüşe sahip olunmadığının bir göstergesi olmaktadır.⁷⁰ Kısaca kırsal turizm, turistlerin doğal bir ortamda tatillerini farklı kültürlerle bir arada geçirmek için kırsal bir bölgeye yerleşmesiyle, o bölgeye özgü etkinlikleri izlemesi ve bizzat katılmasıyla oluşan turizm türüne denir.⁷¹ Bir diğer ifadeyle kırsal turizm, hem kırsal yerleşmelerle iç içe hem de doğal kaynaklara dayalı bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır.⁷²

Çeşitli sebepler insanları kırsal turizme yönlendirmektedir. İlk olarak rahatlama, iyi hissetme, kırsal alanlarda düzenlenen çeşitli etkinliklere ve festivallere katılma gibi farklı sebeplerden oluşmaktadır.⁷³ Bununla birlikte tatil beklentilerin değişmesi ve yeni tatil anlayışlarının ortaya çıkması da etkili olmaktadır. Kentsel yaşamın giderek baskıcı ve sınırlayıcı kurallarla dolu olması, deniz kıyılarının giderek kirlenmesi, kalabalıklaşmayla birlikte gürültünün artması ve dinlenmeye olanak sunmaması, sezonun kısa dönemli olması gibi çeşitli nedenler kırsal alanlara doğru yönlendirmektedir. Özellikle kent yaşamında yoğun bir iş ortamında çalışanlar daha çok temiz ve sakin yerleri tercih ettikleri gibi yalın ve sıcak ilişkiler kurmak istemelerinden dolayı da kırsal alanlarda turizm faaliyetlerine katılım

⁶⁹ Uğur Tandoğan, Dünya Turizmi Eğilimleri Işığında Türkiye ye Yönelik Yat Turizmi Talebinin Değerlendirilmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1998, C.1, S.1, s.146.

⁷⁰ Hasan Akça vd., Esengün vd., “Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü”, *Standart Dergisi*, 2001, S.470, s.31.

⁷¹ Oğuz Aydın, “AB’de Kırsal Turizmde İlk Beş Ülke ve Türkiye’de Kırsal Turizm”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012, C. 23, S.14, s 39.

⁷² Füsün, Soykan, “Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 2003,C.12, S. 11,s.2.

⁷³ Aslı Albayrak, *Alternatif Turizm*, Detay Yayınları, Ankara, 2013, s.13.

göstermektedir.⁷⁴ Kırsal alanlar; doğal ve kültürel yapısıyla birlikte kentlerde yaşayanların eğlencinlen ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu ortamların doğal ve el değmemiş olması kırsal alanlara doğru ilgiyi giderek arttırmaktadır.⁷⁵ Böylelikle doğa içerisinde doğal alanlara doğru gerçekleşen bu hareketlilik ise kırsal turizm kavramını ortaya çıkarmaktadır.⁷⁶ Kırsal alanlara doğru gerçekleşen yoğun ilgi alternatif bir turizm kaynağı olarak kırsal turizmin gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır.⁷⁷

1.4.7. Günübirlik Turizm

Günübirlik turizm türü kısa süreli turizm çeşidinin bir kolunu oluşturmaktadır. Turistler turizm amacıyla her gittikleri bölgede uzun süreli bir kalış gerçekleştirmesinin yanı sıra günübirlik ya da hafta sonu gidip gelerek tam anlamıyla 24 saati doldurmadan tekrar geri dönmektedir. Günübirlik turizm, 24 saatten daha kısa bir sürede turizm amacıyla yer değiştiren kişilerin gerçekleştirmiş olduğu kısa süreli gezilere denir. Günübirlik turizmde tesisler, tarihi ve doğal bir güzelliğe sahip yerler, yayla ve kırsal kesimlerde yeme- içme, dinlenme, eğlenme ve spor olanaklarından yararlanıp fakat orda konaklamamak şartıyla gerçekleştirmiş olduğu etkinlikler günübirlik turizm içerisine girmektedir. Buralarda lokanta, kafeterya, yüzme havuzu, spor, eğlence gibi yerlerde bulunmaktadır. Günübirlik turizm çeşidine hafta sonu turizmi de girmektedir. Kentler ölçeğinde hafta sonu turizmine konu olan mekânlar turizmde yaşanan hareketlilikten dolayı ekonomik ve sosyal anlamda gelişme göstermektedir.⁷⁸ Bu turizm çeşidinde amaç güzel ve hoş bir vakit geçirmenin yanı sıra bazı turizm türleri hakkında da bilgi sahibi olmakta yatmaktadır. Özellikle tarihi yerlere ya da doğal güzelliklere sahip birçok yer günümüzde günübirlik turizm içerisinde yer almaktadır.

1.5. TURİZM İLE İLGİLİ KURAMSAL BAKIŞ AÇILARI

⁷⁴ Füsün Soykan, "Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm", *Anatolia: Turizm Araştırma Dergisi*, Yıl: 10, Mart-Haziran, 1999, s.69.

⁷⁵ Gözde Doğanlı, "Ankara İli Ayaş İlçesinin Kırsal Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi", Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012, s 17.

⁷⁶ Utku Ongun, "Burdur İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, C.7, S 15, s 100

⁷⁷ Metin Uçar, "Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi (Fethiye Örneği)", Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2010, s.10.

⁷⁸ Hussein ve Saç, *a.g.e.*,s.37.

Sosyoloji bilimi toplumsal yapıda meydana gelen değişimleri birçok farklı bilim dalı ile karşılıklı etkileşim içerisinde inceleyerek ele almaktadır. Bunlardan birisi ise turizmin sosyoloji bilimi ile ilgili ilişkisidir. Turizm ile sosyoloji bilimi arasındaki ilişki Yapısal İşlevselci Bakış Açısı, Çatışmacı Bakış Açısı ve Sembolik Etkileşimci Bakış açısına göre 3 şekilde ele alınıp açıklanmaktadır.

1.5.1. Yapısal - İşlevselci Görüş

Yapısal işlevselci paradigmaya göre toplum birbirinden farklı birçok boyuta sahiptir. Yapı içerisindeki her parça bütünü çalışması için çaba harcayacağından dolayı aralarında uyum ve yardımlaşma vardır. Bu olumlu işleyiş toplumsal düzeni sağlaması sebebiyle diğer yapıları birbirine bağlamaktadır.⁷⁹ Diğer bir deyişle yapısal işlevselcilik toplumun yapıları ve o yapıların diğer yapılar üzerinde işlevsel anlamda önemini (olumlu ya da olumsuz) vurgulamaktadır.⁸⁰ Toplumsal yapıda meydana gelen her türlü değişim, tıpkı vücudun yapısı gibi genele yansımaktadır. Yani “dünyanın parçaları arasında öyle ilişkiler, öyle bağlantılar vardır ki, birini ötekisiz ve bütünsüz tanımak olanaksızdır” sözünden hareket etmektedir. Yapısal işlevselcilikte ilişki, öge ve yapı olmak üzere üç kavram temel, çatı ve duvarlar gibi düşünülmektedir. Her birinin arasında belirli bir ilişki söz konusudur.⁸¹ Her toplum veya yapı mevcut değer yargısında norm sistemi doğrultusunda birbirleriyle işlevsel bağlantı içerisinde bütünleşmektedir. Bu sebeple her ögenin bir işlevi bir gereksinimi karşılama veya diğer ögeler ile bütünleşme niteliği söz konusu olmaktadır. Amaç burada toplumsal anlamda devamlılığı sağlamaktır.⁸² Sistemi oluşturan ögeler yapıya olumlu etki yaptığı takdirde düzen ve uyum sağlanmakta sonuç olarak çatışma ve çelişki ortadan kalkmaktadır. İşlevselcilik bu anlamda toplumsal düzen, uyum, denge gibi ögeler üzerinde durmaktadır.⁸³ Toplum bu üç kavram üzerinde karmaşık hayat halkalarından oluşmaktadır. Bu parçanın halkaları düğün, cenaze töreni, dinsel bayram, dinsel tören vb. birçok şeyden meydana gelmektedir.⁸⁴ Yapısal kuramı birçok parçanın oluşturduğu

⁷⁹ Halil İbrahim Bahar, *Sosyoloji*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2011, s.39-40

⁸⁰George Ritzer ve Jeffrey Stepnisky, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökenleri*, Çeviren: İrmak Ertuna, Howison, De-ki Sosyoloji Yayınları, Ankara, 2015, s.62.

⁸¹ Sayın, *a.g.e.*, s.42.

⁸² Tuna, *Sosyolojiye Giriş* s.50.

⁸³ Antony Giddens, *Sosyoloji*, Çeviren: Ali Esgin, Anı Yayınları, Ankara, 2008, s.52

⁸⁴ Bahar, *sosyoloji*, s.14.

düşünülürse bunlardan biri de turizmdir. Turizm kavramı hem toplumsal yapının bir unsuru hem de önemli bir etkileyeni/etkileneeni olmaktadır.

Yapısal görüş açısından turizm; insanların başka bir bölgede veya ülkede yaşayan bireyler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamasını sağlayarak eğitimsel amaçlara hizmet etmektedir. Böylelikle turizm ulusal sınırlarla bölünmüş insanları gelecekte uluslararası iş birliği için bir araya getirerek onları günlük yaşamlarına katması sonucunda (AB kardeş şehirler gibi) anlaşmazlıkları önlenmektedir. Bunun yanı sıra turizm faaliyetleri ekonomik refah düzeyi yüksek olan ülkelere fakir olan ülkelere doğru gerçekleşen ziyaretler sonucunda fakir ülkelerdeki ekonomik daralmayı önleyerek refahı yükseltmektedir.⁸⁵ Kısaca turizm faaliyetleri gelişmiş ülkelerin yanı sıra az gelişmiş ülkelere doğru yayılarak ekonomik anlamda toplumsal kalkınmayı sağlamaktadır. Artan ekonomik refahla birlikte sosyal, kültürel, eğitim vb. konularda da değişimlerin yaşanılacağı göz önüne alınırsa turizm bir bütün içerisinde toplumsal yaşamı etkilemektedir.

1.5.2. Çatışmacı Görüş

Çatışmacı modele göre toplum birbirleriyle çatışan birimlerden ve öğelerden oluşmaktadır. Toplumsal değişim bu öğelerin itici gücü ile meydana gelmektedir. Toplumun bir parçası olan 3 ana unsur (bütünlük, öge ve birim) arasında ahenkli bir uyumun tersine çatışma vardır. Bu çatışma hali ise doğal bir durumu yansıtmaktadır.⁸⁶ Çatışma kuramı tıpkı yapısal işlevselcilik gibi toplum portresini çizmeye çalışır ama bu portre çoğu açıdan diğerleriyle farklılık göstermektedir.⁸⁷ İşlevselci yaklaşımın karşılıklı bağımlılık ve birliktelik kavramlarına önem verdiği çoğu hususta çatışma kuramı toplulukların güç elde etmek için birbirleriyle sürekli mücadele halinde olduğunu belirtmektedir. Çatışma kuramına göre toplumda üç temel çatışma söz konusu olmaktadır. İlk olarak insanlar toplum tarafından belirlenmiş ortak çıkarlardan ziyade kendi istekleri doğrultusundaki temel çıkarlarına odaklanmaktadır. İkinci olarak toplumsal ilişkilerimizin temelini güç ilişkisi oluşturmaktadır. Yani bireyler arası eşitsizliğin sebebi baskı/zorlama olmaktadır. Üçüncü olarak ise değerler ve

⁸⁵ Avcıkurt, *a.g.e.*,s 13-14.

⁸⁶ Emre Kongar, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi, ,7.Baskı, İstanbul, 1999, s 185.

⁸⁷ Ritzer, Stepnisky , *a.g.e.*, s .80.

düşünceler bütün bir toplumun kimliğini ve hedefini belirleyen araçlardan ziyade, farklı toplumların kendi amaçlarını gerçekleştirmek için kullandıkları birer silah olmaktadır.⁸⁸ Bu sebeple toplum eşitsizliklerden oluşmaktadır. Toplumsal yapıda bazıları sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda fayda sağlarken bazıları da ise bu durumdan mahrum kalmaktadır. Sosyologlar bunu zenginler ile fakirler, beyazlar ile siyahlar, avantajlılar ile dezavantajlılar arasındaki ilişkilerle açıklamaktadır. Güçlü olanlar konumlarını korumaya çalışırken, ezilenler ise kendileri için daha fazlasını yapma çabası içerisinde olmaktadır.⁸⁹ Bu açıklamalar doğrultusunda turizm toplumsal çatışmanın yaşandığı en önemli parçalardan birini temsil etmektedir. Çünkü toplumsal yapının bir parçası olarak turizm içerisinde de birçok eşitsizlik ve bireyler arasında düzensizlikler söz konusu olmaktadır. Bu durumun ülkelerin gelişmişlik düzenlerine göre farklılık göstermektedir.

Turizm toplumunda var olan güç mücadelesinin birer parçasını temsil etmektedir. Bazı durumlarda işler istenildiği düzeyde gelişme göstermemektedir. Bu yönüyle turizm toplumun tüm unsurlarının (ırk, sınıf, cinsiyet, fiziksel durum, serbest zaman miktarı, küresel siyasal durum vb.) yararlanıp yararlanmayacağı ve kapsamının ne olacağı konusunda önemli hususlar sunmaktadır. Zengin ve fakir uluslararası turizm faaliyetleri, daha az imtiyazlı kişiler tarafından imtiyazlı turistlere sunulan tek yönlü bir hizmet değişimi olarak gösterilmektedir. Bu kurama göre para faktörü varlıklı kişilerde maddi gücü olmayan insanları gözlemlemesi ve daha sonra kendi durumuyla kıyasladığında kişisel anlamda kendisiyle gurur duymasına vesile olmaktadır. Turistler bu görüşe göre yerel markalara daha çok ilgi duydukları için bu işi yapan büyük çok uluslu şirketler daha cazip turizm ürünleri satan yerel işletmelere karşı baskı yapmaktadır. Bu durum çatışma ortamını doğurmaktadır. Buna ek olarak turizmin çatışma kuramına göre diğer bir etkisi ise cinsel istismarı kendi ülkesinde gerçekleştiremeyen bazı turistlerin fakir ülkelerde bu ve buna benzer egolarını ceza almadan gerçekleştirme durumlarının olmasıdır. Böylelikle yerel halk ve turist arasında başka bir çatışma ortamı oluşmaktadır.⁹⁰ Kısaca çatışma kuramına göre hem ülkeler arası hem de kişiler arası iletişim ve etkileşim ekonomik eşitsizliklerde önemli

⁸⁸ Ruth A. Wallace ve Alison Wolf, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çeviren: M. Rami Ayas ve Leyla Elburuz, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2012, s.108-109.

⁸⁹ Bahar, *Sosyoloji*, s.17-18.

⁹⁰ Avcıkurt, *a.g.e.*, s.12.

rol oynamaktadır. Ekonomik refah düzeyi ve gelişmişlik turizmde belirleyici bir etken olmaktadır. Çünkü turizm konusundaki eşitsizlik kimi zaman ırksal bir özelliğe kimi zaman ise cinsiyete ya da ekonomiye dayandırılarak bir üstünlük kurma durumuyla ölçülmektedir. Bu da turizminin çatışmacı anlayışa göre belirleyici bir durum olduğunu ortaya koymaktadır.

1.5.3. Sembolik Etkileşimci Görüş

Psikoloji geleneğinden gelen bir Amerikan sosyoloji ekolü olarak kabul edilen sembolik etkileşimcilik⁹¹ bilhassa sosyal eylem ve bireylerin bu eyleme yükledikleri anlam özellikleri üzerinde durmaktadır.⁹²

Sembolik etkileşimcilik açıklamalarını yapısal işlevselci yaklaşımda olduğu gibi makroskobik boyutta değil mikroskobik boyutta ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre burada ki bireyler toplumsal sistemin etkilediği ve yönlendirdiği kişiler değil; anlama ve yorumlama ekseninde kendisine tekrardan şekil veren üyelerden oluşmaktadır. Bu anlama ve yorumlama süreci, bireyle-birey, bireyle- grup, grupta-grup şeklinde her boyutta kendisini göstermektedir.⁹³ Kurama göre ilk olarak insanlar şeylerden (insanın anlam yüklediği ve benimsediklerinden) hareketle eyleme geçmektedir. Fakat bu hareketlilik kişilerin şeylere vermiş olduğu anlama göre değişiklik göstermekte ve ona göre şekil alınmaktadır. Şeylere yüklenen anlam ise insanlar arası etkileşimden doğmaktadır. İnsanların etkileşimleri sonucunda edindikleri ortak bilgileri sadece içselleştirilmez bununla birlikte farklı yorumlamalar da getirerek farklı bir boyut kazandırmaktadır. Hayvanlardan farklı olarak düşünen insanlar şeyleştirip anlam vermiş olduğu sembollerini önem atfederek kullanmaktadır. Bu öğrenme sürecini ise insan küçük yaştan itibaren ailede okula kadar geçen süre aralığında tamamlamaktadır. Daha sonra birey öğrendiklerini bilinçli bir şekilde anlamlandırıp çevresiyle etkileşime geçtiğinde uygulamaktadır.⁹⁴

Bu akımın temsilcilerine göre insan davranışın öznel ve yorumlayıcı yanlarını çözümlenmeyi amaçlamaktadır. Burada birey nesnel yapıdan ziyade özgürlüğe sahip

⁹¹ Bozkurt, Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, Ankara, 1994, s.77.

⁹² Zeki Aslan Türk, Tayfun Amman, *Sosyoloji, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yayınları, İstanbul, 1999, s.405.

⁹³ Tuna, *Sosyolojiye Giriş*, s.56.

⁹⁴ Ritzer, Stepnisky, *a.g.e.*, s.116-117.

kişi olarak tanımlanmaktadır.⁹⁵ Görüldüğü gibi sembolik etkileşimcilik insan eylemlerinden hareket ederek yine insanın bizzat kendisini ilgilendirdiği anlamlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Çünkü insan etrafındaki birçok sembol bireyin ona karşı atfetmiş olduğu anlam çerçevesinde sosyal hayatında bir işlerlik kazanmaktadır. Birey bu anlamı toplumsal ortamda bir diğer bireylerle etkileşim kurarak gerçekleştirirken bunu amacına uygun bir şekilde yerine getirmektedir. Bu anlamda turizm ise en önemli insan ilişkilerinin yaşandığı ve etkileşimin gerçekleşmiş olduğu sektör olarak sembolik etkileşim kuramına uygun düşmektedir. Çünkü turizmin gelişmiş olduğu çoğu yerde yerel halk ve turist arasında farklı düzeylerde (ekonomik boyutta, sosyal boyutta, kültürel boyutta vb.) ilişki kurulmaktadır. Bu karşılıklı yaşanan etkileşimde hem yerel halk hem de turistler etkilenmektedir. Çünkü farklı iki sosyo-kültürel yapıya sahip bireyler için turizm bir kesişim noktası olmaktadır.

Turizm hizmet veren ve hizmet alan arasında üstünlük ve aşağılık duygusunu uyandırdığından dolayı turist ve yerel halk arasında büyük maddi eşitsizliğin olduğu durumlarda istenilmeyen bazı şeylerin oluşumunu da beraberinde getirmektedir. Bazı bireyler feodal tarzda hizmet çeşidini özel olarak görmek istemektedir.⁹⁶ Böylelikle yerel halk ve turist etkileşiminden doğan ilişkide turistlerin istekleri doğrultusunda turistik ürünler üretilmektedir. Üretilen çoğu şeyler ise yöreyi temsil eden, onu öne çıkaran ürünlerle gerçekleşmektedir. Çünkü bir yerin tercih edilmesindeki sebep o yöreye has olan ürünlerin üretilmesi yer almaktadır.

⁹⁵ Margaret M., Poloma, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çeviren: Hayriye Erbaş, 4. Baskı, Palme Yayınları, Ankara, 2011, s. 232.

⁹⁶ Avcıkurt, *a.g.e.*, s.12.

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZMİN SOSYAL-KÜLTÜREL YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sosyal yapı, insan ürünü ve düzenlenmiş insan ilişkilerinin bir bütünü şeklinde tanımlanmaktadır. Çeşitli öğelerden meydana gelen yapı, diğer birçok yapının da (kültürel yapı, dini yapı, siyasi yapı vb.) değişmesini beraberinde getirmektedir.⁹⁷ Turizm sosyal yapının bir parçası olarak ele alınmaktadır. Özellikle turizmin sosyal ve kültürel anlamdaki etkileri, bir takım değişimlere sebep olduğundan dolayı sosyal yapının bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır.⁹⁸

Turizm olgusu sadece ekonomik bir olgu değil bunun yanında sosyal, kültürel, siyasi ve çevresel yönleriyle toplumu etkileyen bir durumdur. Bu sebeple turizmin etkileri değerlendirilirken sadece ekonomik sonuçlarına değil, bununla beraber sosyal ve kültürel yansımalarına da bakmak gerekmektedir.⁹⁹

Günümüzde dünya nüfusu artmakta, yükselen sosyo-ekonomik refahla beraber yaşam koşulları iyileşmekte, insanlar değişmekte, artan eğitim ve haberleşme olanaklarının sonuçlarıyla insan ve grup davranışları farklılaşmakta ve nüfus yaş dağılımı bakımından farklı bir görünüme kavuşmaktadır. Bu değişen faktörlerin bir sonucu olarak ise turizmin önemi giderek artmaktadır. Dünya turizm hareketine katılanların sayısı özellikle 1960'lardan itibaren hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Diğer yandan ise dünya üzerinde genç nüfus oranının artmasıyla birlikte yeni yörelere, alışılmamış olandan farklı yol ve yöntem izlenilerek seyahatlere katılım yükselmektedir. Bunun sonucunda değişik konaklama ve yeme içme zevkleri ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁰ Turizm bu yönüyle farklı bilgi, görgü, gelenek ve kültür düzeyleri arasında etkileşime ve bunların sonucunda sosyal yapının ahlak anlayışının ve

⁹⁷ Faruk Kocacık, *Toplumbilim- Ders Notları*, 3. Baskı, Özemek Matbaası Yayınları, Sivas, 2003, s.130

⁹⁸ Öcal, *a.g.e.*,s.125.

⁹⁹ Abdullah Recai Akalan, "Turizmin Eğirdir'in Sosyo-Ekonomik Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler", Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001, s.21.

¹⁰⁰ Barutçugil, *a.g.e.*,s.32.

toplumsal davranışların değişmesine yol açmaktadır.¹⁰¹ Turizm bir toplumun dünya görüşünü, anlayışını ve başka ülke insanları hakkındaki düşüncelerini etkileyen sosyal bir olay olduğu için turizm etkinliklerine katılan başka ülkelere seyahat eden insanlar, o ülke insanlarını çeşitli açıdan etkileyebilecekleri gibi onlardan etkilenmeleri söz konusu olmaktadır. Bu bakımdan yabancılar buldukları ülke insanlarının, kültürlerini, düşüncelerini ve davranışlarını, giyimlerini, yaşam tarzlarını ve kişisel ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu olgu az gelişmiş veya gelişmekte olan geri kültüre veya ekonomik anlamda düşük yaşam standartlarına sahip ülkelerde daha belirgin olarak görülmektedir.¹⁰²

2.1.TURİZMİN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Toplum nedir? Sorusu aslında sosyal bilimlerin temel sorularından birini oluşturmaktadır. Burada toplum kavramını nasıl gördüğümüz, tanımladığımız ya da hangi niteliklere göre dayandırıp açıkladığımız önemli olmaktadır.¹⁰³ Toplum kavramı bu anlamda “sınırları belirli bir coğrafya da, ortak yaşam, kültür, tarih ve zihniyet unsurlarını oluşturmuş insanların kendisini ait hissettikleri yapı” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰⁴ Toplum kavramı birçok tanımlamaları içerisinde barındırırken turizm ise toplumsal yapının bir parçasını oluşturmaktadır.

Turizm toplumsal bir olaydır.¹⁰⁵ Toplumsal bir olay olarak kabul edilen turizm, farklı sosyo- kültürel yapıya sahip olan bireyleri etkilemektedir.¹⁰⁶ Bu yönüyle turizm faaliyetleri içerisinde yer alan seyahat faktörü, bir ulusun diğer ulusu anlaması ve değerlendirmesi konusunda önemli katkısı olmaktadır. Bu sebeple gelişmiş ve aydın uluslardaki hükümet politikaları, yurttaşların ülkeleri tanıyıp bilmeleri bakımından seyahat faktörünü geliştirmektedir. Yapılan geziler sonucunda ise ziyaretçiler yerli halkın hayat tarzını etkilemektedir.¹⁰⁷ Turizm olayında yapılan araştırmalarda, iki farklı toplumsal yaşama sahip bireylerin karşılaşmasında, bir diğerinin yaşam tarzı bir

¹⁰¹ Mehmet Özdemir, *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, Köksav Yayınları, Ankara, 1992,s.26.

¹⁰² Barutçuğil, *a.g.e.*,s.73.

¹⁰³ Kongar, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, s.41.

¹⁰⁴ Memet Zencirkıran, *Sosyoloji*, Dora Yayınları, Bursa, 2016. s.2-3.

¹⁰⁵ Gözde Emekli, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, Anadolu Matbaacılık Yayınları, İzmir, 2001, s. 189.

¹⁰⁶ Barutçuğil, *a.g.e.*, s.72.

¹⁰⁷ İlhan Gürkan, "Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkisi", *Anatolia Dergisi*, Ankara, 1996,s.112-113

diğerine cazip gelmektedir. Böylelikle ziyaret edilen ülke insanların hayat tarzı turistin gelecekte ki yaşam tarzına dönüşmektedir.¹⁰⁸ Çünkü mevcut sosyal yapı içerisine sonradan getirilen değerler ve davranış biçimleri yerel halkın ilk başlarda reddetmesine rağmen zamanla işlev gördükçe benimsenip kabul edilmektedir.¹⁰⁹

Turizmde etkileşim yerel halk ile turistler arasında olmaktadır. İnsanlar hep aynı sosyal ve fiziksel bir çevre de hayatlarını geçirmek istemediğinden dolayı başka ortamlara gitmektedir. Böylelikle turist ve yerel halk arasındaki etkileşim gerçekleşmektedir.¹¹⁰ Bireyler birçok farklı istek ve amaçlar doğrultusunda turizm faaliyetlerine katılmaktadır. Fakat ilk olarak bireyler farklı bir bölgeyi ziyaret ederek seyahat tecrübesi kazanmaktadır. Gitmiş oldukları yerel halk ile karşılıklı bir iletişim içerisinde olması hem etkilenmesini hem de etkilemesini beraberinde getirmektedir. Böylelikle yerel halk ve turist etkileşiminde birey üzerinde nasıl bir etki yaratmış olduğu ortaya çıkmaktadır.¹¹¹ Turizmin toplumsal yapının küçük bir parçası olan birey üzerindeki etkisi, bireyin farklı bir sosyo-kültürel yapıya sahip ortama katılmasıyla başlamaktadır. İlk birey farklı bir ortam içerisine girdiğinde ilk başlarda ya mesafeli davranacak ya da arkadaşça bir iletişime girişecektir. Eğer içerisinde bulunmuş olduğu ortam ona tedirginlik veriyorsa “kültürel mesafe” denilen durum belirginleşecektir. Bu sebeple gitmiş olduğu bölgede birey derinlemesine bilgiler elde etmeye çalışacaktır.¹¹²

Turizmin toplumsal etkilerinin bir diğerini, sosyal sınıflar oluşturmaktadır. Sosyal sınıf ve sosyo-ekonomik düzey davranışsal tutumların belirginleşmesinde oldukça etkili olmaktadır. Tutumların oluşması sosyalleşme sürecinde gerçekleşmektedir. İnsanlar hangi sosyal sınıf içerisinde yer alıyorsa o sosyal sınıfın değer yargısını benimsemekte ve benimsediği şeye orantılı olarak nesnelere, düşüncelere ve olaylara karşı tutumunu geliştirmektedir.¹¹³ Turizm toplumdaki sosyal sınıflar üzerinde çeşitli etkilere neden olmaktadır. İlk olarak Türkiye'nin özellikle

¹⁰⁸ Şeyla Demircan, “Turizmin Sosyo- Kültürel Etkileri”, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2010, s.126.

¹⁰⁹ Gürkan İlhan, “Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkisi”, *Anatolia Dergisi*, 1996, C.7, S.1,s.43.

¹¹⁰ Hayriye Ersoy, “Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri”, Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2017, s.53.

¹¹¹ M.İlhan Gürkan, “Turizm Hareketlerinin Bir Yerleşim Biriminde (Belek/Antalya) Sosyal Yapı Değişimlere Etkileri, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1995, s.128.

¹¹² Özdemir, *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, s.73

¹¹³ Salih Güney, *Örgütsel Davranış*, Nobel Yayınları, İstanbul, 2011,s.113.

Akdeniz ve Ege Bölgelerinde tarıma dayalı gerçekleştirilen üretim çeşidi zamanla turizme dayalı bir üretim sistemine dönüşmektedir. Bu bölgelerde yaşayan halkın bir kısmı tarım ile uğraşırken diğer kısmı da turizme yönelmektedir. Bir diğer turizmin sosyal sınıf üzerindeki etkisi gelir bütçesi üzerindedir. Zengin ve daha yüksek gelir seviyesinde yer alan sosyal sınıflara mensup kişiler daha sık turizm faaliyetlerine katılırken, diğer düşük gelir ve mesleki seviyelerde olanlar ise daha az turizm faaliyetlerine katılmaktadır. Bu durum gelir seviyesi yükseldikçe, boş zaman faaliyetlerinin artması ve turizm faaliyetlerine daha çok katılımın gerçekleşmesiyle açıklanmaktadır. Sosyal sınıflarda ki bu farklılıklar kendisini politik tercihlerde, yaşam tarzında ve kültürel yapılar da göstermektedir.¹¹⁴ Turizmin toplumsal sınıflar üzerindeki etkisi ekonomik kaynaklı nedenlere dayanmaktadır. Ekonomi gelir seviyeleriyle beraber sosyal sınıfların ne kadar turizm faaliyetleri içerisinde yer alıp almadıklarını ortaya koymaktadır.

Turizm toplum üzerindeki bir diğer etkisi demografik etkileri kapsamaktadır.¹¹⁵ Yani turizm nüfus hareketliliği üzerinde önemli etki yaratmaktadır. Turistik bölgeler de son yıllarda hızla artan bir nüfus hareketliliği görülmektedir. Her yıl yurt içi ve yurt dışı yapılan geziler toplumsal hareketliliği doğurmaktadır. Bu hareketliliğe bağlı olarak yapılan yer değiştirme faaliyetleri ise turizmin aslında bir nüfus hareketliliği olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de 1950’li yıllarda başlayan ve günümüze kadar devam eden kentleşme ve sanayileşme ile birlikte göç olgusu ortaya çıkmaktadır. Kırsal kesimden kentsel alana doğru bir göç hareketi ile birlikte barınma, sağlık, eğitim ve kültürel yozlaşma gibi çeşitli sorunlarda belirginleşmeye başlamaktadır.¹¹⁶ Turistik hareketlerin gelişmesi bu bölgelerde yeni iş ve meslek türlerini ortaya koyarken bir yandan da iç ve dış göçleri hızlandırmaktadır. Yaşanan iç ve dış göçlerle birlikte turistik yerleşim birimlerinde nüfus artışı yaşanırken, kırsal bölgelerde ise tam tersi nüfus sayılarında azalmalar görülmektedir.¹¹⁷ Turistik canlılığın hissedildiği yörelerde başka illere göre daha hızlı bir nüfus artışı hissedilmektedir. Özellikle bu durum belirli

¹¹⁴ Avcıkurt.,a.g.e.,s.47.

¹¹⁵ Uçar Nazlı, *Turizmin Kırsal Alana Etkisi*, s. 9.

¹¹⁶ Avcıkurt, a.g.e.,s.,47.

¹¹⁷ Burhanettin Zengin, *Turizm Coğrafyası, Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 41.

mevsimlerde daha üst seviyeye ulaşmaktadır. Örneğin yaz sezon başlamadan nüfus oranı 10-25 bin arasında iken bu sezon ortalarında 4-5 kat artmaktadır. Bazıları yaz sezonu bittiğinde memleketlerine geri dönerken bazıları ise o yörede kalıp ikamet etmektedir. Böylelikle turizm, bir turistik bölgede nüfus artışını doğurmaktadır. Nüfus artışına oranla zamanla o yöreye bazı hizmetlerin götürülmesi zorunlu hale gelmektedir. Örneğin, PTT, okul, sağlık ocağı, güvenlik hizmetleri gibi birçok şey kurulmaya başlamaktadır.¹¹⁸ Çünkü turistik bölgelerin gelişmeye başlamasıyla beraber yöre de kurumların ve hizmetlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Çünkü yöre halkı turizmle beraber farklı sosyo-kültürel yapılara sahip turistlere ev sahipliği yapacağı için gerekli çalışmalar olmalıdır.

2.2. TURİZMİN AİLE YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Aile en basit tanımıyla kan bağıllığı, evlilik gibi etkiler sonucunda meydana gelen toplumdaki en küçük yapı taşıdır.¹¹⁹ Aile yapısal özelliği bakımından zamanla bazı değişimlere uğramış olmasına rağmen, toplumsal yaşamda vazgeçilmeyen alternatif sosyal müesseselerden birini oluşturmaktadır.¹²⁰ Turizm alanındaki değişimler aile gruplarını etkilemektedir. Turizm sektörü aile yapısını değiştirmede önemli rol oynamaktadır.¹²¹

Turizm olayında artık aile bireyleriyle vakit geçirme durumu ağır basmaktadır. Aile üyeleri hayatlarında çoğu şeyi paylaştıkları gibi seyahati de beraber gerçekleştirmek istemektedir.¹²² Bu durum turizmin aile ile birlikte yapılmış olduğu çeşitli gezileri ortaya çıkarmaktadır. Aile genişledikçe ve çocuklar büyüdükçe yapılan geziler yılın önemli bir dönemini oluşturmaktadır. Heyecan, hazırlık, beklenti ve seyahat tecrübesi ile birlikte yaşanmış olan tecrübeler serüvenli geçen seyahatlerde unutulmayacak fırsatlar sunmaktadır.¹²³

¹¹⁸ Sebahattin Kahraman, “Balıkesir Bölgesi Turizm Arz- Talep İncelenmesi ve Turizmin Geliştirilmesi için Bir Model Önerisi”, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir, 1998, s.106.

¹¹⁹ Ersoy, a.g.m., s.52.

¹²⁰ Mustafa Erkal, *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul, 2009, s.112.

¹²¹ Ayşen Civelek, “Turizmin Sosyal Yapıya ve Değişmeye Etkileri”, Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Dergisi*, 2014, C.13, S.1-2, s.14.

¹²² Nurettin Pala, “Turizmin Sosyo-Kültürel Sonuçları Açısından Bir İnceleme”, Sakarya, Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2001, s.15.

¹²³ Demircan, a.g.t., s 125.

Turizmin aile ilişkilerde ki bir diğer etkisi, kadınların turizm sektörünün çeşitli kollarında çalışması beraberinde de kadınların hem aile içi ilişkilerinde hem de çevresel ilişkilerinde yeni roller üstlenmesini beraberinde getirmiştir.¹²⁴ Bu durum kadınlara iş imkânı, yerleşim yerindeki topluluklarla doğrudan ilişki içerisinde olma ev kadının dışı açılma sürecini hızlandırmıştır.¹²⁵ Birçok turistik tesislerde çalışan kadın sayısının artması, kadınları ekonomik anlamda bağımsızlaşmasını ve eşlere olan bağımlılığında azalmasına neden olmuştur. Böylelikle boşanma oranları artmış ve aile içi ilişkiler zayıflamıştır.¹²⁶ Bunun yanı sıra turizm tam tersi bir etki yaratarak, turist gönderen ülkeler de aile bağlarını güçlendirdiği de görülmüştür. Eşlerin yoğun çalışma temposunda birbirine zaman ayıramaması onları bir başka ülkeye seyahat etmesine neden olmuştur. Böylelikle tatil ve dinlenme süreleri boyunca eşlerin birbirine vakit ayırması ve aile üyelerinin bir araya gelmesi aile bağlarını tekrardan güçlendirebilme fırsatı sunmuştur. Bu anlamda turizm aile birlikteliğinin tekrardan kurulması ve güçlenebilmesi konusunda olumlu bir etki yaratmıştır.¹²⁷

2.3. TURİZMİN EĞİTİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Her toplumsal yapının birinci işlevi kendi devamlılığını sağlamaktır. Bu kendi devamlılığını sürdürme işlevi eğitim yolu ile gerçekleşmektedir. Eğitim en genel anlamıyla “bireyin toplumsallaştırılması” şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuk doğar doğmaz ailede başlayan eğitim, daha sonraları okullardaki örgün eğitimle arkadaş grupları içerisinde etkileşim, radyo, gazete, televizyon, sinema, tiyatro gibi çeşitli kitle iletişim araçları ile devam etmektedir. Başka bir ifadeyle toplumsal değerler eğitim yolu ile bireye aktarılmaktadır. Bu nedenle eğitim bireye istenilen davranış biçimini kazandırmaktadır.¹²⁸ Eğitim bireyleri istenilen düzeye getirdiği gibi nasıl olması gerektiği konusunda da yönlendirici bir rol oynamaktadır. Eğitim olgusunun bu etkisi, sosyal, siyasal, ekonomik, kentsel, vb. konularda yankı uyandırmakta ve her alanda ise farklı bir görünümde çalışmalar sürdürülmektedir.

¹²⁴ Bal, *Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişklere Etkisi*, s.53.

¹²⁵ Civelek, *a.g.m.* s.15.

¹²⁶ Sami Ülger, *Genel Turizm*, Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya, 1993, s.284.

¹²⁷ Kozak, *a.g.e.*,s.97.

¹²⁸ Kongar, *Kültür Üzerine*, s.72-73.

Turizmin etkilediği alanlardan birisi eğitimidir. Turizmde eğitim çok önemli bir konuyu temsil etmektedir. Bunun temel unsurunu ise insan faktörü oluşturmaktadır. Çünkü turistik bir bölge içerisinde turizm eğitimi kişiler, kurumlar ve çalışan personele kadar geniş bir çerçeveyi sunmaktadır. Bu yüzden turizmde etilmiş insan faktörü önemlidir.¹²⁹ Türkiye de bu konuyla ilgili Milli Eğitim Bakanlığının üniversite düzeyinde 2 yıllık ön lisans, 4 yıllık lisans veya lisansüstü diplomaya dayalı programlar şeklinde gerçekleştirmektedir.¹³⁰

Turizmde eğitim, yerel halkın bilgi, beceri ve yabancı dillerinde artışların görülmesiyle de ortaya çıkmaktadır. Çünkü yerel halk kendisini daha iyi ifade etme adına eğitime ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple okuma yazma kurslarına, yabancı dil eğitimi veren kurumlara, yurt dışı eğitimine ve çalışılan bölümle ilgili çeşitli seminerlere katılım göstermektedirler. Bütün bunlara ek olarak kendi gelenek ve göreneğini kültürel varlığında ifade edebilmek için daha çok araştırma ve bilgi toplama gereksinimi hissetmektedirler.¹³¹

2.4. TURİZMİN KENTLEŞME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Turizmin etkisi, kentsel çevre üzerinde olmaktadır.¹³² Turizmin çevre üzerindeki etkisi mimari yapılarda yani kentleşme düzeylerinde görülmektedir. Hem küresel hem de bölgesel anlamda gelişen turizm sektörü birçok alanı da etkilemektedir. Etkilediği alanlardan birini kentler oluşturmaktadır. Kentler turistik bölgelerde hızlı bir imarlaşma politikasıyla kendini göstermektedir. Böylelikle, kent, kentleşme, gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır.

Kent tarım dışı üretimin yapıldığı, sanayi sonrası ortaya çıkan karmaşık ve dinamik mekanizmaların sürekli işlediği insan yerleşkesidir.¹³³ Kentleşme; sanayileşme ve ekonomik gelişmeye paralel olarak kent sayısının artış göstermesi ve turizm kentlerinde bugünkü kentlerin çoğalması, toplumsal yapıda ise buna artan oranla örgütlenme, insan davranışı, iş bölümü ve uzmanlaşma, insan davranışı ve

¹²⁹ Rıza Sam, “Turizm ve Sosyal Değişme, İnönü Üniversitesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1994, s.161-162.

¹³⁰ Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi, Ankara, 11-12 Aralık 2002, s.53.

¹³¹ Ersoy, *a.g.t.*, s.57.

¹³² Muammer, Tuna, *Turizm, Çevre ve Toplum*, Detay Yayınları, Ankara, 2007, s. 21.

¹³³ Muharrem Es, Hamza Ateş, “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç Sorunları ve Önerileri”, *Sosyal Siyaset ve Konferans Dergisi*, 2004, S.48, s.212.

ilişkileri sürecinde oluşan nüfus birikim sürecidir.¹³⁴ Türkiye’de kentleşme 1950’li yıllarda başlamış ve günümüze kadar gelerek göç olgusunu doğurmuştur. Özellikle 1980 den sonra turizmin önemli ölçüde gelişim göstermesiyle beraber turistik değerlerin daha çok hissedildiği yerlere doğru göç dalgası yaşanmıştır.¹³⁵

Turizm gelişmesiyle birlikte turistik mekânlara doğru yapılmış olan bu göç olgusu, bölgede kentleşme durumunu ortaya çıkarmıştır. Turistik mekânlarda kentleşme olgusunu doğuran neden vardır. Bu nedenlere ilkin ekonomi oluşturmaktadır. Bireyler bir bölgeye iş kurmak ya da istihdam edilmek için göç etmekte ve böylelikle kentleşme olgusu ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak yerleşim mekânı arayışıdır. Kentlerdeki belirli sorunlardan uzaklaşmak isteyen insanlar kırsalın sessizliğine göç etmektedir. Böylelikle kırsal bölgelerde kentleşme olgusuyla karşı karşıya kalınmıştır. Üçüncü olarak ikinci konut ve sosyo- psikolojik faktörlerdir. İkinci konut ihtiyacında bireyler belirli dönemlerde kalmak için kiraladıkları ya da satın aldıkları konutlardır. Sosyo- psikolojik olarak bir yerin ulaşım olanaklarının gelişmesi, iyi reklamının yapılması, yöre halkının ikinci bir dil bilme durumu, turistik mekânın modaya uygunluğu, gibi nedenler bir yerin itim ve çekim gücünü belirlemektedir.¹³⁶

Gelişmekte olan ülkelerin turistik bölgelerinde görülen en yaygın bozulma etkeni kentleşmedir. Kontrol edilmeyen yasadışı yerleşmeler, kıyıların gelişigüzel işgal edilmesi, çevre kalitesini bozan en önemli etmenlerden biridir. Doğal karakteri ve yeşili zengin vadiler boyunca veya manzarası olan doğal alanlarla görülen yapılaşma turistik değerleri yok ederek zarar verir. Böylelikle kentleşme boyutuyla turizm çevre üzerinde etkili olur.¹³⁷ Turizm ve çevre faktörü iç içe geçmiş aralarında bütünsel bir ilişki söz konusudur.¹³⁸ Turizm faaliyetleri fiziksel ve sosyal çevre de

¹³⁴ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, 4. Baskı, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 1997, s.19.

¹³⁵ Avcıkurt, *a.g.e.*,s.57.

¹³⁶ Ünal Bozyer, “Kent Dokusunun Oluşmasında Turizmin Etkisi”, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2008, s.97-99.

¹³⁷ Seyfiddin Muradov, “Turizmin Kentleşme Sürecine Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s.29.

¹³⁸ Avcıkurt, *a.g.e.*,s. 42.

gerçekleştiği için¹³⁹ koruma ve kurtarma dengesi içerisinde turizm çevre varlığını korumak zorundadır.¹⁴⁰

2.5. TURİZMİN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Turizm, sosyal ve kültürel boyutunun yanı sıra ekonomik boyutuyla da ağır basan bir sektördür. İnsanlar bir yere seyahat ederken bunu merak ettiği için yapmaktadır. Fakat gitmiş olduğu bölgeye merakının yanı sıra ekonomik geliri de katmaktadır. Bu nedenle turizm ekonomik anlamda diğer sektörlerin de canlanmasını beraberinde getirmektedir.¹⁴¹ Turizm faaliyetleri bir yerin/bölgenin ya da ülkenin içinde bulunduğu sektörleri (sanayi, tarım, vb.) doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir.¹⁴²

Turizm ekonomik etkisiyle kültürel öğeleri de kapsamaktadır. Ekonomik gelişmeyle birlikte turizm yerel halkın yaşam seviyesini yükselterek yeni iş olanakları yaratmaktadır.¹⁴³ Bununla beraber turizm yerel halkın hayat standartlarını yükseltmekte, nüfusun yaş durumunda değişmelere neden olmakta, eğitim düzeyini yükseltmekte ve insanların diğer dünyadaki insanlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu durumda beraberinde insanları birbirine yakınlaştırmaktadır.¹⁴⁴ Turizmin ekonomik etkisi birçok konuda olmaktadır. Ekonomi çoğu meselelerin temelinde yer almaktadır. Ekonomi de turizm gibi diğer sektörlerle geniş bir yelpazede etki uyandırdığı gibi bu durum artışı ve eksisiyle farklı bir yansıma göstermektedir. Turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde ödemeler üzerindeki etki, bölgeye gelir sağlayarak istihdam yaratıcı etkisi, diğer sektörleri ekonomik anlamda geliştirme durumu¹⁴⁵ alt ve üst yapı çalışmalarının hız kazanması ve son olarak bölgeler arası dengeyi sağlama gibi artı yönde olumlu bir etki yaratmaktadır.¹⁴⁶ Bunun yanında turistik bölgeler de giderek fiyatların yükselmesi(arazi, konut vb.), doğal ve

¹³⁹ Orhan Batman, Oguz Türkay, *2023 Türkiye Turizm Stratejisi Işığında Turizm Politikaları*, Değişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.18.

¹⁴⁰ Kahraman, *a.g.t.*, s.35.

¹⁴¹ Serdar Ogan v.d., *Gelişen Çin Pazarı ve Türkiye*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2010, s.18.

¹⁴² Ozan Bahar, Metin Kozak, *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayınları, Ankara, 2015, s.168.

¹⁴³ Olcay Akgül, "Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi Kapsamında Kültür Turizmi", Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2003,s.63.

¹⁴⁴ Özdemir, *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, s.74.

¹⁴⁵ Kozak v.d., *a.g.e.*, s.78-85.

¹⁴⁶ Ozan Bahar, Metin Kozak, *Turizm ve Rekabet*, Detay Yayınları, Ankara, 2012, s.11.

tarihi çevrelerin zarar görmesiyle ekonomik kayıpların artması, yol, su şebekesi, hastane yapımı, havaalanı, kanalizasyon gibi alt yapı harcamalarına ağırlık vermesiyle ekonomik harcamaların yükselmesi gibi olumsuz etkiyi ortaya koymaktadır.¹⁴⁷

Turizmin ekonomi üzerinde etkilerinden birini istihdama sağlamış olduğu katkı oluşturmaktadır.¹⁴⁸ İstidam kelimesinin sözcük anlamı , “kişiye bir görevde”, “işte kullanma”, “çalıştırma”, “hizmete alma” gibi farklı şekillerde kullanılmaktadır.¹⁴⁹ Başka bir deyişle bir ülkede çalışmak isteyen kişilerin iktisadi mal ve hizmet üretimine katkıda bulunarak kendisine gelir sağlayacak şekilde çalıştırılmasına denir.¹⁵⁰ Turizm hizmet sektörü olması nedeniyle emek-yoğun özelliğinin olması,¹⁵¹ turistik mal ve hizmet üretiminde otomasyon olanağını büyük ölçüde zorlaması, turizmin doğrudan istihdam etkisini arttırmaktadır. Bu durum istihdam yoğunluğu bakımından önemli bir ekonomik kazanç sağlamasının yanı sıra işsizlik sorununun da giderilmesi açısından önem taşımaktadır.¹⁵² Hizmet sektörü içerisinde yer alan turizm insan odaklı bir sektör olmasından dolayı işsizlik sorununa önemli çözümler sunmaktadır.¹⁵³

Turizmin yarattığı istihdam etkisi ülkenin tamamına yansımakta ve ülkedeki istihdam hacmi bu durumdan genel olarak etkilenmektedir. Turizm ülkelere ve bölgelere ekonomik anlamda istihdam sağlayarak geliştirmesini bununla beraber yerel halkın hayat standartlarını da yükseltmesini sağlamaktadır.¹⁵⁴ Örneğin turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde kadın istihdamı artmış ve bunun yanı sıra bölgede işsizlik oranını azalarak çalışanların gelir durumları yükselmiştir. Bir diğer örnek ise Türkiye’de önemli bir kültürel zenginlik oluşturan yöreye ait ağaç işleri, halı, kilim, el işlemleri, süs malzemeleri gibi geleneksel el sanatları ve diğer hediyelik eşyalar pazarlanarak yöre halkına ek bir gelir sağladığı gibi yöre de gelir dengesizliğinin

¹⁴⁷ Akın İlkin, Zeki Dinçer, *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*, TOBB Yayınları, Ankara, 1992, s.39.

¹⁴⁸ Mustafa Şit, “Türkiye’de Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı”, *Akademik Yaklaşım Dergisi*, 2016, C.7, S.1, s.102.

¹⁴⁹ Ozan Bahar, Metin Kozak, *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayınları, Ankara, 2008, s 16.

¹⁵⁰ Kubilay Baysal, *Türkiye Ekonomisi*, Detay Yayınları, İstanbul, 1984, s.149.

¹⁵¹ Hussein ve Saç, *a.g.e.*, s.121-122

¹⁵² Avcıkurt, *a.g.e.*, s.28-29.

¹⁵³ Şit, *a.g.m.*, 103.

¹⁵⁴ Kurban Ünlüöner, Salih Zeki Şahin, “Turizmde İstihdam”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, C.10, S.37, s.22.

önüne geçilmiştir.¹⁵⁵ Böylelikle ekonomiye bağlı istihdam etme durumu da yükselmiştir. Sonuç olarak ekonomik gelir ve istihdam arasında doğrusal bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür.

2.6.TURİZMİN KÜLTÜR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sosyal yapının bir parçası olan kültür kavramı tarihe serpilmiş bir hadisedir. İçerisinde binlerce yılı ve yaşantıları barındıran, her milletin önemli ferdi unsurlarından birisidir.¹⁵⁶ Bir yaşam tasarımı gibidir. İnsanların davranışlarını düzenleyen ortak bir anlayış sanatıdır. İnsan kültürel anlamda bilgilerini öğrenerek elde eder ve kendinden bir sonraki nesle aktarır.¹⁵⁷ Çünkü herkes kendi değerlerini bir sonraki nesle öğretmek toplumsal anlamda da devamlılığını sağlamak ister. Bu konuda ise kültür önemli bir araç niteliğindedir.

Kültürün birçok tanımı olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Önemli olan tanım üzerinde düşünce birliği sağlamaktır. Bu tanım birliği ise nesnellik ve genişliğine bağlı bir şekilde gerçekleşmektedir.¹⁵⁸ Kültür kavramı Latince “coler” ekip biçmek anlamına gelen kelimedenden türetilmiştir. Nasıl ekin doğal bitkilere karşılık insan eliyle üretilmiş bir durumu ifade ediyorsa kültür de tabiata eklediği şey olarak tanımlanmaktadır.¹⁵⁹ Yani kültür insanın ortaya koyduğu ve içinde bizzat kendisinin var olduğu bir gerçekliktir.¹⁶⁰ Bir nevi kültür toplumun kendisidir. Çünkü toplum tarafından oluşturulan öğretiler, örgütlenmiş birlikler, kümeler toplumlarda yaşayan insanlar tarafından yaratılır ve ortak bir şekilde paylaşılır.¹⁶¹ Kısaca kültür Tezcan’a göre, insanların fiziksel ve toplumsal çevrelerine uyum sağlayabilmeleri için oluşturdukları maddi ve manevi eserlerin tümüdür.¹⁶²

Turizm faaliyetlerindeki değişim, toplumsal yapının bir parçası olan kültür unsurunu etkilemektedir. Turizm vesilesiyle herhangi bir yere giden turist, yerel

¹⁵⁵ Hüseyin Çeken vd., “Kırsal Kalkınma da Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye’ye Yönelik Teorik Bir Çalışma”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2007, C.8, S.1, s.10-11.

¹⁵⁶ Nurettin Topçu, *Kültür ve Medeniyet*, Hareket Yayınları, İstanbul, 1970, s.20.

¹⁵⁷ Veysel Bozkurt, *Değişen Dünya’da Sosyoloji*, Ekin Yayınları, Ankara, 2008, s.91.

¹⁵⁸ Emre Kongar, *Kültür Üzerine*, 4. Baskı, Remzi Yayınları, İstanbul, 1994, s.19.

¹⁵⁹ Mustafa Aydın, “Kültür Sosyolojisinin Temel Kavramları” içinde: *Kültür Sosyolojisi*, Editör: Köksal Alver, Necmettin Doğan, 3. Baskı, Hece Yayınları, Ankara, 2013, s. 54.

¹⁶⁰ Nermi Uygur, *Kültür Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 17.

¹⁶¹ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 102.

¹⁶² Mahmut Tezcan, *Kültür Antropolojisi*, 3. Baskı, Maya Akademi Yayınları, Ankara, 2008, s.4.

davranışlardan etkilenip onları öğrenmekte ve eve döndüğünde gördüklerini evdekilerle paylaşmaktadır.¹⁶³ Yani turizm kültürü etkileyen, değişimi tetikleyen ve kolaylaştıran bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁴ Kültürel değişme ve etkileşim konusunda turizm yöre halkı (ev sahibi) ile turist (misafir) bir araya gelmesini sağlayarak, farklı kültürel ve sosyal yapıya sahip olan toplumların kaynaşmasına yol açmaktadır. Bilgi, görgü, kültür, gelenek ve göreneğe sahip olan bu kesimde (yöre halkı ve turist) birbirinden etkilenmekte ve zamanla kültürel değişimi beraberinde getirmektedir.¹⁶⁵ Tuna'ya göre turizmin kültürel etkilerinin boyutu, toplumun kültür üretimi (otantik sanatlar) ve kültür tüketimi (yaşam ile ilgili örf ve adetlerde meydana gelen değişmeler) arasındaki etkileşimle meydana gelmektedir.¹⁶⁶ Bu kültürel etkiler bir toplumun değer yapısının değişmesinde, yabancı yaşam biçimini benimsemesinde, dini inanç ve davranışlarının değişmesinde, yabancı sözcüklerin yerel dilde kullanımının artmasında ve yerel sanatın işlevinin değişmesinde görülmektedir.¹⁶⁷

Her toplumun iki tane kültürel ögesi vardır. Genel olarak kültürel öğeler; maddi kültür ve manevi kültür olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi kültür, insan elinin dokunduğu yani somut anlamda tuttuğu her şeydir. Maddi kültür, insanın barınma, beslenme, savaş, ulaşım, eğitim, spor, eğlence vb. insan hayatında kullanılan her türlü araç ve gereçlerdir.¹⁶⁸ Manevi kültür, bir toplumun hukuk, gelenek- görenek, ahlak, inanç, değer ve ideallerini kapsar.¹⁶⁹ Maddi kültür unsurları bireylerin gereksinimlerini karşılamak için oluşturulmuş oldukları öğelerdir. Bu kültür unsuruna bir bölgeyi temsil eden sanatsal objeler, yemekler, giyim kuşam özellikleri vb. örnek gösterilebilir.¹⁷⁰ Turizmin maddi boyuttaki etkileri el sanatları ve mutfak kültüründen oluşmaktadır.

¹⁶³ Avcıkurt, *a.g.e.*, s.66.

¹⁶⁴ Erol Duran, Turizm, "Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülmesi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, S.19, s. 296.

¹⁶⁵ Nazlı Uçar, "Turizmin Kırsal Alana Etkisi (Gökçeada Örneği)", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010, s. 9.

¹⁶⁶ Tuna, *Turizm Sosyolojisi*, s.15.

¹⁶⁷ Doğan, *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*, s.62-64.

¹⁶⁸ Beylü Dikeçligil, "Kültür Kavramının Analizi veya Sosyo-Kültürel Gerçekliğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme", içinde: *Kültür Sosyolojisi*, Editör: Köksal Alver, Necmettin Doğan, 3. Baskı, Hece Yayınları, Ankara, 2013, s. 138.

¹⁶⁹ Tezcan, *Kültür Antropolojisi*, s.5

¹⁷⁰ Tezcan, *Kültür Antropolojisi*, s.6.

Turizm içerisinde kültür ve sanat ürünleri tüketimi ilk sıra da yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda el sanatlarının turizm gelirleri içerisinde önemli bir gelire sahip olmaktadır.¹⁷¹ El sanatları son yıllarda çeşitli boyutta satış mekânlarında (atölye, stant, perakende satış mağazası, toptancı mağaza vb.) yerli veya yabancı turiste hediyelik eşya veya başka kapsamlarda satılmaktadır. Burada genellikle satılanların çoğu geleneksel ve dekoratif el sanatları biçimindedir. Örneğin, halı dokumacılığı, kuyumculuk, seramikçilik çömlekçilik, taş süslemeciliği, ağaç oymacılığı, ebru, hat, minyatür, tezhip sanatları gibi çeşitli şeyler yapılmaktadır.¹⁷²

Turizm sektöründe kültürel lezzetlerin sürdürülmesini sağlamak ve gelecek kuşaklara ulaşması konusunda yerel halkın mutfağının tanınması önemlidir. Çünkü mutfak kültürü bir toplumun yaşam şeklini ve bir diğer toplumdaki ayrılan yönlerini ortaya koyan nedenlerden birisidir. Onun için turizm anlayışı içerisinde olan bireyler seyahat ettikleri yerlere özgü yemekleri tadarak farklı lezzetleri yakalama fırsatı elde ettikleri gibi bu konuyla ilgili arayış içerisinde olur.¹⁷³ Bir toplumu diğer toplumlardan ayıran pek çok unsur olmasına karşılık bunlardan birisini toplumların kendilerine has mutfağı ya da yemek kültürü oluşturmaktadır. Mutfak kültürü bir toplumun beslenme biçimlerini, o toplumun beslenmesini sağlayan yiyecek ve içeceklerini, bu yiyecek ve içeceklerin elde edilme şekillerini, saklanması, söz konusu yiyecek ve içeceklerin mutfak yönetimi içerisinde yemeye hazır hale getirilmesinde kullanılan araç, gereç ve teknikleri gibi geniş bir çerçeveyi ifade etmektedir.¹⁷⁴

Manevi unsurlar; dil, din, gelenek- görenek, töre, tarih vb. unsurları içerisinde barındırmaktadır.¹⁷⁵ Manevi kültür, gözle görülür ve elle tutulur boyutta değildir. Çünkü manevi kültür, öğrenilen, paylaşılan ve aktarılan inançları, kabulleri, değerleri ve bunların yanı sıra davranış beklentilerini ifade eden yazılı veya yazısız normları

¹⁷¹ Mine Can, "Geleneksel Türk El Sanatlarının Ekonomiye Katkısı", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2013, C.5, S.2, s.262.

¹⁷² Zafer Öter, "Türk El Sanatlarının Turizm Bağlamında Değerlendirilmesi", *Milli Forklör Dergisi*, 2010, S.86, s.177.

¹⁷³ İsa Serkan Cihangir vd., "Gelenekselden Evrensel Kültürel Bir Olgu Yemek; Osbarda Mimbar Dolması", *Sosyal Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2017, C.3, S.7, s.1.

¹⁷⁴ Aslı Albayrak, "Farklı Milletlerden Turistlerin Türk Mutfağına İlişkin Görüşlerinin Saptanması", *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 2013, C.8, S.30, s.5051.

¹⁷⁵ Sadık K. Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.35

içermektedir.¹⁷⁶ Turizmin manevi bir kültür unsurunu gelenek ve görenek, dil, ahlaki davranışlar ve tarih oluşturmaktadır.

Turizme açılan bölgelerde toplumun gelenek-görenek yapısında önemli bir değişim meydana geldiği gözlemlenmiştir.¹⁷⁷ Bu değişimde turistlerin kendi kültürünü aşılması ve yerel halkın gelen turistlerin kültürüne hitap etmesi sonucunda bölge halkı kendi benliğini unutmaktadır. Yeni neslin gelen turistlerin yaşam tarzına özenmesi ve onlar gibi davranması, kendi kültürlerini, gelenek ve göreneklerini yaşamamaları daha sonrasında bir sonraki nesil tarafından uygulanmayarak yok olmasına neden olmaktadır.¹⁷⁸ Yani turizm faaliyetleri, toplumun geleneklerini bozmaktadır. Birey turist olduğu andan itibaren, moral ve fiziksel açıdan değişiklik göstererek kendi gerçek kişiliğinden uzaklaşarak daha rahat, özgür ve bağımsız bir imaja bürünmektedir.¹⁷⁹

Turizm ahlaki davranışlar üzerinde değişime neden olmaktadır. Turizm ile birlikte suç oranları, bir bölgenin büyümesi ve kentleşmesi ile birlikte paralel olarak artış göstermektedir. Giderek gelişme gösteren kitle turizmiyle birlikte suç oranları da artmaktadır. Çoğu zaman turist değerli eşyaları, harcadığı yüklü paralar ile dikkat çekerek suçlulara çekici gelmekte ve bunun sonucunda hırsızlık oranı artmaktadır.¹⁸⁰ Turistler özellikle belirli yerlere kümelenmektedirler. Örneğin oteller, moteller, şehir merkezleri, alışveriş binaları, barlar, restoranlar, turistik yerler, plajlar, havaalanları suçlular ile kurbanların karşılaştıkları odak noktaları oluşturmaktadır. Bununla beraber barlar ve gece kulüpleri de kısıtlamaların kalktığı yani insanların özgürleştiği alanlardır. Bir nevi buralar hırsızların yankesicilerin, çete üyelerinin eylemlerini gerçekleştirmek için uygun olan mekânlar olduğundan dolayı suç oranlarında artış görülmektedir.¹⁸¹ Turistik yoğunlaşmanın olduğu bölgelerde genellikle suç ve

¹⁷⁶ Dikeçliğil, *a.g.m.*, s.39.

¹⁷⁷ Kozak v.d., *a.g.e.*, s.89.

¹⁷⁸ <https://prezi.com/vv-ywjtaosii/turizmin-yerel-halk-uzerindeki-etkisi/> (Erişim Tarihi:28.05.2018)

¹⁷⁹ Akman, *a.g.m.*, s.153.

¹⁸⁰ Murat Özmen, "Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri", Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu, 2007, s.33

¹⁸¹ Ertan Çakmakçı, "Turizm ve Suç Arasındaki İlişki ve Suçun Önlenmesine Yönelik Teoriler", *Turizm Akademik Dergisi*, 2015, S.1, s.51.

güvenlik gibi olumsuz durumların yüksek olması, turistlerin tatil seçimini etkileyerek, o bölgeyi tercih etmemesine neden olmaktadır.¹⁸²

Turizm manevi bir kültür unsuru olan dil üzerinde değişimlere de neden olmaktadır. Dil konusundaki değişim yerli halk ve turist arasında gerçekleşmektedir. Turistlerle hizmet vermek için etkileşim kuran yerli halk, mesleğinin gereği bunu sorumluluk olarak algılamaktadır. Bunun sonucunda ise yabancı sözcükler yerli dil de artış göstermektedir.¹⁸³ Bu sebeple yerliler turist ile ilişki kurmak ve geliştirebilmek için yabancı bir dil öğrenmeye çalışmaktadır. Yerlilerin çoğu işine daha çok yarayabilecek, kelimeleri, deyimleri öğrenme çabası içerisinde olmaktadır.¹⁸⁴ Turizm dil üzerindeki etkisini ekonomik ilişki yoluyla, özendirme vasıtasıyla ve doğrudan ilişki yoluyla gerçekleştirmektedir.¹⁸⁵

¹⁸² M. Barker, Modeling Tourism Crime The 2000 America's Cup, Annals of Tourism Research, Vol. 29, No. 3, 2002, s.763-764.

¹⁸³ Akman, *a.g.t.* 158.

¹⁸⁴ Bahattin Rızaoğlu, *Turizm ve Toplumsallaşma*, 3. Baskı, Detay Yayınları, Ankara, 2004, s.77.

¹⁸⁵ H.Yaprak Palamir, "Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1997, s.103.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. CUNDA ADASI'NIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Cunda Adası hakkında ilk bilgi veren Yunan tarihçi Heredot'tur. Heredot M.Ö. Cunda Adası'ndan Ekatonisos olarak bahsetmiş ve adaları da “aiol” kenti olarak isimlendirilmiştir. Fakat hangi kent ya da ada ismi olduğundan bahsetmemiştir. Piri Reis'in 1513 yılında yazdığı “Kitab-ı Bahriye”adlı kitabında Cunda Adası'ndan “Yunt” adası olarak bahsetmiştir. Bu ismi ise başıboş gezen eşek, at ve kısraklardan esinlenerek koymuştur. Adanın bir diğer ismi bitkilerin yaymış olduğu kokudan dolayı “Moshos” şeklinde ifade edilmiştir.¹⁸⁶ Günümüzde Cunda Adası 22 ada içerisinde yerleşime açık tek adadır. Ada 1964 yılında Alibey (Cunda) ve Lale Adalarının birleştirilmesiyle Türkiye'ye ilk köprü yapılan yerdir.¹⁸⁷

Cunda Adası ilk olarak 29 Mayıs 1919 yılında Ayvalık ilçesiyle beraber Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Bu direnişe Afyonkarahisar Mebusu Ali Çetinkaya karşı koymuştur. Bu sebeple Kurtuluş Savaşının ilk kurşunu Yarbey Ali Çetinkaya tarafından atılmıştır. 1922'de Türk topraklarına katılan adaya Ali Çetinkaya adası ismi verilmiştir. Bu süreçten sonra Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan Mudanya Ateşkes antlaşmasında büyük göç hareketi yaşanmıştır. Tarihte ilk ve tek mübadele uygulaması 1923-1924 yılları arasında Ayvalık ve Cunda Adasında gerçekleştirilmiştir.¹⁸⁸ İlk adaya göç 14 Ekim 1923 yılında gerçekleştirilmiştir.¹⁸⁹ Cumhuriyet döneminde gerçekleşen 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması'nın ardından, Türkiye'de veya Yunanistan'da doğup büyümüş yüz binlerce insan, hükümetler arası protokol gereğince, mecburî nüfus değişimine tabi tutularak doğdukları toprakları terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu sebeple günümüzde Cunda

¹⁸⁶ Elif Yılmaz, “Demirden Leblebi: Girit Ayvalık'a Yerleşen Girit Mübadilleri”, *Sosyoloji Dergisi*, 2011, S.3, s.167-170.

¹⁸⁷ <http://www.ayvalik.bel.tr/ayvalik-belediyesi-iletisim/7-ayvalik-haberleri.html?layout=blog&start=190>(Erişim Tarihi,19.05.2019)

¹⁸⁸ Yılmaz, *a.g.m.*, s.167-170.

¹⁸⁹ Deniz Çetin, “Turizmin Alibey (Cunda) Adasında Sosyal Yapıya Etkileri”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,) Ankara, 1996, s.85.

Adası'nda Giritliler ve Midilliler yaşamaktadır.¹⁹⁰ Adanın ekonomik anlamda ilk geçim kaynağını zeytincilik, balıkçılık ve ufak çapta tarla bağ bahçe işleri oluşturmaktadır. Girit'ten gelenler kent merkezlerinde yaşam sürdürdükleri için tarla işleriyle ya da zeytincilik gibi işlerle uğraşmamaktadırlar. Onun için serbest meslek, sanayi ve zanaat gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Midilliden gelenler ise kırsal kökenli olduğu için daha çok tarla ve zeytincilikle uğraşmaktadır. Yani kent kökenli Giritliler sanat ve ticaretle uğraşırken kırsal Midilliler ise tarımla geçimini sağlamıştır. Adanın bir diğer geçim kaynağı balıkçılıktır. Fakat ada da 1970'lerden itibaren turizmin gelişmesi halkın geçim kaynağı önemli ölçüde değişmiş ve turizm önemli bir payı olmuştur.¹⁹¹

3.2. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Cunda Adası hem Giritlilerin hem de Midillilerin bir arada yaşadığı kozmopolit bir mübadele yerleşim yeridir. Başlangıçta; tarım, hayvancılık, balıkçılık gibi belirli mesleklerle geçimini sağlayan Cunda Adası 1970'lerden sonra, turizmin gelişmesiyle önemli turistik merkezlerden biri haline gelmiştir. Bu tarihten sonra ada yaşantısında bir meslek farklılaşması görülmekle birlikte, ekonomik ve toplumsal bağlamda da değişimler yaşanmıştır. Turizm adada kadın- erkek herkese yeni iş fırsatları sunması, birçok farklı turistik mekânın açılması, eski tarihi binaların restore edilmesi, diğer sektörlerin ilerlemesi ya da gerilemesi gibi birçok farklı konuda olumlu etkinin yanı sıra, eski toplumsal değerlerin kaybolması gibi olumsuz etkileri de beraberinde getirmiştir.

Araştırmanın konusu; turizmin Cunda Adası'nda sosyal yapı üzerindeki etkilerinin nasıl olduğudur. Bununla beraber sosyal yapının bir parçası olan kültür unsuru üzerinde nasıl bir etki yarattığıdır. Turizmin gelişim gösterdiği birçok alanda belirli düzeyde değişimler oluşur. Araştırmanın konusu kapsamında bu değişimlerin (sosyal, kültürel, ekonomik, çevre vb.) neler olduğu ve nasıl sonuçları beraberinde getirdiğini içermektedir.

¹⁹⁰ Fahriye Emgili, "Türk-Yunan Mübadelesi Hakkındaki Araştırmalara Bir Bakış", *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 2017, C.1, S.1, s.30.

¹⁹¹ Çetin, *a.g.t.*, s.157-159.

3.3. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Balıkesir'in Ayvalık İlçesine bağlı Cunda Adası'nda turizmin sosyo-kültürel yapı üzerindeki etkilerinin neler olduğuna dair inceleme yapılan bu araştırmada, adanın turizmle birlikte ortaya çıkan tüm değişimleri; sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla da ele alınarak incelenmiştir. Bu doğrultuda, ada halkının geçirdiği değişim ve dönüşümler açıklanmaya çalışılmıştır.

3.3.1. Araştırmanın Temel Problemi

Cunda Adası'nda turizmin sosyal ve kültürel yapı üzerindeki etkileri nelerdir?

3.3.2. Araştırmanın Alt Problemleri

- 1- Cunda Adası'nda turizmin gelişmesiyle beraber sosyal yapının bir parçası olan aile kurumu, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinde nasıl bir değişim yaşanmaktadır?
- 2- Cunda Adası'nda turizm; kültürel yapıyı (dil, gelenek-görenek, örf-adetler ve giyim-kuşam) nasıl etkilemektedir?
- 3- Cunda Adası'nda turizmin gelişmesi ekonomik yapı üzerinde nasıl bir değişim yaratmaktadır ve bu değişime bağlı olarak; diğer sektörler (gıda, kıyafet, meslek vb.) nasıl etkilenmektedir?
- 4- Cunda Adası'nda turizmin gelişimi çevre üzerinde nasıl bir etki yaratmış? Bu konuyla ilgili yerli ve yabancı turistlerin tutumları nasıldır?

3.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı; turizmin gelişmesiyle Cunda Adası'nda nasıl bir sosyal ve kültürel değişim yaşandığını; sosyal ve kültürel olarak değişimin ekonomik ve çevresel boyutta nasıl etkiler yarattığını ve yerel halkın bu değişimi nasıl değerlendirdiğini anlamaktır.

Bu araştırma turizmin, turizmin, sosyal yapı ve kültürel değerler üzerinde meydana getirmiş olduğu farklılaşmaların anlaşılmasında, ekonomik ve çevresel boyutta değişimlerin ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır. Buna ek olarak; adada turizm faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik gerekli turizm politikalarının oluşturulmasında, yerel halkın sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda turizme karşı olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri de dikkate alarak yapılacak olan benzer çalışmalara kaynaklık etmesi açısından önemlidir.

3.5. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Çalışma Balıkesir İline bağlı Ayvalık ilçesinde küçük bir yerleşim birimi olan Cunda Adası'nda yaşayan yerel halkı kapsamaktadır. Araştırma Cunda Adası'nda yaşayan 22 erkek ve 8 kadın olmak üzere 30 yerli işletme sahibi ile görüşülerek sınırlandırılmıştır. Araştırmanın işletme sahipleriyle yapılmasının nedeni hem daha kolay veriye ulaşma hem de turizmin sosyal yapı üzerindeki etkisini daha iyi anlayabilmektir. Araştırma 22.09.2017-10.11.2017 arasında yapılmıştır. Görüşmeler en az iki buçuk en fazla ise 3 buçuk saat sürmüştür. Araştırmada nitel yöntem ve araştırma deseni olarak ise durum çalışması tercih edilmiştir. Araştırma da saha gözlemi ve görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

3.6. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Araştırma desenlerinde araştırmacılar bireysel anlamda süreçleri, etkinlikleri ve olayları inceleyerek çalışmış olduğu grup ya da birey hakkında derinlemesine incelemelerle toplumsal ve kültürel yapı hakkında bilgi sahibi olmaktadır.¹⁹²Farklı konularda araştırma yapan birçok araştırmacı amacına uygun olarak desen ve model seçerek araştırmasını gerçekleştirmektedir. Bu araştırmada nitel yönteme uygun durum çalışması deseninden yararlanılmıştır.¹⁹³ Araştırmada, turizmin Cunda Adası'nda sosyo-kültürel yapıda nasıl bir etki yarattığını ortaya koymak için durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Çalışmada turizm sosyal yapıda bir değişme ya da dönüşme

¹⁹² John W. Creswell, *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 4. Baskı, Editör: Selçuk Beşir Demir Eğiten Kitap Yayınları, Ankara, 2014, s.187.

¹⁹³ Berrak Aytaçlı, "Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış", *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2012, C 1, S 3, Çanakkale, s.9.

olgusunu ortaya koyan bir durum ya da örnek olay olarak belirlenmiştir. Durum çalışmasına uygun bir şekilde veriler toplanıp değerlendirilmiştir.

Durum çalışması diğer bir ismiyle örnek olay, gerçek yaşamın güncel bağlamını ya da ortam içerisinde yer alan birçok farklı durumları ele almaktadır.¹⁹⁴ Bu durum birey, olay, olgu, grup, kurum gibi birçok farklı unsurlardan oluşabilmektedir. Durum çalışmasında amaç belirli bir durumun derinlemesine incelenerek sonuçlarının ortaya konulmasıdır. Durum çalışmasında her bir neden diğer nedenden farklı olduğundan her bir neden için ayrı bir genellemede bulunmaktadır. Sadece başka bir araştırma içerisinde önemli bir veri sunabilmektedir.¹⁹⁵ Çoğu araştırmalarda durum çalışmasından yararlanırken bir olayı meydana getiren ayrıntıların açıklaması ve geliştirilerek genellenmesi amaçlanmaktadır.¹⁹⁶

Yukarıda tüm anlatılanlar dikkate alındığında, bir olayın, olgunun, kurumun, bireyin derinlemesine incelenmesi durum çalışmasına uygun düşmektedir. Bir durum kapsamında ele alınan konu, sosyal bağlamda kurulan ilişkileri kapsamaktadır.¹⁹⁷ Turizm sektörü sosyal yapıdaki ekonomik ve sosyal ilişkileri etkileyen önemli bir husustur. Bu etkileme durumu sosyal yapının diğer parçalarına da yansımaktadır. Araştırmada turizmin sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel etkilerini ortaya koymak amaçlandığı için araştırma durum çalışması desenine uygun düşmektedir. Bir durum olarak belirlenen turizmin, sosyal yapıda (aile bağları, komşuluk ilişkileri, kadınların çalışma hayatı), kültürel yapıda (gelenek, görenek, örf, adet, giyim kuşam, dil, tarih yapısı), ekonomik yapıda (konut kira fiyatları, yeme-içme, giyim sektörü) ve çevresel yapıda (çevre kirliliği, alt ve üst yapı çalışmaları, yoğun trafik, belediye çalışmaları) üzerindeki etkileri dört başlık altında incelenmiştir. Durum çalışması deseninde sıklıkla kullanılan görüşme ve saha gözlemlerinden yararlanılarak veriler toplanmıştır.

3.7. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Araştırma Ayvalık ilçesine bağlı tek ada yerleşim birimi olan Cunda Adası'nda gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu Cunda Adası'nda yaşayan 30 yerli işletme

¹⁹⁴ Hüseyin Bal, *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, İstanbul, Sentez Yayınları, 2016.,s.130.

¹⁹⁵ Remzi Kınal, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayınları, Ankara, 2010, s.107.

¹⁹⁶ Şener Büyüköztürk, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*,13. Baskı, Peğem Akademi Yayınları, Ankara, 2012,s.21.

¹⁹⁷ Bal, *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, s.47.

sahibinden oluşmuştur. Araştırma öncesi Cunda Adası hakkında bir ön çalışma yapılarak gerekli veriler toplanmıştır.

3.8. ARAŞTIRMANIN VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Bilimsel araştırmalarda, doğru ve güvenilir sonuç elde etmek için doğru kaynaklardan yararlanmak gerekir. Doğru bilgiyi elde ettikten sonra ise araştırma sürecinin en önemli aşamalarından biri olan doğru bilgiye hangi teknik ve yöntemle ulaşıldığıdır.¹⁹⁸ Bu kapsamda araştırma yöntemi; araştırma süresince izlenilecek yol ve strateji bütünüdür. Diğer bir ifadeyle yöntem, araştırma konusuna göre düzenlenmiş bir araştırma taslağıdır. Araştırma tekniği ise; araştırma stratejisinin uygulanmasında izlenen yollar veya taktikler topluluğudur.¹⁹⁹ Eğer araştırmacı veri toplama tekniklerini kullanıyorsa bu onun kaynak ya da kişilerle yüz yüze geldiğinin bir kanıtıdır.²⁰⁰ Belli başlı veri toplama teknikleri; yapılandırılmamış veya yarı yapılandırılmış gözlemler, mülakatlar, dokümanlar ve görsel materyallerdir.²⁰¹ Bunlar nitel yöntemin kullandığı belli başlı tekniklerdir. Nitel araştırma sınırları çizilmiş dar bir alanda daha derinlemesine bir araştırma yapmayı gerekli kılan bir yaklaşımdır.²⁰² Diğer bir ifadeyle nitel yöntem, sosyal bilimlerde yaygın bir şekilde kullanılan sosyal fenomenleri ve insan davranışlarının sebeplerini detaylı ve derinlemesine inceleyen bir yöntemdir.²⁰³ Nitel araştırma tekniği daha çok sosyal bilimlerin kullandığı bir tekniktir. Bunun belli başlı nedeni, insanların birbirleriyle olan karmaşıklığı ve anlaşmazlığıdır. Her insanın kendine özgü bir yapısının olması ve sosyal ortamlara göre değişme eğilimi göstermesi insanın sınırlı kalıplar içerisinde yaşayamayacağını ve esnek bir anlayışa sahip olduğunun kanıtıdır. Bu nedenle nitel araştırma yöntemi bir gereklilik olarak ortaya çıkar.²⁰⁴

¹⁹⁸ Necati Cemaloğlu, “Veri Toplama Teknikleri: Nitel- Nicel”, içinde: *Araştırma Bilimsel Yöntemleri*, Editör: Abdurrahman Tanrıoğen, Anı Yayınları, Ankara, 2009, s.133.

¹⁹⁹ Özer Serper, Necmi Gürsakal, *Araştırma Yöntemleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s.35

²⁰⁰ Hüseyin Bal, *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 2001, s 135.

²⁰¹ Creswell, a.g.e. s.189.

²⁰² Bal, *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, s.74.

²⁰³ Ahmet Güler v.d. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 2.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015, s.39.

²⁰⁴ Oğuzhan Ömer Demir, “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri”, içinde: *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Editör: Kaan Böge, Alfa Yayınları, İstanbul, 2009, s.287.

Nitel araştırma varsayımlarla beraber bireyler veya grupların bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin incelenmesini kapsayan yorumlayıcı yaklaşımın kullanılmasıyla meydana gelir.²⁰⁵ Yorumlayıcı yaklaşımda birden çok ortam içinde derinlemesine görüşmeler ve karşılıklı etkileşimler meydana gelir. Birden çok gözlem yapılarak ve sorular sorularak katılımcılarla etkileşime geçilir.²⁰⁶

Nitel araştırmalarda araştırmacılar, doğal bir ortamın veya belirli bir kültürel ve tarihsel bağlamın ayrıntılarıyla içli dışlı olmaya önem verir.²⁰⁷ Dolayısıyla manevi donanımlara sahip insanı, inanç, değer ve davranışları içinde şekillendiği toplumsal ve kültürel bağlamında ele alır. Böylelikle anlamayı ve yorumlamayı kolaylaştıran nitel yöntem esnek yapısından dolayı derinlemesine araştırmayı beraberinde getirir.²⁰⁸ Derinlemesine araştırmayı sağlayan nitel yöntemin görüşme tekniğidir. Görüşme unsuru insanların hayata bakış açısını ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu nedenle bireylerin anlam dünyaları, duyguları ve düşünceleri ile derinlemesine bilgiler elde eder. Burada araştırmacı mesafeli ve duygularını gizleyen biri değil, tam tersine empati, duyarlılık, mizah ve içtenliği sahip kişidir.²⁰⁹ Nitel araştırma da kullanılan yaygın tekniklerden birisi ise gözlemdir. Araştırma süresince olay, sosyal grup, kişi vb. durumların algılanması konusunda önemli veriler sunar. Gözlem tekniği doğrudan olguya temas etmeyi sağlaması ve ayrıntılı bilgiye ulaşması konusunda avantajlı bir tekniktir. Genellikle doğal ve yapay ortamlarda gerçekleşir. Yapılandırılmış gözlem (araştırmacının dışarıdan gözlemleyip durumu anlamaya çalışması) ve yapılandırılmamış gözlem (araştırmacının katılımcı durumda olması) olmak üzere ikiye ayrılır.²¹⁰ Nitel araştırma da en yoğun kullanılan tekniklerden bir diğeri ise olasılıklı olmayan amaçlı örneklem tekniğidir. Bu teknikte katılımcı bizzat araştırmada yer alır ve araştırmayı belli bir plan dâhilinde yürütür. Amaçlı örneklem, zengin bir bilgi kaynağı içerdiği için birçok duruma, vakaya, kişilere, nesnelere ve olgulara

²⁰⁵ Creswell, *a.g.e.s.*44.

²⁰⁶ Corrine Glesne, *Nitel Araştırmaya Giriş*, Editör: Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoğlu, 2. Baskı, Anı Yayınları, Ankara, 2013, s.11

²⁰⁷ W.Lawrence Neuman, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, Cilt 1, Çeviren: Sedef Özge, Yayın Odası, İstanbul, s. 260.

²⁰⁸ Zeki Karataş, "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri", *Manevi Temelli Sosyal Araştırma Dergisi*, 2015, C.1, S.1, s.63.

²⁰⁹ Elif Kuş, *Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yayınları, Ankara, 2009, s.87-89.

²¹⁰ Bal, *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, s.60.

yönelerek derinlemesine bilgiler elde eder.²¹¹ Bu sebeple nitel araştırmalarda genellikle olasılıklı olmayan, amaçlı örnekleme yöntemleri tercih edilir.²¹²

Tüm bu açıklamalar sonucunda araştırma yöntemine ve tekniğine uygun olarak nitel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma da saha gözlemi ve görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Olasılıklı olmayan amaçlı örnekleme tekniğine uygun bir şekilde veriler toplanmıştır. Önceden hazırlanan yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış formlar 30 yerli işletme sahibine sorulmuştur. Saha çalışması öncesinde katılımcılara araştırma hakkında bilgiler verilerek katılımcıların konu hakkında bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Araştırma esnasında ses kayıt cihazı katılımcıların istememesi üzerine kullanılmamış ve önceden görüşme saati belirlenerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar genellikle çalıştıkları için görüşmeler daha çok hafta sonu gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması sırasında gerekli gözlemler yapılarak notlar alınmıştır. İşletme sahipleriyle kendi ortamlarında görüşülerek katılımcıların daha rahat edebileceği bir durum yaratılmıştır. Araştırma; Balıkesir'in Ayvalık İlçesine bağlı Cunda Adası'nda turizmin sosyal ve kültürel yapı üzerindeki etkilerine değinilerek, ekonomik ve çevresel boyuttaki etkileriyle beraber ele alınmıştır. Sosyal ve kültürel yapı içerisinde; aile içi ilişkiler, komşuluk ilişkileri, dil, sanat, gelenek- görenek, giyim kuşam gibi unsur değerlendirilmiştir. Ekonomi ile ilgili olarak Cunda Adası'nın turizmle birlikte geçim kaynakları, hangi meslek kollarında çalıştıkları gibi unsurlara değinilmiştir. Çevresel boyutta ise turizmin çevre ile arasındaki ilişkisine değinilerek veriler değerlendirilmiştir. Böyle Cunda Adası'ndaki turizmin gelişme duru sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel olmak üzere toplamda dört başlık da incelenmeye çalışılmıştır.

3.9. ARAŞTIRMANIN PİLOT UYGULAMASI

Araştırmalarda pilot çalışma saha öncesinde soruların netlik kazanmasını sağlamaktadır. Araştırma yapılacak olan konu hakkında varsayımların ortaya çıkarılarak sınanması hatta çalışmanın yöntem kısmının da belirlenmesi noktasında

²¹¹ Gliner Jeffery A. vd., *Uygulamada Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analizi Bütünleştiren Yaklaşım*, Çeviren: Selahattin Turan vd., Nobel Yayınları, Ankara, 2015,s125.

²¹² Ali Baltacı, "Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve", *Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 7, S. 1, 2018, s. 238.

önemli bir ön çalışmadır.²¹³ Bu sebeple pilot çalışmalar araştırma konusu ve yöntemi kısmında önemli bilgi sunmaktadır.

Araştırma öncesi toplamda 25 soru formu hazırlanmıştır. Fakat 7 günlük bir ön pilot çalışması sonunda soru sayısı yine aynı kalmıştır. Pilot çalışma Cunda Adalıları Koruma ve Kalkındırma Derneği başkanı ve 3 yerel halk tarafından gerçekleştirerek sorular düzeltilmiş, eklenmiş ve çıkartılmıştır. Böylelikle pilot çalışmayla birlikte mülakat soruları düzenlenmiştir. Aşağıda ise mülakat soru formuna yönelik yapılmış olan düzeltmeler gösterilmiştir.

Cunda Adası'nda özel sektör iş alanı üretmekte midir? Sorusuna adanın küçük bir yer olduğu için özel sektörün olmadığı belirtilmiştir. *Cunda Adası'nda turizmde planlı bir şekilde gelişmekte midir? Son yıllarda buna yönelik devletin yapmış olduğu çalışmalar var mı? Varsa bunlar nelerdir?* Sorusuna Cunda Adası'nda genel itibariyle son yıllarda çalışmalar yapılmadığını ve bunun sadece turizmde söz konusu olmadığı belirtilerek soru formundan çıkartılmıştır. *Turizm yörede ahlaki davranışların bozulmasına neden olmakta mıdır?* Sorusuna karşılık, ahlaki değerlerin bozulmasına etken turizm gösterilmemiş, günümüzde teknolojinin çok ilerlemesi ve yaşam şekillerinin farklılaşması ahlaki değerlerde kopmaya neden olduğu ifade edilmiştir. Bu sorunun yerine, *Turizm bölgede iş istihdamı sağlamakta mıdır? Gençler durumdan nasıl etkilenir?* Sorusu eklenmiştir. Yerel halk turistlerin davranışlarından etkilenmekte midir? Sorusu ise *yerli veya yabancı turistler bölgenizde kültürel anlamda gelenek, görenek, giyim kuşam, tarzınızda, yaşam alışkanlıklarınızda veya dil yapınızda herhangi bir değişim gözlemlenmekte midir?* Sorusu içerisinde cevaplandığı için bu soruda çıkartılmıştır. *Ekonomik anlamda turizm Cunda Adası turizmden nasıl etkilenmektedir? Ada da birçok işletmelerin açılması, adayı ekonomik anlamda nasıl etkilemektedir? Turizmin diğer sektörlerle olan bağlantısını nasıl değerlendiriyorsunuz?* Sorusuyla beraber *Cunda Adası'nın tarihi bir geçmişe sahip olması (mübadele bir yerleşim yeri olması) mimarisi, yapısı, doğal güzellikleri turizm faaliyetlerini sizce nasıl etkilemektedir?* Sorusu da düzenlenmiştir. Yapılan ön çalışma sırasında ada yerleşiminde bazı işletmelerin aile işletmesi olduğu tespit edilmiş ve aile işletmesi olan işletmecilere “*sizce aile işletmesi size ne çağrıştırıyor?*” sorusu

²¹³ Glesne, a.g.e.s.74-75.

sorularak soru formuna bir soru daha eklenmiştir. Adada araştırmalar sırasında bir tane Cunda Adalıları ve Koruma ve Kalkındırma Derneğinin olduğu tespit edilmiştir. *Cunda Adası'nda bulunan sivil toplum kuruluşlarından bahseder misiniz? Kuruluşun nasıl faaliyetleri söz konusudur?* Sorusu ön çalışmada oluşturularak soru formuna eklenmiştir. Böylelikle toplamda 26 sorudan oluşan mülakat formu oluşturulmuştur.

3.10. ARAŞTIRMA ETİĞİ

Sosyal bilimlerin merkezinde ve nitel araştırma modelinde insan unsuru belirleyici bir etken olmaktadır. İnsan kavramı üzerine yapılmış olan araştırmalarda araştırmacılar insanların belli başlı ahlaki kurallara uyması gerektiğine dikkat çekmektedir. Diğer bir ifadeyle ise insanlar ile birlikte araştırma yürüten araştırmacılar, kendi davranışlarını ve araştırmasının diğer insanlar üzerinde meydana getireceği etkileri iyi belirlemek ve buna yönelik belirli kuralları hayata geçirmesi gerekmektedir. İşte tam bu aşama da “araştırma etiği” ortaya çıkmaktadır.²¹⁴ Araştırma süresince yapılacak olan belli başlı etik kurallar söz konusudur. Bu kurallar hem araştırmacı için hem de elde edilecek olan bulgular açısından önemli olmaktadır. Bu sebeple araştırma esnasında dikkat edilmiş olan etik kurallar şu şekildedir:

- İlk olarak görüşme yapılacak olduğumuz katılımcılara konu hakkında bilgi verilmiştir.
- Katılımcılardan ses kayıt cihazı, not alma gibi belli başlı konularda izin alınmıştır.
- Katılımcılara mülakat esnasın onur kırıcı davranış, tutum ya da sözlerden kaçınılmıştır.
- Katılımcı erkek ve kadınlar K 1, K 2, K 3 tabloda verilerek ifade edilmiştir.
- Katılımcıların ifadeleri aynen hiç değiştirilmeden aktarılmıştır.
- Araştırma daha sonra herkesin daha kolaylık ulaşabilmesi için makale olarak yayımlanacaktır.

²¹⁴ Güler v.d., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, s. 407-408.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRMESİ

4. 1. DEMOGRAFİK DURUM

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Çocuk Sayısı	Konut	Aylık Gelir	Medeni Durum	Meslek
K1	Erkek	43	Üniversite Mezunu	2	Kendisine Ait	4000	Evli	Cafe İşletmesi
K2	Erkek	61	Üniversite Mezunu	2	Kendisine Ait	3.500	Evli	Otopark
K3	Erkek	61	Üniversite Mezunu	2	Kendisine Ait	5000	Evli	Butik Otel
K4	Kadın	52	Üniversite Mezunu		Kendisine Ait	10000	Evli	Butik Otel
K5	Erkek	56	İlkokul Mezunu	2	Kendisine Ait	7000	Evli	Cafe İşletmesi
K6	Kadın	57	Lise Mezunu	2	Kendisine Ait	5000-8000	Evli	Butik Otel
K7	Kadın	46	Lise Mezunu	2	Kendisine Ait	10000	Evli	Butik Otel
K8	Erkek	48	İlkokul Mezunu		Kendisine Ait	2000-3000	Bekâr	Fırıncı
K9	Erkek	54	Lise Mezunu	4	Kendisine Ait	3.500	Evli	Restoran
K10	Erkek	62	İlkokul Mezunu	4	Kendisine Ait	10000	Evli	Emlakçı
K11	Kadın	48	Üniversite Mezunu	1	Kendisine Ait	3000	Evli	Butik Otel
K12	Erkek	63	Üniversite	2	Kendisine Ait	5000	Evli	Butik Otel
K13	Erkek	57	Üniversite Mezunu	2	Kendisine Ait	8000	Evli	Cafe İşletmesi
K14	Erkek	44	Ortaokul Mezunu	1	Kendisine Ait	4000	Evli	Peynir İşletmesi
K15	Erkek	66	İlkokul Mezunu	2	Kendisine Ait	5000	Evli	Restoran
K16	Erkek	67	İlkokul	1	Kendisine Ait	3000	Evli	Zeytin İşletmesi

K17	Kadın	50	Lise Mezunu	2	Kendisi ne Ait	2000-3000	Evli	Butik otel
K18	Erkek	55	Lise Mezunu	-	Kendisi ne Ait	2000	Bekâr	Antikacı
K19	Kadın	48	Üniversite Mezunu	1	Kendisi ne Ait	3000	Evli	Butik Otel
K20	Erkek	58	Lise Mezunu	1	Kendisi ne Ait	4000	Evli	Restoran
K21	Erkek	59	Lise Mezunu	2	Kendisi ne Ait	8000	Evli	Pastane İşletmesi
K22	Erkek	49	Lise Mezunu	2	Kendisi ne Ait	2500	Evli	Cafe işletmesi
K23	Erkek	56	Ortaokul Mezunu	3	Kendisi ne Ait	2000	Evli	Otopark
K24	Kadın	59	Ortaokul Mezunu	1	Kendisi ne Ait	2500	Boşanmış	Pansiyon
K25	Erkek	50	Lise Mezunu	2	Kendisi ne Ait	3000	Evli	Cafe İşletmesi
K26	Erkek	46	Ortaokul Mezunu	2	Kendisi ne Ait	4000-5000	Evli	Tekel İşletmesi
K27	Erkek	44	Ortaokul Mezunu	2	Kendisi ne Ait	3000	Evli	Lokanta İşletmesi
K28	Kadın	51	Lise Mezunu	2	Kendisi ne Ait	5000	Evli	Pastane İşletmesi
K29	Erkek	54	Meslek Yüksek Okulu Mezunu	2	Kendisi ne Ait	6000-7000	Evli	Restoran İşletmesi
K30	Erkek	61	İlkokul Mezunu	1	Kendisi ne Ait	5000	Evli	Butik Otel

Yukarıdaki tabloda katılımcıların demografik verilerine ilişkin, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, konut, medeni durum, aylık gelir durumu ve meslekleri verilmiştir. Elde edilen verilere göre değerlendirmeler yapılmıştır.

4.1.1. Yaş

Demografik veriler saha araştırmalarında yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum ve meslek durumu hakkında önemli veriler sunmaktadır. Görüşmeler Cunda Adası'nda bulunan 30 yerli işletme sahibi ile gerçekleştirilmiştir. En düşük yaş erkeklerde 43 ve en yüksek yaş ise 67 olduğu görülmüştür. Kadınlarda ise en düşük

yaş 43 ve en yüksek 59 olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların orta yaş ve üzerinden oluştuğunu söyleyebiliriz.

4.1.2. Cinsiyet

Araştırma yapılan Cunda Adası'nda katılımcıların 8'i kadın ve 22'si erkek olmak üzere 30 yerli işletme sahibinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda erkek katılımcıların daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Buna dayanarak Cunda Adası'nda işletme sahiplerinin genellikle erkeklerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

4.1.3. Medeni Durum

30 katılımcıdan 28 kişi evli, 1 kişi boşanmış ve 1 kişi bekârdır. Bu veriler doğrultusunda Cunda Adası'nda boşanma oranlarının çok yüksek olmadığı belirtilebilir.

4.1.4. Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim durumuna baktığımız zaman; İlkokul 7 erkek, Ortaokul 1 kadın ve 4 erkek, Lise 4 kadın ve 6 erkek, Üniversite 3 kadın ve 5 erkek olduğu saptanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda ilkokul eğitim seviyesinde kadın olmadığı ve ortaokul seviyesinden eğitimin başladığı tespit edilmiştir. Erkek işletme sahiplerinin ise en çok 7 ilkokul olduğu görülmüştür. Bu durum kadın işletme sahiplerinin eğitim seviyesinin erkeklere göre (en yüksek ilkokul düzeyinde erkek sayısı 7 kişi) daha yüksek olduğunun göstergesidir.

4.1.5. Meslek Durumu

Cunda Adası'nda yer alan 30 katılımcının mesleklerine baktığımız zaman: 22 erkek görüşmecinin 4'ü Cafe İşletmecisi, 4'ü Restoran sahibi, 3'ü Butik Otel İşletmecisi, 2'si Otopark İşletmecisi, 1'i Fırıncı, 1'i Emlakçı, 1'i Peynir İşletmecisi, 1'i Zeytin İşletmecisi, 1'i Lokantacı, 1'i Antikacı, 1'i Kahvehane İşletmecisi, 1'i Pastane İşletmecisi, 1'i Tekel İşletmecisidir. 8 kadın görüşmeciden ise 5'i tane Butik Otel İşletmecisi, 2'si Pansiyon İşletmecisi, 1'i Pastane İşletmecisidir. Görüldüğü gibi katılımcılar farklı işletme kollarından oluşmaktadır.

Araştırma verilerine göre, katılımcılardan 3 kişi emekli ve bu kişiler emekli olduktan sonra Cunda Adası'na yerleşerek kendilerine işletme açmışlardır. Emekli olduktan sonra kendi memleketlerine dönmüş, aileden miras yoluyla kalan binaları restore edip işletme şekline dönüştürerek gelir elde etmişlerdir. Özellikle binaların küçük olması işletmelerin daha çok butik otel şeklinde açılmasını sağlamıştır. Bu sebeple ada da çoğunlukla butik tarzında işletmeler vardır. Bunun yanı sıra kişilerin işletme açarak tekrar memleketlerine geri dönme durumu hem yeni bir iş imkânı hem de memleketleriyle olan sosyal bağlarının zayıflamadığının bir göstergesidir. Bu konuyla ilgili katılımcıların ifadelerine baktığımız zaman;

(K,3) *“Butik Otel/Belediye Pansiyonu işletmecisiyim. Daha önce yap sat yapıyordum. Yani mesleğim olan İnşaat Mühendisliğini yapıyordum. Daha sonra emekli olunca Ayvalık'ta bir butik otel işleterek yaşamımı idam ettirmek istedim zaten bende Ayvalıklıyım.”*

(K,4) *“Daha önceleri Bankacılık yaptım. Bankada üst düzey yöneticiydim. Daha sonra emekli olunca bir butik otel açarak buraya tamamıyla yerleştim. Zaten ailem buradaydı. Bende daha sonra tamamıyla geldim.”*

(K,12) *“Tarih bölümü mezunuyum. Daha önce ülkemizin çeşitli yerlerinde mesleğimi icra ettim. Daha sonra ise babamdan kalan bu yeri restore ederek butik otel şekline dönüştürdüm. Buranın yerlisi olduğum için daha sonra 'tilkinin dönüp dolaşacağı yer kürkçü dükkânı olduğundan' emekli olduğumda buraya yerleştim.”*

Emekli olduktan sonra adaya tekrar yerleşenlerin yanı sıra bölgenin yerli halkının zaman içerisinde geçim kaynağının da değiştiği ve turizme yöneldikleri görülmüştür. Bölgede daha önce hayvancılık ve tarım ile uğraşarak geçimini sağlayan halk daha sonra bu sektörlerde belirli bir gelir elde edemediği için turizm sektörüne yönelmiştir. Çünkü bu sektörler Cunda Adası'nda daha önce önemli bir gelir kaynağı iken zamanla halkın isteklerine cevap veremez duruma gelmiş ve böylelikle halkın turizmin herhangi bir kolunda kendi yerlerini ya da kendilerine miras kalan yerleri değerlendirdikleri görülmüştür. Bu durum sadece araştırma yaptığımız Cunda Adası'nda değil Bozyer'in 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında daha öncesinde çoğunlukla çiftçilik ile uğraşan halkın turizme yöneldiği ve turizme yönelik birçok işletme açarak gelir elde ettiği sonucuna ulaşılmıştır.²¹⁵ Araştırmamızla da aynı sonuca ulaşmış olduğumuz çalışmada, turizmin geliştiği yerlerde halkın geçim kaynağı da değişmektedir. Cunda Adası'nda eski geçim kaynakları önemini yitirmiş (hayvancılık,

²¹⁵ Bozyer, a.g.t. s. 84.

tarım, kısmen balıkçılık) turizme yönelim gerçekleşmiş ve turizm işletmelerinin sayısı artmıştır. Cunda Adası'nda hızlı bir şekilde eski binaları restore etme ve yeni bir işletme açma girişimleri çoğalmaktadır. Çoğu işletme sahibi olan kişi bunu babasından kalan mirası restore ederek gerçekleştirmektedir. Cunda Adası'nın eski bir yerleşim yeri olması ve binaların Rumlar tarafından yapılmasından dolayı bu yapılar turistler tarafından ilgi görmektedir. Bu sebeple adanın eski binaları gelen turistlerin dikkatini çektiği için yerli halk miras kalan binaları restore ederek işlerlik kazandırmaktadır. Bu konuyu katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,30) “ Önceleri tarla işlerini, hayvan işlerini yaptım. Daha sonra bu eski babadan kalma binayı onardım. Burasını otele dönüştürdüm. Eskiden tarla bağ bahçe de iş yaparsan para vardı. Şimdi nerde... Zaten şu da bir gerçek ki ada küçük bir yer fazla imkân da sunmuyor. Para yok artık öyle işlerde bizlerde bize kalan mirası değerlendiriyoruz.”

(K,26) “Daha önce babama tarlada yardım ediyordum. Daha sonra babama burayı babasından kalınca o da evin tek oğluyum diyerek burasını bana verdi. Ben de tekel açtım yıllardır burasını işletiyorum.”

Katılımcılar turizme yönelmelerinin sebebinin sadece ekonomik kaynaklı olmadığını aynı zamanda coğrafi konumdan kaynaklanan yetersizliklerin etkili olduğunu açıklamıştır. Cunda'nın “ada” yerleşim birimi olmasından dolayı toprak azlığının olması ve giderek toprakların verimsizleşmesi ada halkının geçim kaynağını etkilemiştir. Bu sebeple ada halkı hem ekonomik geçim kaynağı hem de yeterli miktarda toprağın bulunmamasından dolayı turizme yönelmiştir.

(K,1) “Bundan on sene öncesine kadar Çevre Mühendisi olarak çalıştım. Ama sonra vazgeçip aile işletmesi olan işletmemizde devam etmeye karar verdim. Zaten bizim gibi aile işletmesi olan yer epey bir Cunda bölgesinde mevcuttur.”

(K,29) “Eskiden adliyede çaycılık yapıyordum Daha sonra babam benimle birlikte iki abime de bu işletmeyi açıp işletmemizi istedi. Bizde o günden beri işletiyoruz. Restoran üç kardeşe aittir.”

(K,13) “Yaklaşık 30 yılı aşkındır bu işi yapıyorum. Bu işi ise daha sonra erkek kardeşimde yapmak isteyince beraber yapmaya kalkıştık. O günden beri ikimiz işletiyoruz. Burayı bir nevi aile işletmesi haline getirdik.”

Katılımcıların belirttiğine göre adada çok sayıda aile işletmesi bulunmaktadır. Ancak aile işletmesinin kalmadığını düşünen katılımcılarda vardır. Aile işletmesinin mevcut olduğunu savunan katılımcılar aile işletmesini “bir işletmenin birçok kişi tarafından tek elden yönetilmesi”, “birliktelik” ve “bütünlük” şeklinde açıklamıştır.

Bunun yanı sıra kardeşlerin bu tarz işletmeler de birlikte çalışmaları “kardeşler arasındaki bağı güçlendirdiği” ve bundan “mutlu” olduğu şeklinde ifade edilmiştir. Bu durum, Cunda Adası’nda aile işletmelerinin mevcut olduğunu göstermesinin yanı sıra ekonomik kaygıların sosyal ilişkilere zarar vermemesi sebebiyle de önemli bir sosyolojik olguyu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü katılımcılar tarafından ifade edilen kavramlar sosyal ilişkilerinin olumlu bir işleyiş içinde olduğunun bir göstergesidir. Özellikle katılımcıların “sosyal bütünlük”, “birliktelik” gibi kavramları kullanması sosyal bir bozulmanın yaşanmadığı ya da ekonomik kaygıların aileler arası ilişkileri zayıflatmadığını ortaya koymaktadır. Bu konu katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

(K,13) “Bence aile işletmesi ailecek bir işletmenin birçok kişi tarafından tek elden yönetimidir. İlk 3 yıl ben işlettim. Daha sonra kardeşimin de istemesiyle bu işe giriştik. Açıkçası ilk başlarda nasıl olacak diyerek çok endişelendik. Çünkü ekonomik kaygıların birlikteliğimizi bozmasını istemedik. Daha sonra şunu düşündük burada aile işletmesi olan yerler var. Herkes de çok memnun. Aralarında ise herhangi bir problem yok. O aralarda kardeşim ekonomik sıkıntı çekiyor. Her şeyden öte o benim tek kardeşim böyle bir şeyi tabî ki kabul ederim. İyi ki de kabul etmişim.”

(K,29) “Bizim için birlikteliği niteliyor. Kardeşlerinle bir iş yapmak güzel bir şey. Bir de kardeş olunca aradaki bağ güçleniyor. Şöyle ki artık iki yakın arkadaş bile bir araya gelip bir işletme açabilir. Önemli olan o birlikteliği korumaktır. Bir de Cunda’da aile işletmesi falan kalmadı. Biz de böyle bir ortamda bir arada olmaktan onur duyuyoruz. Bizim için en büyük artı bu oluyor.”

(K,1) “Bütünlük aklıma geliyor. Biz Cunda’da uzun zamandır çalışan birkaç işletmeden biriyiz. Yıllardır hep bir arada olduğumuz için bunu hiç düşünmedik. Biz hep beraber bu işi yapmaktan çok mutluluk duyuyoruz. Daha da birbirimize yakın oluyoruz ve bir arada bu işi yıllarca yapmak çok güzel bir duygu.”

(K,11) “Hayır Cunda adasında aile işletmesi kalmadı.”

Görüldüğü gibi “aile işletmesi” Cunda Adası’nda bulunan katılımcılar tarafından olumlu bir şekilde açıklanmıştır. Katılımcılar turizmin farklı iş kollarında çalışmaktadır. 11 katılımcının belirttiğine göre daha önce farklı iş kollarında çalışan bireyler zamanla yaptıkları işleri bırakmış ve yerine yeni işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. Böylelikle turizmin gelişmesi ada halkının mesleki anlamda farklılaşmasını sağladığı gibi istihdam imkânı da sunmuştur. 11 katılımcıdan 3 tanesi bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

(K2)“Şu anda otoparkta çalışıyorum. Burada çalışmaya başlayalı 10 yılı geçti. Daha önce çiftçilik, esnaflık, balıkçılık gibi işlerle uğraştım. İlk olarak balıkçılıkla uğraştım. Çünkü buranın ilk geçim kaynağı balıkçılıktı. Daha sonra ise bizde Ayvalık ve diğer yerlerde olduğu gibi çiftçilikle uğraşmaya başladık. Bir arada ise esnaflık yaptım. Daha sonra ise bu işlerden elimizi ayağımızı çektik.”

(K,6) “Butik otel sahibiyim. Bu işi 30 yıldır yapıyorum. Daha önce ise Emlakçılık yaptım.”

(K,7)“Daha önce burada bir restoranda çalıştım.”

Çelik Kanat’ın 2015 yılında yapmış olduğu çalışmasın da²¹⁶ ve Çetin’in2009 yılında yapmış olduğu çalışmada²¹⁷ turizmin yöre halkına istihdam imkânı yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Hem yapılmış olan çalışmalar hem de araştırma bulgularına göre turizmin Cunda Adası halkına önemli istihdam imkânı sağladığını söylemek mümkündür. Ada da açılan işletmeler ada halkına ekonomik anlamda yeni iş sahası yaratmaktadır.

4.1.6. Hane Büyüklüğü ve Aile Niteliği

Toplam 8 kadın katılımcıdan 2’si 2 kişilik, 2’si 3 kişilik ailelerden, 4’ü 4 kişilik ailelerden ve 1’i 5 kişilik ailelerden; 22 erkek katılımcıda 5’i 3 kişilik, 12’si 4 kişilik, 1’i 5 kişilik, 3’ü 6 kişilik ve 1 ‘i bekâr erkekten oluşmaktadır.

Buna göre katılan katılımcıların çoğunluğu 3 ve 4 kişilik ailelerden oluşmakta iken 2, 5 ve 6 kişilik ailelerinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla araştırmada hem çekirdek aileye hem de geniş aileye yer verilmiştir. Ancak, katılımcılar bölgede çekirdek aile tipinin daha yaygın olduğunu belirtmektedirler.

Katılımcıların ifadelerine göre ada da turizmin gelişme göstermeden önce geniş aile yapısı mevcuttur. Fakat turizmin gelişmesiyle beraber ekonomik gelire bağlı olarak aile yapısı da değişmiştir. Katılımcılar ifadelerine göre eskiden belirli mesleklerle uğraşılması ve bu mesleklerin önemli bir gelir kaynağı sunmaması aile üyelerinin bir arada yaşamasına neden olmuştur. Çünkü bu aile üyeleri aynı işi yapmakta ve ortak kazanç elde edip kullanmaktadır. Adanın küçük olması ve farklı iş

²¹⁶ Nazik Çelik kanat, “Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara, 2015, s.50.

²¹⁷ Turhan Çetin, “Beypazarı’nda Turist ve Yerli Halk Etkileşimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2009, C. 9, S.1, s 27.

kollarının gelişme göstermemesiyle aile üyeleri aynı mesleği icra etmiştir. Katılımcılar bunu şu şekilde ifade etmektedir:

(K,1)“Tabi önceden burada geniş aile yapıları mevcuttu. Bu değişimi sağlayan neden hem zamanın giderek ilerlemesi hem de insanların geçim kaynağının değişmesinden kaynaklanmaktadır. Tabi o geçim kaynaklarından birisinin turizm olduğu düşünülünce etkilemesi normaldir. Bir yerde geçim kaynağının değişmesi o insanın aile yapılarını ve ilişkilerini de etkiliyor.”

(K,4)“Eskiden benim annem zamanında, biz evde evlenmiş bir abim, bunun yanında ise dedem ve anneannem beraber yaşardık. Ama o zamanlar herkes aynı işi yapıyordu. Mesela tarlaya gidiliyordu. Böyle olunca herkesin çalıştığı para bir yerde durur ve ihtiyaçlarımızı karşılardık. Bunun yanında erkekler balığa giderler balık tutarlardı. Ama sonra bu işler bizlere pek para kazandırmamaya başlayınca herkes bu alandan. Uzaklaştı.”

(K,5) “Eskiden nüfus sayısı azdı. Cunda bölgesinin nüfusu az olduğu için ise hemen evlenen çiftler yeni bir eve yerleşmiyordu. Erkeğin evine yerleşiyordu. Çünkü geçim belliydi. Burada hep insanlar tarım, hayvancılık ve balıkçılıkla uğraşmışlardır. Bu geçim ise insanların ailecek geçimini sağlıyordu.”

(K,7)“Ben ilk evlendiğimden kalabalık bir aileydik. Bir evde ben yıllarca kayınvalidem, onun eşi, kızı ve diğer eşimin hanımlarıyla bir evde yaşıyorduk. Bütün çalıştığımız paralar ortak bir yere duruyordu. İhtiyacımız dâhilin de alırdık. O zamanlar tarımla uğraşır. Demir basan dediğimiz otları genellikle keserdik. Daha sonra büyükler öldü. Geride kalan bizlerde tarımla uğraşıp eskisi gibi gelir elde edemedik. Bir de o zamanlar evin erkekleri hep balıkçılık yapardı. O da kalmayınca ne yapsın. Ev de bir huzursuzluk oldu.”

Katılımcılarında ifade ettiği gibi ada halkının gelire bağlı farklılaşma durumu, sosyal yapının en küçük parçası olan aile yapısını da etkilemiştir. Böylelikle çekirdek aile yapısı ada genelinde yaygınlaşmıştır. Böylelikle çekirdek aile yapısı yaygındır. Katılımcıların ifadelerine göre eskiden geniş aile yapılarında aile büyükleri aile üyelerini bir arada tutmaktaydı Özellikle geniş aile yapısında belirgin bir statüde olan kişi, ailenin en büyük yaşlı üyesidir. Bu aile büyüğü aile içerisinde tüm bireyleri tek çatı altında bulundurabilecek rol ve kalıplara sahiptir. Tüm aile bireyleri ise onun yaşına bağlı sözünü dinlemektedir. Dolayısıyla yaşlılar aileyi bir arada tutan önemli bir güç olmaktadır. Aile içinde bütün sosyal, ekonomik ve kültürel kalıplar aile büyüğünden öğrenilerek bir sonraki nesle aktarılmaktadır. Böylelikle ailenin devamlılığı sağlanmaktadır. Diğer yandan aile içi ilişkiler de geleneksellik yansıtılmaktadır. Katılımcılara göre eskiden geniş aile yapısı içerisinde aile büyüğü

önemli rol kalıplarına sahip olduğu için aile içerisinde değeri büyüktür. Katılımcılar geniş aile yapısında aile büyüklerinin rollerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,23)“Kültürel değerleri ayakta tutan en önemli şey geniş ailelerdir. Geniş ailede etkin olan ise yaşça büyüklerdir. Onlar değerlerini bildiklerini için hem uygulamayı hem de uygulatmayı severler. Eskiden babam eve muhakkak sağ ayağınızla ile ilk olarak girin derdi. Bizde emir büyük yerden gelince yapardık. Çünkü diğer türlü evin bereketi kaçarmış. Bize bu başta bu saçma gelse de şimdi mantıklı geliyor. Aslında orada amaç sözünü ne kadar dileyip dinlemediğini ölçmekmiş. Ama şimdi kalmadı. Benim oğullarım bilmez bile.”

(K,11)“Bu tarz ailelerin olmasının sebebi aile büyüklerinin olması ve herkesi tek çatı altında toplamasından kaynaklanır. O aile büyüğü de bunu kendi atalarından, ninelerinden öyle görmüş ki bir gelenek gibi bu süreç böylece ilerliyor.”

Katılımcıların sıklıkla kullandıkları “ aile büyüklerinin olması ve bizleri tek çatı altında toparlaması”, “ihtiyarlar ölünce gençler ayrıldı ve bizi toparlayan olmadı”, “geniş aile de etkin olan yaşça büyüklerdir. ”Yaşlılar gelenekleri bilir hem uygular hem de uygulatır” şeklindeki açıklamalar eskiden Cunda bölgesinde geniş aile yapısı içerisinde aile büyüklerinin önemli role sahip olduklarını ve ailenin devamlılığını sağladıkları söylenebilir. Geleneksel aile yapısında bireylerin huzurlu bir şekilde aynı evde yaşamasında aile büyüklerinin, aile içi ilişkilerdeki orta yolu bulma ve birlikteliğe teşvik etme durumundan kaynaklanmaktadır.

Bölgenin eski bir yerleşim yeri olması ve daha önce belirtildiği gibi ev ve sokak gibi çoğu yerlerin Rumlar tarafından yapılması yurt içi birçok turist dikkatini çekmiş ve Cunda Adası kısa bir süre sonra iç turizmin önemli bir parçası haline gelmiştir. Adanın hem ekonomik anlamda geliri yükselmiş hem de adada sosyal anlamda bir değişim yaşanmıştır. Sosyal anlamda değişim aile yapısı üzerinde etkisini ciddi bir şekilde göstermiştir. Fakat bazı katılımcılar bu değişimi bizzat yaşamamış, bu değişime sadece tanıklık etmişlerdir. Bazıları ise hala Cunda Adası’nda böyle geniş aile yapısının mevcut olduğunu ve ailelerin bu özelliklerini yitirmeyeceklerini dile getirmiştir. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,22) “Bence etkilemedi. Çünkü böyle aileler daha hala Cunda bölgesinde mevcuttur. Örneğin biz hala aşiret gibi yaşıyoruz. Bundan da çok mutluuz. Evet, ciddi anlamda turizm burasını etkiledi, çoğu geniş birliktelikleri yok etti. Fakat bizim gibi var olup daha direnen nice aileler.”

(K,24)“Ben böyle bir yaşam yaşamadım. Ama etrafta gözlemledim. Birlikte yaşamak bazen iyi bazen kötü sonuç doğuruyor. Hem o zaman erkekler daha bir baskın oluyor. Çünkü eve parayı o getirdiği için onun sözü geçiyor. Kadınlar daha bir ezilmiş vaziyette sanki.”

Tüm bu anlatılanların tam tersine bir katılımcı ise Cunda Adası'nın geniş aile yapısında herhangi bir değişikliğin olmadığını dile getirilmiştir. Hala ada yerleşiminde geniş aile yapılarının olduğu ve bundan mutluluk duyduğunu belirtmiştir. Böyle bir yapının mevcudiyetini ise büyük bir kent yerleşim yeri olmamasına bağlayarak açıklamıştır.

(K,8)“Bence etkilemedi. Çünkü böyle aileler daha hala Cunda bölgesinde mevcuttur. Örneğin biz hala aşiret gibi yaşıyoruz. Bundan da çok mutluyuz. Evet, ciddi anlamda turizm burasını etkiledi, çoğu geniş birliktelikleri yok etti. Fakat bizim gibi var olup daha direnen nice aileler. Çünkü burası küçük bir yer değişim olsa da tamamen olamıyor. Burası bir kent değil, fakat kent olsa o zaman ciddi anlamda değişimler olur, hemen kopuşlar yaşanır. Buna da kentlerin güçlü olması neden olur. Çoğu zaman gözlemlediğimde gençler eğitimi için dışarı çıksalar bile bu kısa süreli oluyor. Hemen gittikleri gibi geliyor. Çünkü burası küçük olduğundan yine memleket çekiyor.”

Görüldüğü üzere, turizm ile çoğu geniş ailede parçalanma olmakla birlikte hala geniş aile şeklinde yaşayan ve bu değişime direnen aileler de mevcuttur. Bu değişim sürecinde hala geniş aile yapısının kalıcı olması katılımcılar tarafından küçük bir yerleşim yeri olmasına ve kentliliğin fazla hissedilmemesine dayandırılarak açıklanmıştır. Dolayısıyla geleneksellik sürdürülmektedir. Bununla beraber Cunda Adası'nda geniş aile tipolojisinin yaygın olması Giritli ve Midilli arasında olan geçimsizlikle de açıklanabilir. Çünkü hem Giritliler hem de Midilliler arasında ilk yerleşmeleri sırasında çıkan huzursuzluklar daha sonrasında da yansımış ve evliliklerin kendi aralarında olmasına sebep olmuş. Böylelikle geniş aile yapısında evlilikler Midilliler ile Midilliler arasında ve Giritliler ile Giritliler arasında olmuştur. Yani evlilikler endogami olarak gerçekleştirilmiştir.

Cunda Adası'nda turizmin aile içi ilişkilerde aile niteliğini etkilediği görülmüştür. Her katılımcı ise bu durumu farklı şekillerde açıklamıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar ışığında turizmin bir bölgeye sunmuş olduğu maddi gelir unsurları Cunda Adası'nda sadece ekonomik anlamda etki yaratmamıştır. Bölgede ekonomi ile ilişkili aile yapısının da değişmesine yol açmıştır. Çünkü bir bölgenin geçim kaynağı o yerin önemli bir sosyal çevresinin, sosyal ilişkilerinin ve sosyal bütünlüğünün sağlama

noktasında olumlu bir çerçeve sunmakla birlikte; sosyal parçalanma, sosyal çözülme ve sosyal bozulma gibi unsurlarla da olumsuz bir çerçeve sunmaktadır. Cunda Adası'nda ise turizmden önce yaygın olan geniş aile yapısı zamanla yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Ünal Bozyer'in 2001 yılında yapmış olduğu çalışmasında Akkaya halkın turizmle beraber çekirdek aile yapısını tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır.(Tablo: 30)²¹⁸ Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda turizmin aile yapılarını etkilemektedir.

4.2. SOSYAL DURUM

Sosyal konum, bireylerin sahip olduğu sosyal statü hakkında bilgi veren önemli öğelerden biri olmanın yanı sıra diğer birçok sosyal özellikler hususunda da önemli veriler sunmaktadır. Turizmin Cunda Adası'nda gelişmesiyle birlikte kadınların sosyal konumlarında, aile içi ilişkilerinde, komşuluk ve akrabalık önemli değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler ise zamanla sosyal yapının çoğu kısmında hissedilmiştir. 30 katılımcının tamamı Midilli ve Giritlilerden oluşmaktadır. Hem Giritlilerin hem de Midillilerin yaşam şekilleri birbirinden farklılık göstermektedir. Fakat zamanla bu farklılık, yerini benzeşmeye bırakmaktadır. Çünkü turizmle birlikte ada halkı farklılaşarak birbirine benzemektedir. .

4.2.1. Kadınların Çalışma Hayatı, Aile İçi İlişkileri ve Sosyal Konumu

Kadınların çalışma hayatı içerisinde yer alması hem aile içi ilişkilerinde hem de toplum içerisindeki sosyal konumunda belirleyici olmaktadır. Ekonomik anlamda kadınların kazanç elde etmesi sosyal rol ve statülerindeki değişimlerde daha iyi gözlemlenebilmektedir. Turizm bu anlamda kadınlara farklı birçok iş kollarında çalışma fırsatı sunarak sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantısında belirleyici olmaktadır.

Cunda Adası'nda kadınların yaptıkları iş ve kadının sosyal konumu hakkında 10 katılımcı aile içi ilişkilerde kadınların her zaman karar alma süreçlerinde etkili olduğunu ve kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarının onların aile içi konumlarında bir değişim yaratmadığını belirtmiştir.

²¹⁸ Bozyer, *a.g.t.*,s. 86.

(K,6)“Burada kadınlar karar almada hep ön plandadır. Benim büyüklerim Giritli mübadele ile buraya gelmişler. Onlarda da böyleymiş. Hep dedem şöyle derdi. Eskiden geniş bir aileymiş bizimkiler. Dedemde haftada bir ev sorunları konuşulurmuş. İlk olarak söz hep kadınlara verilir. Onlar dinlendikten sonra erkekler dinlenir ve karar ise ortak fikirler sonucu alınmıştır.”

(K,5)“Cunda bölgesinde kadınlar istediği mesleği yapabilir. Çünkü kadın üzerinde bir baskı yok çok rahat buradaki bayanlar. İster işi olsun ya da olmasın bizde her zaman bayanın sözü dikkate alınır. Genel olarak Cunda bölgesinde böyledir. Örneğin, ben evime bir kapı takmak istesem eşimin yanı sıra bu konu ile ilgili çocuklarımın da fikrini alırım. Çünkü hayat müşterektir.”

Katılımcıların belirttiği üzere Cunda Adası’nda kadının ekonomik anlamda bağımsızlığının olmaması, onun aile içi kararlarda etkin bir rol oynamasına engel teşkil etmemiştir. Katılımcıların da ifadelerinde belirttiği gibi (“kadınlar karar almada hep öndedir”, “ilk kadınların dinlenip sonra ortak fikrin alınması”, “kadına baskı yok istediğini yapabilir”, “hayat müşterektir”) kadınların ekonomik anlamda bir mesleğinin olmamasının onların aile içi ilişkilerini olumsuz yönde etkilemediği söylenebilir.

12 katılımcı ise Cunda Adası’nda geçmişten beri erkeklerin hâkim olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedirler: “ben burada kadınların erkeklerden üstün olduğunu görmedim”, “elinin hamuruyla erkek işine karışılmaz”, “burada erkek hâkimiyeti var” ifadelerinden görülmektedir.

(K,21)“Kadınların ben burada erkeklerden üstün olduğunu hiç görmedim. Varsa bile bu azdır. Kadınlar elinin hamuruyla erkek işlerine karışmaz. Bence de böyle olmalı. Çünkü biz büyüklerimizden böyle gördük. Bir de kadınlara biraz ilgi göster daha fazlasını istiyor. Ama ben ev işlerine karışmam o da benim işlerime karışmadığı için bir huzursuzluk olmuyor.”

(K,25)“Genellikle ortak karar alınmaya çalışılır. Ama yine de son söz erkeğe kalır. Kimse de bundan şikâyetçi değil, olduğunu da görmedim.”

(K,28)“Burada erkek hâkimiyeti var. Çoğu geleneksel kadın da eşlerini destekliyor. Sen farklı bir şey ya, hoş gözle bakılmıyorsun. Çünkü onlar ezelden beri böyle görmüşler.”

Katılımcılara göre Cunda Adası’nda erkeklerin kadınlara göre bir adım önde olmasında eskiden beri böyle gördüklerini ve bunu garip karşılamadıklarını ifade etmişlerdir. Onun için bu durum katılımcılara normal gelmektedir. Yani bu tarz söylemlerle geleneksel kalıplar meşrulaştırılmaktadır. Dolayısıyla Cunda Adası’nda tam anlamıyla bir bağımsızlığın görülmediği, erkek egemenliğinin yüksek olduğu

ataerkil bir yapının mevcudiyetinden bahsetmek mümkündür. Bazı katılımcılara göre bu durum normal karşılanırken bazı katılımcılar ise bu anlayışın zamanla yıkıldığını, kadının ekonomik anlamda eve bir katkısı oluyorsa bunun aile içi ilişkilere yansıdığını ve kadının etkinliğinin arttığını belirtmişlerdir. Dağdeviren'in 2015 yılında yapmış olduğu çalışmada kadınların çalışma durumunun aile içi ilişkilerde kadınların kararlara katılma durumunu arttırdığı" şeklinde yargıya ulaşılmıştır.²¹⁹ Böylelikle turizmin kadınlara istihdam imkânı sunması aile içi ilişkilerinde etkin rol oynamasını beraberinde getirmiştir. Turizmin gelişmiş olduğu yerlerde kadınların çalışması onların aile içi yaşantıların da etkinliğini arttırmaktadır.

Cunda Adası'nda kadınlar genellikle bir restoranın mutfak ve temizlik işlerinde çalışarak ya da el sanatlarıyla uğraşarak kazanç sağlamaktadır. Son yıllarda butik otel sayısının artmasıyla birlikte kadınlar bu otellerin temizlik işlerini ve restoranların yemek işlerini üstlenmiştir. Bunun yanı sıra Cunda merkezde bulunan boncuk çarşısı ile kazanç elde etmektedirler. Gelen turistler için yapılan el işleri (el sanatları) son yıllarda kadınların yapmış olduğu işler arasında yer almaktadır. Bazı kadın katılımcılar kış aylarında genellikle zeytinliklere gittiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar ise kadınların Cunda Adası'nda çalışmadığını ve genellikle ev hanımı olduklarını ifade etmişlerdir.

(K,26) *"Burada kadınlar baskın değil ama şimdi bir bakıyorum etrafıma kadınlar bizden daha yetkin olmaya başlıyor. Zaman bunu sağlıyor. Erkekler açıkçası kılıbık olunca ne olsun tabi öyle olur. Biraz da kadınlar okumaya başlasın evde bağımsız olmaya çalışıyor. Bu da tabi otoriteyi sarsıyor."*

(K,2) *"Burada genellikle kadınlar günlük ya da aylık temizliklere gitmektedir. Buranın yüzde ellisi ev hanımı ise yüzde ellisi ise restoranda, butik otellerde, çalışan insanlardır. Az miktarda kadınlar ise bunların oranı bence yüzde 15-20 arasında zeytine yömiyeye gidiyor."*

(K,6) *"Genel olarak kadınlar el işlerine merak saldı son yıllarda. Çünkü gelen turist çok seviyor böyle şeyleri. Kadınlara da bir ekme kapısı doğdu böylelikle. Bir de zeytine falan gidiyor işte."*

(K,17) *"Burada da pek çalışan kadın yok. Bir kısmı ev yemekleri olan restoranlara börek yapar, el işçiliği yapar, otellerde çalışır. Ama çok çalışan yoktur. Ama çalışırsa iyi olur. Çünkü çalışırsa sözü geçer, yoksa çok zorlanır. Elinde parası*

²¹⁹ Ayhan Dağdeviren, "Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algılamalarının Yaşam Tarzı Boyutuyla İncelenmesi", Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015, s.173.

varsa istediğini alır harcar. Ama kocasının olsa hesap eder. Burada çalışan kadının sözü geçer her yerde olduğu gibi... ”

Son yıllarda adada gittikçe artan el işleri kadınların önemli bir geçim kaynağını oluşturmaktadır. Özellikle Cunda'ya has hediyelik eşyalar giderek artmaktadır. Bu durum ise kadınlara önemli bir ekonomik gelir sunmaktadır. Bu el sanatları ve el işleri Cundayı yansıtacak şekilde gerçekleştirilmektedir. Sıklıkla kolyeler, bileklikler, tespihler, Cunda resminin olduğu biblolar, deniz ürünleri içeren süslemeler, tahta kaşıklar, sepetler vb. yapılmaktadır. Bu durum kadınlara ve işletenlere bir ek kazanç sağladığı gibi ayrıca yerel kültüre ait değerleri de canlandırmaktadır. Akman'ın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmada da el sanatlarının yerel kültürü canlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.²²⁰ Aynı şekilde Dadeviren'in 2015 yılında yapmış olduğu çalışmasında da el sanatlarının turizmde önemli bir paya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²²¹ Turizm genel anlamda ekonomik kalkınmanın olmazsa olmazlarından biri olan kadının çalışma yaşamına katılmasını hızlandırmaktadır.²²² Gümüş ve Özüpekçe'nin 2009 yılında yapmış olduğu çalışmasında turizmle beraber kadınların iş hayatına katılımının arttığı gözlemlenmiştir.²²³ Yapılmış olan çalışmaya ve elde edilmiş bulgulara göre turizm kadınlara önemli ölçüde istihdam fırsatı sunmaktadır. Çünkü bölgede açılan çoğu işletme yöre halkının tamamına çalışma fırsatı yaratmaktadır. Turizmin bu yönüyle önemli bir istihdam fırsatı sunduğu söylemek mümkündür. El sanatları kadınlara ekonomik anlamda kazanç sağlarken diğer taraftan ise yöreye ait kültürel değerleri canlandırmaktadır.

4.2.2. Akrabalık İlişkileri

Akrabalık ilişkileri önemli sosyal bağlardan birini oluşturmaktadır. Aileler arasında ilişkilerin iyi olması sosyal anlamda daha çok kaynaşmayı sağlamakta ve bireyleri birbirine yakınlıştırmaktadır. Akrabaların bir arada bulunması sosyal anlamda bütünleşmeyi sağlamaktadır. Fakat turizmin gelişme göstermiş olduğu yerlerde akrabalık ilişkileri de ekonomik sebeplerden dolayı zayıflamaktadır. Ekonomik kaygılar aile üyelerini etkisi altına almakta ve bir takım değişimleri de

²²⁰ Akman, *a.g.t.*, s 301.

²²¹ Dağdeviren, *a.g.t.*, s 172.

²²² Palamir, *a.g.t.*, s. 117.

²²³ Nevzat Gümüş, Salman Özüpekçe, "Foça'da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2009, C.6, S.2, s.404.

beraberinde getirmektedir. Cunda Adası da turizmin gelişmiş olduğu bir yer olarak ekonomik gelişmeler ve değişimler akrabalık ilişkilerine de yansımaktadır. Bu sebeple aile bağlarının zayıflaması katılımcılar tarafından farklı şekillerde ifade edilmiştir.

Katılımcıların çoğu akrabalık bağlarının eskiye nazaran zayıfladığını dile getirmişlerdir. 9 katılımcı Cunda Adası'nın turistik bir yer olmasından sonra tarım ile geçinen bölge halkının eskisi gibi gelir elde edememelerinden dolayı evlerini satıp gittiklerini belirtmişlerdir. Ada son yıllarda hem göç verir hem de göç alır durumdadır. Adaya genellikle göçler İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerden yaşanmaktadır. Bu sebeple turizm demografik bir hareketlilik ve beraberinde göç olgusunu da getirmektedir. Özmen'in 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında da Akçakoca ilçesinin dışarıdan göç aldığı olgusuna ulaşılmıştır.²²⁴ Böylelikle hem yapılmış olan çalışma hem de araştırma bulguları sonucunda turizmin önemli bir nüfus hareketliliğine yol açtığı görülmüştür. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,4)“*Şu anda pek hissetmiyorum ama geçmişte olduğu için bunun yansımaları şu anda da hissediyorum. Eskiden tüm aileler bir mahalledeydi. Ama daha sonra buralar para edince turizmden dolayı herkes yerini satıp gitti. Ayvalık'ta evler buraya göre daha uygun olduğu için buradaki bir ev oradaki iki eve karşılık geldiği için satması sonucu bağlarda bir nevi koptu. Akrabalar böyleyken komşuların da çoğu aynı şekilde öyle yapınca ilişkilerde bir zayıflık oldu.*”

(K,15)“*Olumsuz etkilendiler. Evlerini geçindirecek para yok. Ada küçük hep bir iş imkânı sunmuyor. Bizde ne yapalım dışarıya gittik. Akrabalar da komşular da aynı benim gibi düşündü ve gitti. Böylelikle dağıldık, adada yerli kalmadı. Şu anda var olanlar ise yaşlılar. Eğer onlarda giderse arkada kalanlar anlayamadığından kendilerine ne kaldıysa satıp buradan gidecek. Başka bir yerden buradan aldığı parayla 4-5 ev alıyor. Böylelikle kar yapıyorlar. Herkes kendince kar yapıyor olabilir ama işin kötü yanı azalıyoruz.*”

Adanın maddi anlamda olanak sunmaması ve Ayvalık'taki evlerin Cunda'ya göre daha uygun olmasından dolayı zamanla adada yaşayanların sayısında azalmalar görülmüştür. Bu durum ise uzaklaşmalarla birlikte aileler arasında akrabalık ilişkilerin zayıflamasına neden olmuştur. Bununla birlikte ekonomik anlamda ada halkının belirli kazanç sağlayamaması göç olgusunu beraberinde getirdiği gibi yerli halkın da nüfusunda azalmaya neden olmuştur. Buna ek olarak turizm ile birlikte akrabaların

²²⁴ Özmen, a.g.e.,s.77.

birbirine vakit ayıramamalarının nedeni 5 katılımcının belirttiği üzere *yoğun çalışma temposundan* kaynaklanmaktadır. Katılımcıların tamamı çalışan yerli esnaf oldukları için yakındıkları hususlardan biri, yoğun çalışma temposudur. Katılımcıların belirttiklerine göre, çoğu akraba ziyaretleri artık eskisi gibi sıklıkla yapılmamakta ve bu durumda ise akrabalık ilişkilerini zayıflatmaktadır.

(K,10)“ *Bir bayram olsa anca abimleri görebiliyorum Çünkü bir hayat telaşı bizleri oradan oraya sürükleyip duruyor. En büyük abım bizden haliyle büyük olduğu için hadi bir göreyim diyorum. Gittiğimde her defasında bana kızıyor. Kendince o da haklı. Kardeşlerini istiyor yanında. Özlüyor çünkü. Ama hiçbir şey eskisi gibi olmaz. Akrabalık ilişkilerimiz de...*”

(K,3)“*Akrabalık ilişkilerimizi etkiliyor. Çünkü bayramlarda birbirimiz görmemiz zorlaşıyor. Herkes yoğun bir çalışma ortamında kendini buluyor. Sadece bayram değil, aynı zamanda bütün bir sezon öyle bir koşuşturma oluyor ki bir araya gelip muhabbet edemiyoruz. Gençler de eski bizler gibi olup da muhabbet etmiyor. Bizim büyüklerimizden gördüğümüzü biz onlara demek aktaramadık.*”

Katılımcıların ifadelerine göre akrabalar arası görüşmeler bayramlarda daha çok gerçekleştirilmektedir. Eskiden olsa daha sık ziyaret etiklerini ama şimdi sadece kendilerinin değil gençlerin bile bu konuda pek duyarlı olmadıklarını dile getirmişlerdir. Böylece adada turizmin gelişmesiyle birlikte turizmin farklı kollarında çalışan bireylerin yoğun çalışma şartlarından dolayı akrabalık ilişkilerini olumsuz etkilemektedir

Akrabalık ilişkilerinin zayıflamasının bir diğer nedeni ise gençlerin adanın küçük olmasından dolayı iş fırsatı yakalamamasıdır. Bu sebeple adaya tekrar döndüklerinde ailesinden kalan mirası satarak gittikleri tespit edilmiştir. Göç olgusunu doğuran bir diğer neden ise adanın küçük olması ve eğlenme anlamında da pek olanak sunmaması şeklinde ifade edilmiştir.

(K,9) “*Gençler buralarda yok. Bir de okuyanlar ise farklı yerlerden iş fırsatları bulunca orada kalıyor. Anne baba da öldükten sonra hop evleri paylaşıyor. Tamamen burasıyla olan ilişkisi de komşulukları da kopuyor. Onun için burada geçimden kaynaklanan aile bağları zayıf oluyor.*”

(K,14)“*Akrabalar desen eskiler toprak olunca yeniler kaldı. Onlar ise buraya gelmiyor. Küçük eğlenecek bir yer yok diyerek satıyor. Kimse de kalmayınca ne olacak akrabalık da ölüyor, doğal olarak*”

Turizm, bölgede turistik açıdan iş fırsatları sunmasının yanı sıra bölgenin giderek daha çok belirli bir yaş grubuna hitap etmektedir. Bu yüzden gençlerin pek

ilgisini çekmemekte ve böylelikle bölgeden hızlı bir kopma gerçekleşmektedir. Bu durum akrabalık ilişkilerini de etkilemektedir.

Kısaca turizm çok fonksiyonlu bir olgu olarak akrabalık ilişkileri üzerinde değişime yol açmaktadır. Evlerin fiyatlarının yüksek olması, işletme çalışanlarının yoğun çalışma durumu ve adanın küçük bir yerleşim yeri olmasından dolayı gençlere yeni iş sahası sunamaması gibi durumlar akrabalık bağlarını etkilemiştir.

4.2.3. Komşuluk İlişkileri

Komşuluk ilişkileri en önemli sosyal bağlardan birisini oluşturmaktadır. Komşular arası ilişkilerin düzenli olması sosyal bağları güçlendirmektedir. Her bölgenin komşuluk ilişkisi ve bunu yaşayış şekilleri birbirinden farklı olmaktadır. Turizminin geliştiği yerlerde komşuluk ilişkileri de farklılaşmaktadır. Sosyal yapının bir parçası olan komşular arası ilişkiler, bütünleşme, ayrışma, farklılaşma, değişme gibi değişik şekillerde turizmden etkilenmektedir. Bu etkilenme durumu kimi zaman olumlu kimi zaman ise olumsuz olabilmektedir.

Cunda Adası'nda komşuluk ilişkilerinin giderek azaldığı görülmüştür. Eski komşuların evleri satmasıyla beraber yeni birçok komşuya sahip oldukları ve böylece eski bağların koptuğu dile getirilmiştir. Eski komşuların yaz ve kış aylarında kalması, yeni komşuların ise yazlık gelip gitmesinden dolayı kalıcı ilişkilerin oluşturulamadığı ifade edilmiştir. Katılımcıların toplamda 15'i eskisi gibi kalıcı komşuluk ilişkilerinin kurulmadığını şu şekilde belirtmişlerdir.

(K,24) “İnsanlar, zamanla evler para yapınca göç etti. Onların yerini ise yeni yabancı komşular aldı. Herkes evlerini günden güne yavaş yavaş satıyor. Onun için adada insan kalmıyor. Bu olanlar şey tabi bizleri etkiliyor. Kendi memleketinde insan tanıdık bir yüz görmek isterken sanki yabancı bir memleketteymişsin gibi oluyor.”

(K,23) “Evet, bizim yan mahalle tamamen böyle oldu. Kimse kalmadı deseniz yeridir. Çünkü evlerini birer birer satıp gittiler. Ya da öldükten sonra onların çocukları, torunları sattı. Şimdi o mahalleden geçtiğimde kendimi kötü hissediyorum. Bana eskileri hatırlatıyor. Bakıyorum yıllardır her kapısının önünden geçtiğim Gülizar teyzem gitmiş yerine farklı biri gelmiş. Ama ne ben onu tanıyorum ne de o beni tanıyor.”

(K,15) “Ada küçük. Hep bir iş imkânı sunmuyor. Bizde ne yapalım dışarıya gittik. Akrabalar da komşular da aynı benim gibi düşündü ve gitti. Böylelikle dağıldık, adada yerli kalmadı. Şu anda var olanlar ise yaşlılar eğer onlar da giderse arkada

kalanlar anlayamadığından kendilerine ne kaldıysa satıp buradan gidiyor. Başka bir yerden buradan aldığı parayla 4-5 ev alıyor. Böylelikle kar yapıyorlar. Herkes kendince kar yapıyor olabilir. Ama işin kötü yanı azalıyoruz. Sokağa çık bir bak İstanbullu ve Ankaralı olmuş komşun, eskiler yok olmuş. Hep dersin o evde bir zamanlar Ahmet Amca vardı diye. Ama şimdi İstanbul'dan Doktor Mehmet Bey gelip yerleşmiş. İşte bu durum bizler açısından üzücü bir durum.”

Görüldüğü gibi “insan kendi memleketinde tanıdık yüzler görmek isterken, sanki yabancı memleketteymişsin gibi oluyor”, “ne ben onu tanıyorum ne de o beni tanıyor”, “o evde bir zamanlar Ahmet amca vardı diye ama şimdi İstanbul'dan Doktor Mehmet Bey gelip yerleşmiş. ”sözlerinden de anlaşılacağı üzere zamanla bölgede yerlilerin göç edip gitmesi sonucunda komşuluk bağlarında zayıflama olduğu görülmüştür. Bu zayıflama insanların birbirine yabancılaşmasına da neden olmaktadır.

Turizmde önemli konulardan birisi yerel halk ve turist arasındaki etkileşimdir. Yerel halkın turiste karşı olumsuz bir bakış beslemesi beraberinde, turistten uzak durmayı yani iletişim konusunda çekimserliği doğuracaktır.²²⁵ Cunda Adası'nda da yaşanan göçler sonrası yerli halkın yerine farklı yerlerden bireylerin gelmesi yerli halkın sayısını azalttığı gibi kaygıyı da arttırmıştır. Bunun sonucunda komşuluk ilişkilerinde daha bir çekimser tavır takınmalarına neden olmuştur.

Zamanla ev fiyatlarının yükselmesi, iş imkânı, gençlerin zamanla memnun olmaması gibi durumlardan dolayı komşuluk ilişkileri zayıflamıştır. Aynı şekilde bölgede akrabalık ilişkilerininin zayıflamasına sebep olan faktörlerle komşuluk bağları arasındaki ilişkilerin benzerlik taşıdığı görülmüştür. Benzer sebepler göz önüne alındığında turizmin hem akrabalık hem de komşuluk ilişkilerini etkilediğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra zamanla bölgeye yapılan bir iç turizm hareketliliği sonucunda gerçekleşen bir göç hareketi bölgede komşuların değişmesini sağladığı gibi eski komşuluk ilişkilerininin de bir nevi ortadan kalkmasını beraberinde getirmiştir. 3 katılımcıya göre, eski komşuluklar daha çok “samimi” , “güven”, “ hoş görülü”, kelimeleriyle tanımlanmıştır.

(K,14) “Komşularımız da çok içten ve samimiydiler. Sürekli bir şeyler yapıp hemen yaptığını da komşusuna ikram ederim mantığı vardı. Eskiden insanlar daha bir hoş görülüydü. Ama şimdi hem o insanları hem de o hoşgörüyü bulmak o kadar zor ki anlatamam. Herkes kendi halinde yaşamına devam ediyor. Bir gün bir araya gelelim

²²⁵ Akman, a.g.t.,s.302.

muhabbet edelim eski günleri yâd edelim pek olmuyor. Bunu yapman için çok eski bir arkadaşının olması gerekli muhakkak”.

(K,16) “Ben çok iyi biliyorum. Çoğu Cunda esnafı akşam olunca kapıyı kilitlemez. Eve gider sabah da geri gelirdik. Aynı şekilde evlerde de böyle olurdu. Bir komşuya gidelim oturmaya, aklımız kapının kilitli mi yoksa kilitsiz mi olduğunu sorgulamazdı. Saatlerce gider konuşup gelirdik ama şimdi nerede öyle yapacaksın, korkuyorsun çünkü. Eskiden burada kimin olduğu belliydi. Ama şimdi her gün binlerce insan gelip gidiyor bilemezsin kim oldukları ya da nereden geldiklerini. Komşular desen yabancı, hemen birden de güvenemiyorsun. Eskiden olsa kapı önüne çık, saatlerce muhabbet et. Hem de evin önünde muhabbet olduğundan pek kahveye bile gidilmezdi. Zaten kahveye gitsen konuşacağın yine yakın kişiler olacak ve onlarla da evin yakın olduğu için dışarıda konuşuyorduk. Onun için olumsuz etkilendik diyebilirim.”

(K,21) “ İnsanlar eski bir takım şeylerle para kazanamayacağını anlayınca yeni yöntemler arıyor. Bu bakımdan turizm ise bizlere çıkış kapısı oluyor. Kolu komşu akraba, eş dost herkes kendine düşen durumdan pay almaya çalışıyor. Ama işte turizm bir bakımdan iş imkânı sunarken bir bakımdan da bölgeye hayat pahalılığı getiriyor. Bunların arasında bizler koşturmaktan birbirimize vakit ayıramaz olduk. Bu husus da bizleri olumsuz etkiledi. Bir de eskiden insanlar daha çok vefa bilir. Hal hatır sorar ve arardı. Ama şimdi o kalmadı, bir çark sürekli bizi savuruyor.”

Eskiden kapı önünde saatlerce yapılan konuşmalar, evlerini kilitleme gereksinimi hissetmemeleri gibi durumlar güvene işaret etmektedir. Ancak turizmin gelişimi ile yöreye farklı bölgelerden insanların gelmesi ile güven mekanizmaları zarar görmüştür. Çünkü adaya her gün günlük birilerinin gelmesi ya da komşularının değişmesi ada halkının tedbirli davranmalarını beraberinde getirmiştir. Fakat komşuluk ilişkilerinde yaşanan değişim 2 katılımcının belirttiğine göre işletmeler arasında yaşanmamaktadır. Çünkü komşuluk ilişkilerinin zayıflaması zamanla eskilerin yerini yeni komşuların alması ile tanımlanmış iken, yerli esnaf daha çok ilişkilerinde birbirine sarıldığını ve herhangi bir hususta birbirine yardımcı olduklarını dile getirmişlerdir.

(K,3) “Komşuluk ilişkilerimiz ise çok iyi. Çünkü burası küçük olduğu herkes birbirini iyi tanır. İşletmelerin de küçük olması bizleri daha da yakınlaştırıyor. Çok büyük işletmelerin büyük derdi olur. Ama biz küçük olduğumuzdan yerli işletmeler birbirimize bağlıyız. ”

(K,17)“Tabi insanlar kopmuş, bir yerlere dağılmış. Çünkü büyüklerimiz kalmamış. Herkes kendi ekmeğinin peşine düşmüş. Ama bu işletmelere yansımamış. Ben mesela yerli işletmeciye daha çok öncelik veriyorum. Yani bir müşteri gelse hemen yerlisi olan diğer işletmeciye yönlendiriyorum. İşletmeciler genellikle birbirine destek olmaya çalışıyor. Çünkü insan kendisinden gördüğü birine yakınlık gösteriyor ister istemez. Tabi eskisi gibi olmasa da bazı şeyler tamamıyla bitmiyor.”

Bu durumda yerliler arasında ilişki bağlarının daha kuvvetli olması, adanın ve işletmelerin küçük olmasına bağlanabilir. Diğer yandan ise birbirlerini tanımalarının vermiş olduğu güvende buna yol açmaktadır. Bu husus yerli işletmeciler arasında ilişkiyi güçlendirmektedir. Fakat bazı katılımcılar güvensizlik ya da tanımama olguları gibi bir hususun olmadığını, zamanla tanıdıkça memnun kaldıklarını dile getirerek tam tersi bir açıklamada bulunmuşlardır.

(K,2) *“Benim kaç birkaç yıllık komşularım var. Sağ olsunlar çok iyiler. Birbirimize yardımlarımız çoktur. Farklı siyasi görüşlerimiz ya da ne bileyim kültürlerimiz bile farklı olsa da sonuçta birbirimize karşı duyarlıyız.”*

(K,15) *“Açıkçası eskilere hep özlem var. Ama şu da bir gerçek ki buraya gelenler hali vakti yerinde insanlar olduğu için çok saygılı insanlar oluyor. Eğer senin komşusu olduğunu öğrenmişse evinin yanından geçerken sana muhakkak selam verir. Halini hatırlar. Aşağıya restorana yemek yemeye insan hiç kimsenin restoranına gitmez buraya gelir. Eğitilmiş, saygılı insanlar haliyle başka oluyor. Memnunuz yerleşenlerden”.*

“Kaç birkaç yıllık komşularım var. Sağ olsunlar çok iyiler”, “memnunuz yerleşenlerden” gibi ifadelerle baktığımız zaman bir uyumun var olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda yerel halkın gelip yerleşen komşulara karşı oluşan ön yargıyı kırma fırsatını doğuracak ve komşuluk bağlarını güçlendirecektir. Böylelikle gelip yerleşen yabancı turistlere karşı daha yakın bir tutum içerisinde olacaklardır. Komşuluk ilişkileri konusunda görüşlerini diğer 4 katılımcı şu şekilde belirtmiştir:

(K,5) *“Eskiden bir mahallede Adalılar ya da Midilliler vardı. Toplu bir yerde oturulurdu. Eğer bir insan Adalı ise gidip bir Midilli ile aynı mahallede çoğu zaman yaşamazdı. Bir ayrım vardı. Adalılar Adalılarla Midilliler Midillilerle dururdu. Daha sonra gelen yeni nesil böyle yapmadı. Daha ılıman bir yaklaşım içerisinde oldu. Böylece ise ayrım yavaş yavaş kalkmaya başladı. Bunun nedeni ise burası bir turistik belde olarak gelen birçok farklı ırktan insanlarla iç içe olma onları yakından tanıma bu durumu yaratmıştır. Bu da bizim komşuluk ilişkilerimizi daha ılımlı bir yönde etkiledi.”*

(K,13) *“Burası küçük bir bölge olduğu için güzel bir şekilde komşuluk ilişkileri ve akrabalık bağları burada hissedilir. Komşular birbirine karşı aile gibidir. Beraber bir şeyler üretirler. Gelen turistlere satar. Özellikle bu işi ev hanımları yapmaktadır. Yaptıkları şey ise incik boncuk gibi şeylerdir. Fakat yeni jenerasyon çok farklı oluyor. Böyle şeylerle uğraşmıyor.”*

(K,22) *“Turizm etkisi buralarda da görüldü. Fakat şu anda da çok güzel açıkçası on numara beş yıldız diyebileceğim komşularım var. Geçen biz bütün bir aile, babam, abim, eşleri ve eşim hastalandığımızda yanımıza sıklıkla gelen bir tas çorbasını esirgemeyen komşularımızı görmek açıkçası bizleri çok mutlu etti. Ama*

büyük bir şehirde olsaymış belki o ilgiyi ve nezaketi göremeyebilirdik. Burada öyle şeyler olmuyor.”

(K,29)“Tabi şu bir gerçek ki eskiden insanlar daha bir feodal yaşıyorlarmış. Bu feodal yaşantı ise evlendikten sonra aynı evde yaşamayı gerekli kılıyordu. Bir de burası sadece Girit ve Midilli göçmenlerinden oluşuyor. Onun için eskiden Giritliler bir tarafta Midilliler bir tarafta falan yaşarmış... Kızlarını ise aynı mahalleye vermeyi tercih ederlermiş. Çünkü kızı evlense de hemen yine kayınvalidesinin yanına gideceği için yakın olacaklarını düşünerek bunu yaparlarmış. Bir nevi aynı evde yaşamayı kızın ailesi aynı mahalleden olduğu için ve sıklıkla göreceğinden dolayı tercih etmiş. Onun için geniş aileler yaygınmış burada, aynı adanın içinde bile olsan çok fazla uzaklık istenilmiyor. Fakat daha sonra haliyle böyle yapılar kalmadı. İnsanlar belirli bir geçim kaynağından turizmin hoş sesine kulak asınca aile diye bir şey kalmadı. Şimdiki komşuluklarda o yok. Kız istediğine gider.”

Görüldüğü gibi Cunda Adası'nın mübadele bir yerleşim yeri olması komşular arası ilişkilere de yansımıştır. Midilliler ve Giritliler kendi içerisinde bölünerek komşuluk ilişkilerini oluşturduğu gibi ailevi bağlarını da buna göre şekillendirmişlerdir. Fakat zaman içerisinde bu durum değişmiştir. Çünkü bölgeye zamanla turizm amaçlı gelen bireylerin bölgede farklılıklara karşı bir uyum sürecini beraberinde getirmiş ve yeni nesilde buna uyum sağlayınca eski ilişkiler de bu doğrultuda şekillenmiştir.

4.2.4. Aile Planlaması

Aile planlaması önemli sosyal ve ekonomik verilerden birini sunmaktadır. Çünkü ekonomik anlamda yaşanan değişimler ailede çocuk sayısını belirleyen önemli unsurlardan biri olduğu gibi sosyal yaşantı konusunda da fikir vermektedir. Cunda Adası'nda ekonomiyi belirleyen iş kollarından birini turizm oluşturmaktadır. Turizm bölgenin geçimini sağlarken diğer yandan ise ekonomik şartlar konusunda yerel halkın aile planlamasında önemli etkenlerden birini temsil etmektedir.

25 katılımcı Cunda Adası'nda aile planlamasının olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak Cunda Adası'nda eskisi gibi yaşam şartlarının kolay olmadığını, ekonomik anlamda zorlandıklarını ve küçük bir ada yerleşim yeri olmasından dolayı da iş fırsatlarının kısıtlılığından bahsetmişlerdir.

(K,9)“Zaten kadınlarımız planlamayı yapmış bir ve iki çocuk. Daha fazlasına da gerek yok. Çünkü her yerde olduğu gibi Cunda bölgesi de ekonomik olarak çok çocuğa bakamaz.”

(K,1) “Eskiden olmalıydı, böyle bir uygulama ama şimdi Cunda bu konuda çok bilinçli, Çok çocuk yapmıyor. Yapmasın da zaten. Geçim zor. Eskiden hem geçim belli hem de bu kadar burası pahalı değildi.”

(K,6) “Tabi genel anlamda olmamalı. Çünkü hayat pahalı ama Cunda bölgesinde olabilir. Fakat çok çocuğa da bakmak zor oluyor. Zaten kadının tek işi çocuk doğurup bakmak olmamalı çalışmalı da. Onun için buraya ve her yere şart aile planlaması. Bizim Cunda bölgesi için şöyle gereklidir: Burada gençlere iş sahası yok. Bunun yanında hep işletmeler aileden kalma herkesin de böyle bir aileden kalacak işletmesi de olacak diye bir şey olmadığı için bence sıkıntılı bir süreç. Onun için olmamalı çok fazla çocuk.”

Görüldüğü gibi turizmin ada halkına ekonomik olarak iyi bir yaşam standardı sunmaması ve ekonomik anlamda yaşanan sıkıntılar yerel halkı aile planlamasına götürmektedir. Bir katılımcının “Cunda bölgesi de ekonomik olarak çok çocuğa bakamaz.” Şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı üzere adanın ekonomik anlamda gelirinin düşük olması, aile içi ilişkilere yansımakta ve bu yüzden aile planlamasına gidilmektedir. Böylece turizmin ekonomik gelir sunma veya sunmama durumuna göre aile planlamasında etkili olduğunu söylemek mümkündür. Buna ek olarak aile planlamasının olması günümüz şartlarına ve 2’den fazla çocuğun tercih edilmemesine bağlanarak açıklanmıştır.

4 katılımcı ise diğer 25 katılımcının söylediğinin tam aksine aile planlamasının olmaması gerektiğini ve ada üzerinde genç nüfusun giderek azaldığı için daha çok genç nüfus oranına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

(K,21) “Yapılmamalı, çünkü zaten burada ailelerin az çocuğu var. Durumu iyi olmayan yapmasın. Ama durumu iyi olan yapabilir. Ama burada zengin fakir herkes bir aile planlamasına gidilmek zorunda olduğunu düşünüyor. Cunda giderek azalıyor. Böyle giderse de kalmayacak, burası yabancılarla dolup taşacak. Bir İstanbullu Cundalı gibi olacak. Onun için biz de nüfus bütünlüğünü korumalıyız.”

(K,30) “Oldu zaten her hiçbir evde çok çocuk yoktur. Herkes çok çocuk yapma taraftarı değil çünkü. Burada ne kazanıyoruz da arttırıp çocuklarımızın istediklerini eksiksiz yerine getiriyoruz diye düşünüyor. Ama bakın etrafınıza kimse yok. Yaşlılar da ölse ne olacak gerisi? Tamamen başkalaşacak burası. Onun için aile planlaması olmamalı.”

Görüldüğü gibi ada halkı genç nüfusun giderek azalmasından kaygı duymakta ve aile planlamasının ise olmaması gerektiği yönünde açıklamalar yapmaktadırlar. Çünkü belirtilenlere göre genç nüfusun azalması ve bölgeye yönelik sıklıkla dışarıdan gelen kişilerin yerleşmesi zamanla ada üzerinde nüfusun kalmayacağı sonucunu

doğurmaktadır. Bu yüzden ise endişe duyulmaktadır. Sonuç olarak 30 katılımcı içerisinde 25 katılımcının aile planlamasına gidilmesi gerektiği yönündeki açıklamaları Cunda Adası'ndaki ekonomik durumla bağdaştırılıp açıklandığı için turizmin aile planlamasında üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.3. KÜLTÜREL DURUM

Kültürel unsurlar bir toplumun yaşam şekli konusunda bilgi sunan önemli verilerden birisidir. Her toplumun yaşam şekli farklı olduğu gibi bu yaşam şeklini oluşturan kültürel özellikleri de farklı olmaktadır. Bu unsurlar gelenek, görenek, örf, adet, giyim-kuşam özellikleri, dil yapısı, tarihi geçmişi ve eğlenme anlayışlarına kadar geniş bir çerçeveyi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcılardan kültürün içinde yer alan bu özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.3.1. Gelenek-Görenek- Örf Adet İlişkileri

Gelenek, görenek, örf ve adetler kültürü oluşturan önemli unsurlardan biridir. Bu unsurlar geçmişten günümüze kadar gelmiş ve yaşam içerisinde benimsenmiş önemli kalıplaşmış değerlerden oluşmaktadır. Sünnetler, düğünler, bayramlar, yöresel oyunlar, vb. şeyler bunların bir parçasını temsil etmektedir. Davranış şekilleri, belli rol ve kalıplarda gelenek, görenek, örf ve adet içerisinde değerlendirilmektedir. Fakat bu unsurlar zamanla turizmin gelişme göstermesiyle beraber değişmektedir. Olumlu ya da olumsuz bir şekilde gerçekleşen bu değişim, toplumun sosyal yaşantısını etkilemektedir.

18 katılımcı turizmin Cunda Adası'nda gelişmeye başlamasıyla birlikte kültürün bir parçası olarak gelenek-görenek-örf ve adet yapısında değişmelerin olduğunu dile getirmişlerdir. Bu değişmelerin askere gitme törenlerinde, sünnet düğünlerinde, bayramlarda, taziyelerde, kadınların özgürleşmeleri ve daha rahat hareket etmeleri hususunda, oynanan oyunlarda, evlerde, yemeklerde vb. yaşandığını belirtmişlerdir.

(K,4) "Eskiden kadınların burada pek dışarı akşam çıkması hoş karşılanmazdı. Ama şu an gelen insanlara bakıyor. Akşam geziyor rahat bir şekilde dolaşıyor. Daha sonra özellikle kadınlar kendi kendini sorgulamaya başladılar. Neden? Dedi, Neden ben de dışarı çıkamayayım ki? Gibi sorular sormaya başlayınca, bir nevi de kültürel anlamda akşam dışarı çıkılmaz yasağının önünü açılmış oldu.1

(K,30)“1970’lerde turizm geldi, hemen 1975’lerde ise Ali Bey Adası olarak ciddi anlamda değişimleri hissetmeye başladık. İlk olarak bu değişimi benim gözlemlediğim kadarıyla kılık kıyafette yaşadık. Fakat bu görsel anlamda işin görünen kısmıydı. Diğer görünmeyen tarafta ise kültürel değerler adını verdiğimiz yaşam alışkanlıklarımız içten içe yıkıldı. Biz bunu açıkçası fark ediyorduk ama yitip giden zamanda bunu algılayamadık. Ama şimdi yok oldu.”

(K,16)“Eskiden kadınlar hafta bir birbirinin evine gidip ut çalardı, mandolin çalardı. Genellikle Perşembe günü bunu yaparlardı. Erkekler de küçük kahve gibi bir yerde toplanır saz falan çalardı. Onlar da aynı şekilde Perşembe günü yapardı bunu. Çünkü eşleriyle aynı gün yapıp akşam birbirlerine anlatırdı.”

(K,6)“Ben geleneğimizden değinerek anlatmak istiyorum. Eskiden sünnet olacak erkekler her yerde olduğu gibi burada da atla gezdirilirdi. Fakat şimdi o olay yoktur. Şöyle ki eskiden burada insanlar belirli şeyler yaparak geçimini sağlıyordu. Yani turizme kapalıydı kapısı. Buradaki sokaklarda diğer yerler gibi normal bir yerdi. Fakat burası turizm yeri olunca bir nevi her yer kıymete bindi. Böyle olunca biz de eskisi gibi yazın mesela turist geliyor diyerek bu geleneği sonlandırdık. Yapabilirdik ama önceden Cundaya Yunanlılar özellikle çok gelirdi. Bizi gördüklerinde garip bir şekilde bakıyordu. Açıkçası bu durumu da görerek vazgeçtik.”

Katılımcıların belirttiklerine göre Cunda Adası’nın turizme kapısını araladığı yıllar 1970 ve sonrasına denk gelmektedir. Daha önceleri turizm adına bir şeyler yapıp üretilmeyen adada daha sonraki süreçte ciddi anlamda değişimler gözlemlenmiştir. Bu değişimler ise her alanda hissedildiği gibi kültürün öğeleri olan gelenek, görenek gibi unsurlarda ve Cunda halkının yapısında farklılaşmalar oluşturmuştur. Önceden ada kadınlarının akşam olduğunda dışarıya çıkamama durumu, turizm öncesi bölgede cinsiyetçi yapının etkin olduğunun bir kanıtıdır. Bunun yanı sıra, kültürün bir ögesi olan sirtaki oyunları oynama, ut ve mandolin gibi müzik aletlerini çalma durumu değişmiş ve zamanla yok olmuştur. Eskiden sünnetlerde yapılan at ile gezdirme ritüeli turistlerin adaya yaptıkları ziyaretler sırasında yadırganmış ve nihayetinde yerli halk tarafından bu ritüel sonlandırılmıştır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda turizmin adada sosyal yaşamın bir parçası olarak bilinen kültürün öğelerinde zayıflamaya ve değişmeye neden olduğu söylenebilir.

Benzer şekilde, Baykan’ın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında turizmin “gelenek ve görenekleri zayıflattığına”²²⁶ Gürbüz’ün 2002 yılında yapmış çalışmasında turizmin “gelenek ve göreneklerin değiştirdiğine”,²²⁷ ve A Uslu ve T

²²⁶ Baykan a.g.t.,s.152.

²²⁷ Ahmet Gürbüz, “Yerel Kalkınma Stratejisi İçinde Turizm ve Safranbolu”, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002, S.11, s.11.

Kiper'in 2006 yılında yapmış olduğu çalışmada turizmin "gelenek ve göreneklerin yozlaştırdığı",²²⁸ sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan araştırmalar ve elde edilen bulgulardan anlaşılacağı üzere turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde, gelenek ve görenekler değişmektedir. Bu değişim sadece gelenek ve göreneklerde değil, halkın yaşam tarzında da görülmektedir. Çünkü yaşam tarzı her bölgenin farklı olmakla birlikte bu değişim bölgeden bölgeye kültürden kültüre farklı özellikler göstermektedir. Bu doğrultuda 4 katılımcı da zamanla Cunda Adası'nda değişimin bölgenin yaşam tarzında ortaya çıktığını belirtmiştir:

(K,11) "Eskiden erkeklerin üzerinde bir baskı vardı. Kadınlarda da aynı şekilde şimdi artık ayıpmış ya da utanmamış gibi şeyler yok. Mesela eskiden düğünlerimizde pek içki içilmezdi. İçilse bile saklanırdı. Ama şimdi içki mi arasın uyuşturucu mu ararsın her şey var gençlikte."

(K,15) "Cundanın ruhu öldü. Biz burada oturan ayaklı gezinen, yerli turistiz. Gelenler de farklı bir tavır, bizimkiler de ona benzemeliyim çabasında. Aslında gelen çoğu turist de ne olduğunu ya da hangi kültüre sahip olduğunu bilmiyor. Buraya gelince eminim kendi oturduğu yerde davranmayacağı ya da yapmayacağı şeyleri burada yapıp davranıyor. Bizlere sanki kendisi normalde öyleymiş gibi göstermeye çalışıyor ama yanlış. Çünkü bizler etkilenince farklı bir şey ortaya çıkıyor. Aslında bir anlasak turistlerin kültürü farklı, yaşam tarzı farklı."

(K,22) "Çoğu zaman gözlemediğimde gençler eğitimi için dışarı çıksalar bile bu kısa süreli oluyor. Hemen gittikleri gibi geliyor. Çünkü burası küçük olduğundan yine memleket çekiyor. Bir de burası rahat bir yer. Kimse sen ne yapıyorsun diye sormaz. Ama kötü yanı da var. Gençlik kötüye gidiyor. Çok kötü şekilde büyüyen uyuşturucu illeti. Sadece Cunda için değil genel anlamda Ayvalık da böyle. Geçenlerde çok iyi tanıdığımız burada yazlığı olan bir arkadaşın oğlu dışarıdan bir uyuşturucu mu ne getirmiş. Ama bizim tanıdığın oğlu da bir defadan ne olur demesin mi. Ondan sonra çok uğraştı ailesi anlatamam. Bu yönü bizleri korkuyor, tedirgin ediyor. Ama ekonomik anlamda kazanç sağlaması ya da bunun yanında ciddi dostluklarda kuruyoruz."

Görüldüğü gibi katılımcılar turizmin Cunda Adası'ndaki yaşam tarzını etkilediğini ve yöre halkının turistler gibi davrandığını ifade etmiştir. Bu durum yöre halkının kendi yaşam şekillerine yabancılaşmasına ve yaşam şekillerinin zamanla yok olmasına sebep olabilir. Bunun yanı sıra katılımcıların ifade ettiği bir diğer nokta ise ada yerleşiminde uyuşturucu ve alkol gibi alışkanlıkların artmasıdır. Katılımcıların ifadelerine göre özellikle son yıllarda gençler daha çok uyuşturucu kullanmaktadır. Buna sebep olarak turizmin gelişmesi ve bölgeye gelip yerleşen bireylerin buna sebep

²²⁸ A Uslu, T Kiper, "Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı", *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2006, C.3, S.3, s.311.

olduğu belirtilmiştir. Başkan'ın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında bölgede uyuşturucu kullanımının yaygınlaşmasına turistlerin sebep olduğu yargısına ulaşılmıştır.²²⁹ Yapmış olduğumuz çalışmada ise alkol ve uyuşturucu kullanımının turizm ile yükseldiği sonucuna ulaşılmıştır. Hem Başkan'ın hem de yapmış olduğumuz çalışmanın sonucunda turizmin toplumun yaşam tarzını uyuşturucu, alkol vb. şeylerin kullanımı ile olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılabilir. Bu durum yerel halk tarafından olumsuz değerlendirilerek tedirginlik yaratabilir. Sonuç olarak turistin gelenek-görenek ve yaşam tarzı üzerinde yıkıcı etki yarattığı düşünüldükçe mesafeli davranılabilir.

4.3.2. Giyim Kuşam Alışkanlıkları

Turizm olayının gelişmesiyle beraber yörede yaşayan yerli halk, bölgedeki sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel değişimi hissetmektedir.²³⁰ Bu değişimlerden birini kültürün önemli bir parçası olan giyim kuşam özelliklerinde görmekteyiz. Giyim kuşam özellikleri bir bölge hakkında bilgi veren önemli verilerden birisidir. Çünkü her yörenin kültürü farklı olduğu gibi kılık, kıyafet unsurları da farklı olabilmektedir. Cunda Adası mübadele bir yerleşim yeri olduğu için hem Giritlilerin hem de Midillilerin giyim kuşam şekilleri birbirinden farklıdır. Fakat zamanla bir arada yaşayan iki kesim arasında benzeşmeler olmuş ve giyim kuşam şekillerindeki farklılıklar zamanla kaybolmuştur. Turizmin gelişmesiyle bu değişim gözle görülür bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Hem Midilli hem de Giritli katılımcılar turizmin gelişmesiyle adada kılık-kıyafet unsurunun değiştiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar bu değişimi şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,7)“Ben Giritliyim. Mübadele ile buraya yerleştik. Eskiden anneannem anlatırdı. Dedem öldüğünde bütün kadınlar eşi öldüğü zaman hep siyah kıyafetler giyinirmiş. Herkes de anlarmış kadının eşi öldüğü için siyah giyindiğini ve normal karşılamış. Siyah kıyafetler genelde kadının yasta olduğunu gösteriyor. O zaman da zaten kadınlar genel anlamda hem kültürlerine çok bağlı hem de kıyafette bu işin simgesi gibi bir şeymiş. Herkes de böyle yaptığı için tuhaf bakılmamış. Yani insanlar kendi dünyasındakini yaşıyor. Daha sonra burası turistik bir yer olarak patlak verince insanlar açıldı. Hem benimsediği giydiği kıyafetlerde hem de çoğu şeylerde bu

²²⁹Eda Başkan, “Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s. 150.

²³⁰ Ersoy, a.g.t. s.110.

olmuştur. Öyle olunca da şimdi ben anneannem gibi eşi öldüğünde siyahlara bürünen bir kadın görmedim. Mazide kaldı. Çoğu bilmez bile bunu. O kadar habersiz yani...”

(K,8)“Biz eskiden Cunda sokaklarında daha bir kapalı giyinirdik. Yani bir kapalılık vardı. Şu anki bildiğiniz anlamda değil ama daha bir derli toplu giyinişti. Ama yaz gelince bir gel gör buraları mayo ile sokaklarda gezinmeler... Bizim gençler de bunu görüyor. Onlara da bir rahatlık geliyor. Bizim öğretilerimiz askı da kalıyor. Doğal olarak etkileniyorlar. Ben kızıyorum onlara. Ama çoğu zaman da umursamıyorlar. Gençler çabuk etkileniyor.”

(K,18)“Çok eskilerden hatırlıyorum. Dedem şalvar giyerdi. Hatta Midillili olduğunu ise şalvarından anlardın. Şalvar denilen şey ise uzun siyah ya da lacivert olurdu. Bunun yanında ise babaannem aynı şekilde anneannem de kapalı giyinirdi. Mesela dışarı çıktığında saçını açmazdı. Ama kapalılık dediğim günümüz de ki gibi değil. Daha farklı bir şekilde oluyordu. Sadece anneannem ya da babaannem değil genel olarak Cunda'nın yarısından fazlası öyleydi. Ama daha sonra insanların kıyafet anlayışı değişti. Şimdi ise eskisi gibi giyineni bulamazsın. Artık Trabzon'da nasıl giyiniliyorsa biz de öyle giyiniyoruz ya da bir İstanbullu nasılsa aynı şekilde biz de aynıyız. Çünkü zaman değişti bizlerde zamanın bir parçası olarak değiştik.”

Görüldüğü gibi eskiden var olan siyah kıyafet giymeleri, dışarıda giyim kuşama dikkat edilmesi, özellikle de kadınların giyim tarzının kapalı olması, erkeklerin geleneksel kültüre ait şalvar giyme gibi durumları zamanla değişmiş ve turizmin gelişmesiyle de beraber ada, görülen günümüz koşullarına uygun bir giyim tarzı benimsenmiştir. Uçar'ın 2010 yılında yapmış olduğu çalışmasında²³¹, Özmen'in 2007'de ki çalışmasında²³² ve Demircan'ın 2010'daki çalışmasında²³³ turizmin gelişmesiyle beraber yöre halkının kılık kıyafet anlayışının değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları ve yapılmış olan çalışmalardan da görüleceği gibi turizmin gelişmesi kılık kıyafet değişimine neden olmuştur. Değişim ilk olarak turistik bölgelerde zihinsel olarak başlamakta ve daha sonra ise giyim kuşam gibi dış görünüş unsurları ile belirgin bir hal alarak yaygınlaşmaktadır. Çünkü yöreye gelen binlerce turist ilk olarak görsel anlamda halk üzerinde etki yaratmakta ve yöre halkı ise zamanla bu değişimin bir parçası olmaktadır.

²³¹ Uçar, *Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi*, s.111.

²³² Özmen, *a.g.t.*, s.54.

²³³ Demircan, *a.g.t.*, s.151.

4.3.3. Dil Yapısı

Dil bir yörenin en önemli kültürel özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Yöreye has kelimeler ve kullanımlar bulunmuş olduğu yöreyi yansıttığı gibi herhangi bir değişim söz konusu olduğunda da bu değişim dile yansımaktadır.

Cunda Adası hem Giritli hem de Midilli göçmenlerinden oluşan mübadele bir yerleşim yeridir. Adada Rumca konuşulmaktadır. Fakat günümüzde Rumca'yı daha çok yaşlı kesim konuşmakta, gençler ise daha çok Türkçe konuşmaktadır. Katılımcılar da aynı şekilde Rumca dilini daha çok yaşlı kesimin konuştuğunu ifade etmiştir. Gençlerin ise Rumca'yı bilseler bile tam anlamıyla konuşmadıklarını ve konuşulanları genel hatlarıyla tahmin ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre turizmin gelişmesiyle Cunda Adası'nda dil üzerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu durum katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

(K,22) *“Kültür yerlileri ile anlam kazanan bir durumdur. Yerliler de zamanla ölünce dolayısıyla onlar da yok oluyor. Arkada kalanlar ise büyükleri gibi yaparak devam ettirmesini bilemiyor. Ama dil konusunda şöyle bir değişim oldu. Dedem buraya geldiğinde Türkçe dilini orada kullanmayarak unutmaya gelmiş burada, ise tekrar Türkçe eğitimini alarak yoluna devam etmiş. Tabi bu tarz değişimler oluyor. Bizlere babam da Türkçenin yanında kendi Rum dilini öğretti. Bizlere de bilin de ileride bir şey olursa aklınızda bulunur diyordu. Onun için her Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günü akşamları evde tüm aileye dersler verirdi. Biz de abimlerle bunu çocuklarımıza yapıyoruz. Haftada iki gün çocuklarımıza vakit ayırıp öğretiyoruz. Bunun yanında eşlerimize de öğretiyoruz.”*

(K,23) *“Aslında her yöreyi var eden asıl neden o yöreye ait olan kendi değerleridir. Onlar bir yerin asıl benliği gibidir. Eğer o benlik olmazsa zamanla insanlar aynı kişilik olur ve aynı rolü üstlenir. Cunda da öyle oldu işte. Kendine ait olanları kaybetti. Mesela burada halk eğitim Rumca dersleri veriyor. İnanın giden yok. Her dönem açılır. Sonra kimse gitmediğinden kapanır. Ama bir bakın otel isimlerine ya da restoran isimlerine hep İngilizce Neden İngilizce olsun ki? Bence yanlış, Mesela Türkçe ya da Rumca bir isim olabilir.”*

(K,28) *“Cunda halkı ve Ayvalık'a gelenler genellikle Yunanlılar, İngilizler ve Almanlardır. Onun için bizlerin çoğu bu üç dili de iyi biliriz. Çünkü gelen yabancı. Mecbursun öğrenmeye. Ben çalışan olduğum için öğrendim. Ama inanın normal bir insan bile çoğu şeyi anlıyor konuşmasa bile. Ben mesela Rumca bazı kelimeleri Türkçenin içine öyle bir yedirmişim ki Türkçe gibi geliyor.”*

Görüldüğü gibi bölgede giderek unutulmuş bir Rum dili söz konusu ve bazı aileler bu dili evlerinde büyüklerinden belirli günlerde eğitim alarak ya da kursların açılmasıyla öğrenmektedirler. Fakat bölgede açılan Rumca kurslarına Cunda

halkından çok rağbet olmadığı için açılan kursların kapandığı gözlemlenmiştir. Bu durum halkın Rumca diline karşı pek ilgi göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Katılımcıların belirttiğine göre farklı işletme türlerine İngilizce isimler verilmektedir. Bunun yerine ise Türkçe ya da Rumca olması gerektiği yönünde açıklamalarda bulunulmuştur. Ayrıca halkın çoğunluğunun başta Rumca olmak üzere İngilizce ve Almanca dillerini bildikleri belirtilmiştir. Böylelikle turizm gelen turist ile iletişim kurmak adına farklı bir dil bilme ihtiyacını doğurmuştur. Çelikkant'ın 2015 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre katılımcıların yüksek oranda ikinci bir dil bildikleri,²³⁴ Demircan'ın 2010 yılında yapmış olduğu çalışmada yerel halkın turistlerle iletişim kurmak adına 3 dil (İngilizce, Almanca, Rusça) bildiği²³⁵ ve GÜDÜ'nün 2011 yılında yapmış olduğu çalışmada yabancılarla iletişim kurabilmek adına ikinci bir dil öğrenme durumlarının söz konusu olduğundan bahsetmişlerdir.²³⁶ Görüldüğü üzere araştırmamızla ortak yönü oluşturan diğer çalışmalar sonucunda turizmin dil üzerinde değişime neden olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çünkü turistik yerlerde yerel halk turist ile iletişim kurmak adına ikinci ya da üçüncü bir dil bilmek zorunda kalmaktadır. Böylelikle turizm vasıtasıyla yabancı dil öğrenme durumu da yükselmektedir. Turizmin gelişmiş olduğu yerlerde yerli halk kendi dilinin yanında yabancı bir dil de öğrenmektedir. Çünkü zamanla bölgeye gelen yabancı turistler yöre halkında iyi bir iletişim kurabilmek adına ikinci bir dil öğrenme gereğini hissettirmektedir. Böylelikle turizmin geliştiği yerlerde yabancı kelimelerin kullanımı ya da işletme isimlerinin yabancı kelime olması bölgenin yabancılardan etkilendiğinin ve dilin değiştiğinin bir göstergesi olmaktadır.

4.3.4. Tarihsel Yapı

Tarihsel yapı kültüre ait önemli verilerden birini sunmaktadır. Çünkü tarihsel yapılar içerisinde geçmişin kalıntıları bulunmaktadır. Her bölgenin yapısı, mimarisi farklı olduğu gibi tarihsel yaşanmışlığı da birbirinden farklıdır. Turistler ise tarihsel yapılara ve yaşanmışlıklara önem verdikleri için her yıl binlerce farklı yeri ziyaret

²³⁴ Nazik, Çelikkant, "Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı", Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015, s.48.

²³⁵ Demircan, *a.g.t.*, s.150.

²³⁶ Özge, GÜDÜ, "Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkilerinin Turist Tarafından Algılanması", Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir, 2011, s.87.

etmektedir. Bu sebeple bazı turistik yerlerde tarihsel yapıları ön plana çıkarmak turistleri bölgeye çekmek için önemli bir araç olmaktadır.

Cunda Adası'nın tarihini göz önüne aldığımızda genellikle turistlerin bölgenin tarihsel arka planına ilgi duyduğunu görmekteyiz. Cunda Adası'nın evleri, sokakları, kiliseleri vb. yapıların Rumlar tarafından yapılması ve hala o evlerde yaşanıyor olması turistlerin ilgisini çekmektedir. Böylelikle turistler adaya daha çok bu tarihsel yapıları görmek için gelmektedir. 21 katılımcıda aynı şekilde turistlerin daha çok Cunda Adası'nın tarihi yapısını merak ettiği için bölgeye geldiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra mübadele bir yerleşim yeri olması da ayrıca dikkatlerini çekmektedir. Çünkü ada tarihte ilk mübadele yerleşim birimi olduğu için gelen turistlerin ilgisini çekmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre turistler çoğunlukla Cunda Adası sokaklarında saatlerce dolaşmaktadır. Etraftaki evlerin fotoğraflarını çekmekte ve kiliseyi ziyaret ederek gezisini sonlandırmaktadır.

(K,9)“*Demek ki insanların dikkatini çekiyor. Tabi burası bir tarih mirası olan bir yer. İnsanlar da geldikleri yerin az çok tarihini bilerek geliyor. Bu durum da etkiliyor onları. Saatlerce sokakları geziyor iyice bir inceliyor. Sorular soruyorlar yaşlılara, neler yaşadınız diye. Cunda halkı o konuda çok yardımsever. Hemen oturup saatlerce anlatıyor. Bunu gören özellikle bir Yunan ise çok memnun kalıyor. Türklerin misafirperver olduğunu söylüyor. Tabi bu da bizleri mutlu ediyor. Çünkü karşılıklı yaşanmış ve paylaşılmış bir maziye sahibiz.*”

(K,2)“*Buraya gelen çoğu insan taş bina, eski yapıları çok beğeniyor. Çünkü eski bir yapı olduğu için çoğu yerlerde bir yaşanmışlık var. Bu durum ise çoğu insanın dikkatini çekiyor. Genel olarak bu binalara rağbet çok. Geçmişte de böyleydi. Şu an da böyle bir durum söz konusudur. Çoğu bina onun için dekore ediliyor*”

(K,19)“*Buraya gelenler mimari havası için, doğal dokusu için geliyor. Cunda daha kendine has olan yapısını kaybetmedi. Açıkçası bu hususta bir Ala çatı gibi değil. Eskiden 23 yaşında Alaçatı'ya gittiğimden çok etkilenmiştim. Daha sonra memlekete gelince Cunda da böyle bir otel açmaya karar verdim. Ama geçenlerde gittiğimde Alaçatı'yı görünce şaşırdım. Çünkü kendine has olan çoğu şeyini koruyamamış. O güzelim doğallığın içerisinde suni bir yapay güzellik yapmışlar. Cunda bu konuda çok iyi. Çünkü o güzelliğini kaybetmedi*”

Turizm faaliyetlerinin bir bölgede gerçekleşmesi için muhakkak o bölgede turizm adına bir şeyler yapılıyor olması gerekmektedir. Çünkü gelen turistlerin ilgisini ilk olarak o bölgenin turistik bir değere sahip olup olmaması çekmektedir. Cunda Adası da tarihi bir geçmişe sahip olmasıyla daha çok turistlerin dikkatini çekmekte binaları, evleri, yolları tarihi bir hava sunmaktadır. Adanın tarihsel yapısını

bozması gelen turistleri etkilemektedir. Katılımcıların ifadelerinden çıkardığımız, *”Saatlerce sokakları geziyor iyice bir inceliyor”, eski yapılarda yaşanmışlık var”, gelenler mimari havası için, doğal dokusu için geliyor.”* görüldüğü gibi Cunda Adası’na turistlerin gelme nedeni tarihi yapılarıdır. Bozyer’in 2001 yılında yapmış olduğu çalışmada turistlerin Akkaya’nın tarihi yapısına önem verdiğini,²³⁷ Saruhan’ın 2012 yılında yapmış olduğu çalışmada ise Hatay bölgesinin tarihi mistik bir havaya sahip olmasının gelen turistlerin tercih etmesinde belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²³⁸ Görüldüğü üzere, tarihi yerlerin kültürel anlamda önem kazanmasını sağlayan neden hem yerli hem de yabancı turistlerin önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Cunda Adası da yapılmış olan araştırmalara benzer olarak kültürel yapısıyla ön plana çıkmaktadır. Ada turizm faaliyetlerini önemli ölçüde kültürel turizm kapsamında elde etmektedir. Çünkü kültürel turizmde eski yapılar, binalar, sokaklar ilgi görmektedir. Kültürel turizm adına binaların geç restore edilmesi ya da edilmeme durumu adanın kültürel mirasını bozmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre binalar geç restore edilmekte ve geç kalındığı için ise yıkılmaktadır. Bu sebeple kültürel turizm adına önem verilen turistik yerlerde mimari yapılar önem kazanmaktadır. Bu konuyla ilgili Bozyer’in 2001’deki çalışmada turizmde tarihi binaların restorasyonun turizm için önemli olduğu sonucuna varılmıştır.²³⁹ Elde edilen bulgular ve yapılmış çalışmalardan yola çıktığımız zaman “kültürel turizm” adına eski yapıların daha çok turistlerin ilgisini çektiği ve bu nedenle tarihi mirasın turizmde belirleyici bir etken olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.5. Eğlence Faaliyetleri ve Gece Hayatı

Eğlence faaliyetleri bir bölgenin önemli turistik alt yapısını besleyen kollarından biri olmaktadır. Her bölgenin eğlence anlayışı farklı olduğu gibi turistlerde değişik sebeplerle turizm faaliyetleri içerisinde eğlence faaliyetlerine katılım göstermektedir. Onun için her bölgeye yapılan turistik gezilerde eğlence anlayışının olup olmaması turistler tarafından belirleyici olabilmektedir.

²³⁷ Bozyer, *a.g.t.*, s. 90.

²³⁸ Gülsüm Eda Saruhan, “Kentsel Markalaşma Sürecine Kültür Turizmin Etkisi” Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012, s.136.

²³⁹ Pınar Abacılar, “Doğal Kentsel Sit Alanlarında Kültür Turizmi ve Yönetimi”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2008, s.112.

18 katılımcı Cunda Adası'nda düzenlenen eğlence faaliyetlerinin ve gece hayatının yeterli olmadığını belirtmiştir. Eğlence ve gece hayatı katılımcılar tarafından gerekli görülmemiştir. Çünkü bölgeye gelen turistlerin eğlenmek amacıyla değil rahat bir nefes almak ve dinlenmek amacıyla geldikleri belirtilmiştir. Katılımcılara göre Cunda Adası'nın tercih edilmesinin nedeni; belirli bir yaştan sonra gelen bireylerin (çoğunlukla 60 yaş ve üzeri) şehrin gürültüsünden kurtulmak istemeleridir. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,30)“Yeterli çok fazla da olmasına gerek yok. Çünkü insanların buraya gelirken ilk tercihi bir İstanbul akşamları gibi eğlenmek değil, kafasını dinlemek ve rahat bir nefes almak oluyor. Onun için çok eğlence mekânı yok. Bunu bildiğimiz için ise eğlence mekânı açalım diye bir kaygımız da yok.”

(K,21)“Burada öyle şeyler pek yok. Bunun yanında eğlence mekânı açan da yok. Eğer birisinin elinde para varsa bununla bir yer açacak ise bile eğlence olayı düşünmez. Gider restoran, butik otel, cafe falan açar. Çünkü burasının eğlence anlayışı değişmedi. Çünkü öyle bir kaygısı yoktu. Gelenler de pek bu arayışta değildir.”

(K,28)“Burada çok eğlence faaliyetlerine ve gece hayatına ağırlık verilmiyor. İnsanlar bir gün gelip gidiyor. Çok ender iki gün kalan. Onun için gerek de yok. Farklı bir şey yapilsın bunun yerine.”

“Yeterli çok fazla da olmasına gerek yok”, “Çünkü öyle bir kaygısı yoktu. Gelenler de pek bu arayışta değildir.” İfadelerinden de anlaşılacağı üzere Cunda Adası'ndaki eğlence faaliyetleri çoğu katılımcı tarafından gerekli görülmemiştir. Böylelikle turistlerin Cunda Adası'nı tercih etmesinde eğlence anlayışının önemli olmadığını ve bu sebeple eğlenceye yönelik işletmelerin çok tercih edilmediğini söylemek mümkündür. Fakat 5 katılımcı bu açıklamaların aksine bir yorum getirerek Cunda Adası'nda eğlence mekânının olmamasını eleştirmiştir. Bunu ise şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,17)“Yetersiz, gençlerin yapacağı bir şey yok olmadığı için hemen Ayvalık'a dönmek istiyor. Gelen turistler ise gece eğlenmeye Ayvalık'a gidiyor. Ama burada hep aynı şeyleri açmak yerine farklı bir işletmeyi açmayı deneseler kötü olmaz. Çünkü Cunda bunu kaldırabilir.”

(K,14)“Hayır, yeterli değil. Daha fazla çoğalması lazım. O zaman daha fazla turist gelir. Çünkü gelenler hep bundan dert yanıyor. Onun için bu tarz şeylerin sayısı arttırılmalıdır.”

(K,2)“Hayır, yeterli değil. Keşke olsa... O zaman daha farklı olurdu. Yani daha çok gençler gelirdi. Burada öyle bir şey olmayınca ne yapsın gençler de

gelmiyor. Çünkü toplasan 2-3 tane anca eğlence mekânı var. Eğlence yerleri gece on ikiden sonra bitiyor. Yazın özellikle biraz daha canlansa hem turist hem de buralı gençlerin yüzü gülecek.”

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere katılımcıların bazıları adanın eğlence aktivitelerini hem gelen turistler hem de yerli halkı açısından yetersiz bulmakta ve bu konu ile ilgili yeni mekânların açılmasını talep etmektedirler. Çünkü Cunda Adası'nın bunu kaldırabilecek alt yapıya sahip olduğuna inanmaktadırlar. Benzer şekilde Özmen'in 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında turizmle birlikte eğlence anlayışlarının geliştiği ve turistlerin taleplerinin bu yönde olduğuna yönelik açıklamalarda bulunmuştur.²⁴⁰ Fakat Cunda Adası'nda eğlence mekânlarını gerekli görmeyen kişi sayısının fazla olduğu göz önünde bulundurulduğunda adanın daha çok eğlence merkezli bir turizmi içerisinde barındırmadığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra belirli bir kesimin farklı ve değişik eğlence anlayışlarını talep etmesi göz önüne alındığında, adada belirli bir eğlence anlayışının da gerekli görüldüğü ortaya çıkmaktadır.

4.4. EKONOMİK DURUM

Katılımcıların ekonomik durumu daha çok Konut-Kira fiyatlarından, Yeme-İçme durumundan ve Kılık- Kıyafet fiyatları üzerinden analizler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu başlıklardan Cunda Adası'nın ekonomik durumu açıklanmaya çalışılmıştır.

4.4.1. Konut ve Kira Fiyatları

Cunda Adası'nda özellikle ekonomik anlamda göze çarpan belirgin bir şekilde artış konut fiyatlarında yaşanmıştır. Çünkü son zamanlarda turizm ile birlikte her ne kadar ekonomik anlamda bir gelişme kaydetse de genel anlamda ekonomik yükseliş diğer sektörlerle de yansımış ve halkın geçimini zorlaştırmıştır.

Turizm önemli ölçüde diğer sektörleri etkileyerek yaşam standartlarını yükseltmektedir. Birçok mal ve hizmet fiyatları turizmden dolayı artmaktadır.²⁴¹ Turizm tüm sektörler üzerinde geniş çaplı bir etki yaratmaktadır. Etkilediği alanlardan

²⁴⁰ Özmen, *a.g.t.*, s. 57.

²⁴¹ Çelikkanat, *a.g.t.*, s. 49.

birini ise konut ve kira fiyatları oluşturmaktadır. Çünkü ada turizmle beraber konut fiyatlarında önemli miktarda değişim ve artış yaşamıştır.

30 katılımcının 17'si Cunda Adası'ndaki ekonomik durumdan memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. İşletme söz konusu olunca ise, işletmesinin kendisine ait olmasına rağmen aylık gelirlerinden mutlu olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bunu ise işlerin sezonluk olmasına, kendi ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamalarına bağlamışlardır. Bu konuyla ilgili katılımcıların ifadelerine bakıldığında:

(K,1)“Eskiden ediyordu. Ama şimdi zor ediyor, hatta etmiyor. Çünkü eskiden daha çok Cundaya gelen olurdu. Ama şimdi Türkiye'deki son gelişmelerden dolayı gelen olmuyor.”

(K,19)“7-8 bin arası. Yazın yükselebiliyor. Burası yaz sezonu daha kalabalık olduğu için iyi oluyor. Ama kışın 9 ay zor oluyor. Burada 4 ay tam anlamıyla turizm aktif oluyor. Diğer aylar ise yaşamak için açıyoruz işletmelerimizi. Onun için tam da memnunun diyemem.”

Cunda Adası daha çok yaz turizmine hitap ettiği için yaz sezonu gelir yükselirken kış sezonu gelir düşmektedir. Çünkü ada daha çok coğrafi konum itibarıyla yaz turizmine uygundur. Bu durum ise katılımcılar tarafından gelirin düşük olmasından dolayı mutluluk yaratmadığı şeklinde açıklanmıştır. Ada daha çok yaz turizmi ile hareketlilik kazanmakta ve kışın ise hafta sonu gününbirlik turizme uygun düşmektedir. Hafta sonu gününbirlik turizm ekonomik anlamda ada halkına önemli bir gelir sağlamaktadır. Çünkü yazın gerçekleştirilen turizm faaliyetleri daha çok gelir getirmektedir. 9 katılımcı ise bu açıklananların tam tersine bir açıklamada bulunarak aylık gelir durumundan ekonomik ve psikolojik anlamda mutlu olduğunu ifade etmiştir:

(K,3)“Emekli maaşım ve 3 bin TL. Ama bazen giderler fazla olduğu için pek fazla gelir elde edemiyoruz. Yanımızdaki Yunanistan bu konuda iyi gelir elde ederken bizler ise zorlanıyoruz. Bu durum beni açıkçası mutlu etmiyor. Otel kira olunca bize bir şeyler kalmıyor. Cundanın en büyük sıkıntılarından birisi kiraların ciddi anlamda yüksek olmasıdır. Zaten yeri geliyor bazen zor müşteri buluyoruz, bir de nasıl bulalım o kadar parayı. Onun için pek dışarı para kaçırmayalım diye uğraşıyoruz.”

(K,28)“Açıkçası etmiyor. Hele bu yıl daha bir yükseldi kiralar. Bizler de böyle olunca zorluk çekiyoruz. Yazın işlerimiz iyi oluyor. Ama kışın zorlanıyoruz. Çünkü burası boşalıyor. Kışın yakın civarlardan hafta sonu bekle gelsinler. Her gelen de börek falan alayım olmuyor. Ama yazın işlerimiz çok iyi oluyor.”

Cunda Adası'nda kiraların yükselmesi ada halkının geçimlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Adada kiraların yükselmesi ve işlerin belirli günlerde olması ada halkının geçimini zorlamaktadır. Özellikle son yıllarda Cunda bölgesinde hem işletme fiyatlarının hem de konutların fiyatlarının yükselmesi, yerli halkın gelirinin üstünde olmasından dolayı sıkıntı yaşanmaktadır. Bu konuyla ilgili katılımcıların ifadelerine baktığımız zaman:

(K,7) “Bu oran değişiyor. Yazın daha yüksek iken kışın benim pansiyon işi zayıfladığı için bu oran düşüyor. Yazın 5-8 bin arası; kışın ise daha düşük bir fiyatta. Belli olmuyor. Ne zaman yükselirse bizim moraller de yerine geliyor. Ama düşerse biz de psikolojik olarak düşüyoruz. Ama şöyle bir mutlu olduğumu görmedim.”

(K,23) “Burada turizm adına çok farklı güzel şeyler yapılabilir. Ama turizm burada pek güçlü değil. Çünkü turizm adına pek yenilik yapılmıyor. Turizme pek değer verilmiyor. Restoran fiyatları çok pahalı. Bir gelen burayı unutmuyor. Ama restoran fiyatları sağ olsun. Buradaki mantıkta restoran sahipleri gelen gelsin gelmeyen gelmesin gibisinden düşünüyor. Bu da bir gelen insanın bir daha gelmemesine neden oluyor.”

(K,15) “Burası eskiden pahalı bir değildi. Hem kiraları olsun hem de bir ev alma ya da herhangi bir arazi alayım de uygundur. Boş arazi bile pahalılaştı. Ama şimdi kıymete bindi. Çünkü Ayvalık denilince akla gelen ilk yer Cunda oluyor. Giderek herkesin dikkatini çekiyor. Böyle olunca da herkes merak edip geliyor. Gelenlerin çoğu da bakıyor ki havası güzel, sakin, bir de kendi yaşam tarzına da uygun, hemen bir ev alayım diyor. Bunu gören mekân sahipleri de fiyatı arttırıyor.”

(K,11) “Yatırımlar çok, fakat işletme sahiplerinin çoğu karşılığını alamıyor. Gerek Cundaya gelen turist sayısı her nedense azalıyor. Bir de kiralar çok yüksek. İnsanlar bir hevesle gelip bir yer açıyor. Ama karşılığını alamayınca kapatıp gidiyor. Çünkü burada bir işletme sınırlaması yok, yapılmıyor da. Buralar eskiden bu kadar kıymetli değildi. Şimdi kıymete bindi. Sanırsın altın kaplamalı bir yer burası. Ama işte bunu anlatmak zor. Olan biz aradaki yerlilere oluyor. Yaşam pahalılaştınca burada evimizi satıp gidiyoruz”

Görüldüğü üzere dışarıdan gelip işletme açanların sayısının artması bir rekabet ortamı yarattığı için yerli halk bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Aynı şekilde Akman'ın 2007 yılında yaptığı çalışmasında konut ve kira fiyatlarında giderek yükselmeler yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.²⁴² Katılımcılar Cunda Adası'nda da benzer olarak konut ve kira fiyatlarında artış yaşandığını ifade etmiştir. Bu yargılardan ve elde edilen bulgulardan yola çıkılarak turizmin konut fiyatlarını yükselten önemli bir etken olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum turizmin gelişmiş olduğu Cunda

²⁴² Akman, a.g.t.,s.322.

Adası'nda da yaşanmaktadır. Kiraların ve konut fiyatlarının yüksek olması otel fiyatlarına da yansımış durumdadır. Çünkü son yıllarda butik otellerin fiyatlarında yükselme görülmüştür. Fakat bu durum her zaman turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde görülmemekte bunun tam tersi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Saruhan'ın 2012 yılında Hatay bölgesinde yapmış olduğu çalışmasında turizmin gelişmesiyle otel ve pansiyonların ucuzladığı yargısına ulaşılmıştır.²⁴³ Fakat Cunda Adası'nda bu durum tam tersi bir tabloyu ortaya koymaktadır. Bunu (K,20)“*Butik oteller çok pahalı gelenlerin çoğu bundan şikâyetçi oluyor*” sözünden de anlamak mümkündür.

Son yıllarda Cunda Adası'na yerleşenler çoğunlukla emekli kesim ve ekonomik durumu iyi olanları kapsamaktadır. Özellikle bölgenin küçük bir ada şeklinde doğal bir manzaraya sahip olması daha çok iç hareketlenmeyi yani iç turizmi arttırmaktadır. Konut fiyatlarında artış giderek bölgenin yerli halkın yaşam standartlarından yüksek bir ekonomiyi gerektirmesi sonucunda halk civar bölgelere göç etmektedir. Bilhassa Cunda Adası'nın yanındaki Ayvalık, Edremit, Sarımsaklı, Çamlık gibi civar bölgelere göçler yaşanmaktadır. Çünkü ev fiyatlarının yüksek olması ve Cunda'dan satacağı bir ev ile başka bir yerden 2-3 ev alma ihtimalinin olması yerli halk arasında hızlı bir göç hareketine neden olmaktadır.“*Yakında korkarım Cunda da hiç yerli halk kalamayacak tamamen İstanbulluların, Ankaralıların mekânı haline gelecek*” ifadesinden de anlaşılacağı üzere göç olgusunun yaşandığını söylemek mümkündür. Yaşanan göç olgusu da ada içerisinde yerli nüfusun azalmasına neden olmaktadır. Turizmin gelişmiş olduğu yerlerde konut fiyatlarında yaşanan artışa paralel olarak toprak fiyatlarında da yükselme görülmektedir. Bununla birlikte eskiden rahat bir şekilde hafta da en az bir kez restoranlara giderken bu alışkanlığın zamanla azaldığını dile getirmişlerdir. Bunu ise giderek yükselen fiyatlara bağlayarak açıklamışlardır. Fiyatların yükselmesi iki olumsuz durumu ortaya çıkarmıştır. İlk olarak yükselen fiyatlar beraberinde ucuz işçi gücünü doğurmuştur. Yani daha uzun zamanda çalıştırarak daha çok kar elde etmek istenilmiştir. Ucuz iş gücü isteyen işletme sahiplerinin çoğunlukla Suriyeli, Afgan, Irak vb. farklı milletlerden bireyleri sigortasız çalıştırdığı belirtilmiştir. İkinci olarak yabancı milletlerden bireylerin çalıştırılmasının nedeni, işletmelerde yabancı dil bilen

²⁴³ Saruhan, *a.g.t.*, s. 136.

personel sayısı yeterli olmaması şeklinde gösterilmiştir. Katılımcıların bu konuyla ilgili açıklamalarına baktığımız zaman:

(K,24) "Cunda'da sadece kadınlar değil erkeklerde çalışıyor. Her iki tarafa da çalışma imkânı doğuyor. Ama şöyle olumsuz bir durum da oluyor. Ucuz çalıştırmak gibi. Yani daha düşük fiyatlarla çalışıyor. Bu ise bizi kötü etkiliyor. Benim arada sırada sıkıştıklarında beni çağıran bir restoran oluyor. Oraya gidiyorum, ek bir kazancım olsun diyerek. Geçenlerde bir duydum ki benim yerime Suriyeli bir bayanı çalıştırmışlar. Ben öğlene kadar 65 falan alıyordum. Fakat ona ise 25 TL vermiş ve kadına da uygun geldiği için orada çalışmış. İşte bu durumlar bizim için iyi olmuyor."

(K,25) "Ekonomik gelişme yok burada. Ekonomiyi baltalama var. Örnek veriyorum, restoranlara balık tutan insanlar eğer o gün balık tutarsa cepte para var. Eğer yoksa para da yok. Cundaya özellikle 3 yıldır. Üç etnik grup geliyor: Azeri, Afgan ve Suriye. Bunlar her ne işi koyarsan önüne yaparlar. Fakat bunu yaparken de parayı bilmezler en düşük fiyatlarda çalışırlar. Bunu ise Cunda'da restoran kiralari yüksek olduğu için işletme sahipleri daha ucuz yoldan daha çok para kazanmak amacıyla bunu yapıyorlar. Ama olan yine bizim millete oluyor. Aç kalıyor. Böyle olunca da o zaman halk çalışsam da olur çalışmasam da olur mantığıyla hareket ederek, bir memnuniyetsiz ortam oluşuyor. Onun için Cunda ekonomisi ne tam anlamıyla ileri de ne de geride ama ortada da değil."

Özellikle ucuz iş gücünün olduğu yerler restoranlar olarak gösterilmiştir. Cunda bölgesinde en yüksek gelir ve en düşük gider tablosunu restoranların oluşturduğu düşünüldüğünde ucuz işçi gücüyle arasında doğru bir orantının olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü artan konut fiyatları ucuz işçi gücünü beraberinde getirdiği gibi yerli halkın geçimini de olumsuz etkilemektedir. Fakat son yıllarda artan işletme sayısına baktığımız zaman bir iş alanı konusunda artışında yaşandığını söylemek mümkündür. Açılan her işletme yerli halka birer çalışma imkânı sunarak, istihdam imkânını yükseltmektedir.

(K,4) "Şu anda ekonomik olarak katkı, bölgede yer alan eski yapılar restore edilerek butik tarzında, pansiyon tarzında evler yapılarak ekonomik gelir elde ediyor. Böylelikle buranın geliri yükseliyor. Tabi yine otellerin yanında birçok işletmenin de açılması turizm faaliyetlerinin yanında diğer sektörlerin de gelişmesini sağlıyor. Mesela eskiden burada balıkçılık, zeytincilik, hayvancılık gibi işler yapılırdı. Şimdi de yapılıyor. Ama turizmde ağırlıklı olarak yol alıyor."

(K,10) "Turizm burada ilk başta ekonomiyi canlandırdı. Herkese bir iş imkânı sundu. Kimisi restoranda kimisi temizlikte iş imkânı buldu. Ya da ekonomik olarak durumu olanlar da kendisine turizme uygun bir iş yeri açtı. Özellikle son yıllarda Cunda da hızlı bir butik otel artışı var. Herkes bir butik otel açıyor. Ya kendi evini restore ediyor ya da kir alıyor. Hızlı bir şekilde gençler de buralarda çalışıyor. Onlara da çalışma imkânı doğuyor."

(K,20)“Turizm tabi ekonomik olarak kazanç sağladığından bölgeyi geliştiriyor. Çünkü insanlar bir yerlerde bir şekilde tutunuyor. Kimisi turizmin temizliğinde kimisi yiyeceğinden kimisi de barınmasından yararlanıyor. Bir şekilde kendisine çıkış yolu buluyor. Bu anlamda güzel bir şey turizm konusu. Burası turizm konusunda gelişmese bizler neden işletmeler açalım? Bir de neden bu işletmeyi sürdürmek için elemanlara falan bakalım?”

Cunda Adası ekonomik anlamda halkın geçim kaynağında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Turizm öncesi halkın geçim kaynağını sağlayan hangi sektör varsa (Balıkçılık, hayvancılık, tarım) büyük oranda turizm ile değişime uğramıştır. Özellikle bölgede son yıllarda hızlı bir şekilde butik otel açılması söz konusudur. Çünkü ada yerleşim yeri olduğu için büyük otellerin açılmasına müsaade edilmediğinden genel anlamda adanın hemen hemen tamamında butik otel hâkim olmaya başlamıştır.²⁴⁴ Çoğu yerli halk ise ya evini pansiyona çevrilmiş ya da eski miras kalan yerleri tekrar restore ederek butik otel şekline dönüştürmüştür. Adada sadece yerli işletme sahibi değil dışarıdan emekli olup Cunda Adası'na yerleşen yabancı işletme sahipleri de vardır. Böylelikle hem yeli hem de yabancılar tarafından açılan bu işlemler ada halkına istihdam imkânı sunmaktadır. Bu durum sadece Cunda Adası'nda değil, Akman'ın 2007 yılındaki çalışmasında da turizmin gençlere istihdam yarattığı yargısına ulaşılmıştır.²⁴⁵ Turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde daha çok turizm ağırlıklı meslekler önem görmektedir. Çünkü turistik bölgeler yoğunlukla kazancını bu şekilde sağlamaktadır. Özellikle kadın ve genç istihdamı konusunda önemli bir olanak sunmaktadır. Giderek yükselen bir ekonomik artış karşısında yerli halk mutlu olmakta ve daha çok turizm faaliyetlerine katılma eğilimi göstermektedir. Günden güne artan işletme sayısı halkı psikolojik olarak da mutlu etmektedir: Bu durum bir katılımcı tarafından, *Gelirim 7 bin ve üzeri değişiyor. Burası turistik bir yer olduğu için gelirimizin tam net bir duruşu yok. Ne olursa artık. Ama hamdolsun iyi. Yine de mutluyuz.*” şeklinde ifade edilmiştir. Turizm amacıyla açılan birçok işletme halkın ekonomik olarak refahını sağladığı için bu durum psikolojik olarak onları mutlu etmektedir. Böylelikle turizm hem maddi hem de manevi anlamda Cunda Adası'nı olumlu etkilemektedir.

²⁴⁴ Adayı Ayvalık ilçesi ile bağlayan yerde sadece 2 tane büyük otel vardır. İç kesimlere ada doğal sit alanı olduğu için müsaade edilmemiştir.

²⁴⁵ Akman , a.g.t.,s.302.

4.4.2. Yeme- İçme Durumu

Turizmin etkilediği konulardan biri yeme-içme konusu üzerindeki etkisidir. Bir bölgenin gıda üretiminin kısıtlı olması ve gıda üretiminde dışarıya bağımlı olması yerel halkın ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Cunda Adası da küçük bir yerleşim birimi yani “ada” olduğu için tarıma ayrılan toprak parçası kısıtlı olmaktadır.

30 yerli işletme sahibi katılımcı, eskiden geçim kaynağı olan toprağa dayalı üretim biçiminin zamanla önemini kaybettiğini belirtmiştir. Adada çoğu şeyin eskisi gibi ekilip biçilmediğini, çoğu şeyin artık satın alınır duruma geldiğini ifade etmişlerdir. Bunu ise “*Biz de adada yaşadığımız için çoğu şeyi doğal olarak üretmediğimizden Ayvalık’tan alıyoruz.*” ifadesinde görmek mümkündür. Adanın giderek pahalılaşması yöre halkını yeme içme konusunda ada içerisinde dışarıya yönlendirmiştir. Giderek artan fiyatların yöre halkının bütçesinin üzerinde olması, dışarıdan alışveriş yapılmasına neden olmuştur. Bunu katılımcıların ifadelerine bakarak görmek mümkündür:

(K,13) “*Gıda da arttı. Çünkü dışarıdan falan gelen olunca bir şeyler tüketiliyor. Biz de adada yaşadığımız için çoğu şeyi doğal olarak üretmediğimizden Ayvalık’tan alıyoruz. Bu durum bir çember gibi. Hem Ayvalık hem de Cunda doğal olarak geliyoruz*”

(K,9) “*Olumlu yanları ekonomik anlamda insanlara bir ekmek kapısı açılıyor. Herkesin iyi kötü bir kazancı oluyor. Kötü yanı ise burada ev fiyatları uçmuş gidiyor. Tamam, dışarıdan gelene uygun olabilir. Ama biz yerli halkı o büyük miktarların altından nasıl kalkalım. Bizlere fazla geliyor. Bu sadece ev fiyatlarına değil, aynı zamanda yiyecek içeceğe de yansımış durumda. Çoğu insan buradan değil, Ayvalık’a gidip alışveriş yapıyor. Neden oradan yapalım ki? Keşke burada biraz daha uygun olsa da buradan yapsak alışverişimizi. Bu durumlar bizi ciddi anlamda etkiliyor*”.

(K,17) “*Turizm etkilediği bir diğer sektör, zeytinciliktir. Geçen yıl biz aldık zeytinin kilosunu 18’e. Bu yıl oldu 2. çok fazla yükseliyor. Çünkü buraya gelen her turist yerine gelmiş iken zeytin ve zeytinyağı almak istiyor. Talep de çok olunca fiyatlar da doğal olarak yükseliyor. Bu durum bizi olumsuz etkiliyor. Bunun yanında yazın alışveriş yaptığımız pazarların da fiyatları çok yüksek oluyor. Sabahleyin alışveriş yapan bir yerli halk göremezsiniz. Çünkü o kadar pahalı oluyor ki mümkün değil bir şeyler almak. Akşam bile keza sabahı aratmayacak düzeyde oluyor. Onun için çoğu Cundalı yoksul vatandaş Ayvalık’tan alışverişini yapıyor.*”

(K,18) “*Eskiden şu küçük ada her şey ekilirdi. Bamya, buğday, arpa falan inanın şimdi artık hiçbir ekiliş kalmadı adada. Eskiden buna bağlı geçimini sağlayan Cunda şimdi ise bununla uğraşmıyor.*”

Yiyecek-içecek sektörü üzerinde turizmin etkisini yazın pazarlardan alışveriş yapamayan fakat kış aylarında alışveriş yaptıklarını belirten görüşmecilerden görmek mümkündür. Turizmin adaya istihdam sunması halkı toprağa dayalı üretimden uzaklaştırmıştır. Bu durum ise yöre halkını dışarıdan alışveriş yapma durumuna getirmiştir. Üretimin az ve yetersiz olması ada halkını dışarıya bağımlı hale getirmesi ürünlerin fiyatlarında da artışa neden olmuştur. Bu konuyla ilgili Karaman'ın 1998 yılındaki çalışmasında da turizmin gıda ürünlerinin fiyatlarını yükselttiği sonucuna ulaşılmıştır.²⁴⁶ Yapılmış olan araştırmalara paralel olarak gelişim gösteren turizm, ürün fiyatları üzerinde oldukça etkilidir. Çünkü yerli halk turistik faaliyetler içerisinde olan bir bölgede devamlı olarak ikamet ediyorsa bu durum tüketim mallarını daha pahalıya aldıklarının göstergesidir.

4.4.3. Kılık Kıyafet

Turizmin gelişme gösterdiği bölgelerde ortaya çıkan önemli hususlardan birisi giyim sektöründeki pahalılıktır. Çünkü bir bölgenin küçük olması ve giyim sektörü üzerine yeterince alışveriş mekânının bulunmaması kılık kıyafet fiyatlarını etkilemektedir. Giyim konusunda katılımcılar ekonomik açıdan fiyatlarının yüksek olduğunu ve daha çok gelen turiste hitap edecek düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte giyim konusunda bölgede alışveriş yapılacak olan yerlerin yeterli olmaması yerel halkın Ayvalık ve civarından alışveriş yapmasına neden olmaktadır. Bu konuyu katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir:

(K,23) “Yok burası böyle değildi. Her şey daha ekonomikti. Sadece tek sıkıntısı burası ada yerleşkesi olduğu için tarım adına bir şeyler ekip biçemiyordun. Çünkü adanın konumundan kaynaklanıyordu. Biz de burada olmayan şeyleri gider Ayvalık'tan alırdık. Ama diğer şeyler uygundu. Şimdi o günlerden eser kalmadı. Eskiden belirli şeyleri Ayvalık'tan alır iken şu anda çoğunu Ayvalık'tan alacak duruma getirildik. Buradaki fiyatlar çok pahalı ve bizim cebimize uygun değil. Bizler de bize uygun gelen yerleri tercih ediyoruz. Normal bir Cunda pazarına gittiğinizde kıyafetler bile dudak uçuklatıyor. Eskiden böyle değildi, daha rahattı. Ama burası artık bize hitap etmiyor. Gelen turistlere hitap edecek düzeyde yapılıyor. Sen sadece öylece duruyorsun. Burada ekonomi aldı başını gitti.”

(K,27) “Bunun yanında Cunda hızlı bir şekilde de kiralık işletme açan yerli yabancılar oluyor. . Bazı kiralar o kadar yüksek ki üç aylığına 90 bin oluyor. Aylık 30 bine denk geliyor. Bu rakamlar çok yüksek. Açıkçası benim babadan kalma bu yerim

²⁴⁶ Karaman, a.g.t., s. 134.

olmasa ben de buradan bir yere kiralayıp bu işi yapamam. Çünkü bana çok ağır gelir. Bu sadece kiralarda değil. Bir kıyafet alamazsın burada büyük bir mağaza olmadığı için küçük tarzda yerler var. Onlar da çok pahalıdır.”

Kısaca turizmin etkilemiş olduğu önemli alanlardan birisi ise giyim sektörüdür. Çünkü turizm adına bölgede sadece bir alanda pahalılaşıma görülmemekte bu durum diğer sektörlerle de yansımaktadır. Bu durumdan ise en çok etkilenen yerli halk olmaktadır. Gümüş'ün 2009 yılında Foça'da yapmış olduğu araştırmaya göre “Turizm, Foça'da giyim sektörünün gelişmesinde çok önemli bir etken” olarak görülürken²⁴⁷ Cunda Adası'nda giyim sektörü ekonomik anlamda gelişmeden ziyade halkın muzdarip olduğu konulardan birisidir. Çünkü yükselen fiyatlar ada halkını ekonomik açıdan olumsuz etkilemektedir

4.5. ÇEVRESEL DURUM

Çevre kavramı turizm olayının temelini oluşturmaktadır. Herhangi bir bölgenin sahip olduğu doğal güzellikler, o bölgeye turist çekme konusunda belirleyici olmaktadır. Çünkü turist, bölgenin doğal yani çevresel etkilerini de göz önünde bulundurarak turizm faaliyetlerine katılmaktadır. Bu nedenle turizmin gelişimi adına sağlıklı ve dengeli bir çevreye ihtiyaç duyulmaktadır. Tatil yapacak olan bireyler iyi bir ortama seyahat etmek istemektedir. Bu sebeple kirlenerek, bozulmaya yüz tutmuş olan bölgeleri seyahat etmek istemezler.²⁴⁸

Turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde çevre temizliği en çok dikkat edilen hususların başında gelir. Çünkü çevre temizliğine ne kadar önem verilirse, bu durum yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekecektir. Böylelikle tekrar o bölgeyi ziyaret etmek isteyecektir.

4.5.1. Yerli ve Yabancı Turistlerin Çevre Temizliğine Karşı Tutumları

Turizmden ekonomik bir kazanç elde eden turistik bir yerin çevre temizliği oldukça önemlidir. Çünkü turistler için belirleyici olan, bir yerin çevre temizliğine ne kadar önem verilip verilmediğidir. Bu durum sadece turistler için değil yöre halkı için

²⁴⁷ Gümüş, a.g.m, .s. 407.

²⁴⁸ Ayhan Durak, Turizmin Çevre Etkileri ve Nevşehir İli Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı ile İlgili Bir Araştırma, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Erciyes, 2008, s.5

de önemlidir. Çevreye dikkat etmek ve nasıl davranacağını bilmek hem turistleri hem de yöre halkını ilgilendiren bir durumdur.

Cunda Adası'nda turizmin gelişmesi sonucunda önemli sorunlardan biri çevre temizliği olmaktadır. Zamanla adanın turistik bir belde haline gelmesi adada çevre problemlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 30 katılımcı zamanla turizmle beraber çevre problemlerinin arttığını belirtmişlerdir. 12 katılımcı yabancı turistlerin çevre temizliğine daha çok önem verdiğini belirtmiştir. Bu sebeple yabancı turistlerin çevreye karşı tutumlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu konuyla ilgili ifadelerine baktığımız zaman:

(K,2) *“Bence gelen yabancı turistlerin %90 çevre temizliğine dikkat ediyor. Bazen çöpler toplanmadığı zaman falan isyan ediyorlar. Yeri geliyor Belediye'ye çıkıp durumu bildiriyorlar.”*

(K,5) *“Bu konuda benim gözlemlediğim özellikle bu konuda yerli turistler yani bizimkiler daha çok çevre kirliliğine sebep oluyor. Yabancı turistler bu konuda daha hassas.”*

Görüldüğü gibi yabancı turistlerin çevre temizliğine daha çok dikkat etmesi yerli halkın dikkatini çekmiş ve olumlu bir yaklaşım içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum sadece araştırmamızda değil, Dal ve Baysal'ın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında da yüksek oranda turistlerin çevre temizliğine önem verip, çevreyi korudukları yargısına ulaşılmıştır.²⁴⁹ Elde edilen sonuçlar doğrultusunda turistik bir bölge için çevre temizliği çok önemli bir husustur. Çevre temizliği sadece yabancı turistlerin değil yerli turistlerinde dikkat etmesi gereken bir durumdur. 8 katılımcı ise yerli turistlerin çevre temizliğine dikkat etmediğini ve böylelikle çevre kirliliğinin ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu konuyla ilgili katılımcıların ifadelerine baktığımız zaman:

(K,4) *“Yerliler sokağı çok kirletiyor. Hiç çöp atarken düşünmüyor. Ondan görerek yeni nesil de onu örnek alarak aynısını yapıyor. Bunun yanında yabancı turistler çok dikkatli. Eğer gelenler Arap kökenli vatandaşlar ise onlar da yerliler gibi çevreyi kirletiyor. Açıkçası yine biziz bu pisliği yapan.”*

(K,21) *“Bu yaz gelen yerli bir turist poğaçasını aldı yedi. Daha sonra poğaçaya kâğıdı yere düşünce ayağı ile masanın altına ittirdi. Ben de eliyle alacak falan*

²⁴⁹ Neslihan Dal, Sultan Baysan, “ Kuşadası Kıyı Kullanımı ve Turizmin Mekânsal Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumları”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 2007, S.16, 2007, s.77.

zannediyorum. Bir sinirlendim ki hemen dışarı çıktım. Görüp de daha da sinirlenmeyeyim diyerek.”

Yerli turistin çevre kirliliği konusundaki davranışlarını olumsuz yönde tanımlayan 8 katılımcı bu konu hakkında kaygı taşıdıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında diğer katılımcıların (toplamda 10 katılımcı) ise çevre temizliğine hem yerli hem de yabancı turistlerin dikkat ettiklerini ve çevre temizliğine karşı uygun bir davranış sergilediklerini belirtmişlerdir.

(K,14) “Hem yerli hem de yabancı turistler çevre kirliliğine dikkat ediyor. Ama belediye çöpleri geç topladığı için köpekler çöpü dışarı çıkarıyor. Ortalık ise hem görüntü olarak hem de koku olarak kötü oluyor. Bu durumdan dolayı pislik oluyor.”

(K,15) “Hem yerlilerimiz hem de yabancılarımız bu konuya dikkat ediyor. Kendi evi gibi davranıyor sokaklarımıza. Tabi bu durum bizleri çok mutlu ediyor.”

Kısaca çevre temizliği yerli ve yabancı turistlerinde bu konuya karşı önemli bir yaklaşımını oluşturmaktadır. Bu konuda Tuna'nın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında²⁵⁰ve Bertan'ın 2009 çalışmasında²⁵¹turizmle çevre kirliliğinin arttığı, sonuç olarak ise turistlerin bu konudaki davranışlarının belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Görüldüğü gibi turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde çevre temizliği önemli bir yere sahip olmaktadır. Çünkü hem görünüş olarak hem de hijyen konusunda çevre temizliği dikkat edilmesi gereken önemli unsurlardan birisidir.

4.5.2. Alt Yapı Sorunu

Turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde öncelikli olarak kendini gösteren sorunların başında alt yapı sorunu gelmektedir. Özellikle son yıllarda bu problem giderek artış göstermiştir. Bu husus hem yöre halkı için sorun yaratmakta hem de gelen turistin gözünde de olumsuz bir imaj bırakmaktadır. Cunda Adası ise eski bir yerleşim birimi olması ve alt yapının önceden yapılmasıyla birlikte yazın artan nüfus sorunu daha da belirginleştirmektedir. Eski bir yerleşim birimi olan Cunda Adası'nın alt yapı sorunu sadece halkı değil turistleri de olumsuz etkilemektedir.

(K,22) “Alt yapı çok eski. Bir an önce bir çaresi bulunmalı... Bazen tıkanma noktasına geliyor ada, alt yapı konusunda. Hele bir de yağış olunca gelip bir adayı görün.”

²⁵⁰ Tuna, *Turizm, Çevre ve Toplum*, s.118.

²⁵¹ Serkan Bertan, “Turizmin Çevre Üzerinde Yarattığı Etkiler”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2009, C.20, S.2, s. 211.

(K,26) “Bunun yanında su sorunu ve alt yapı sorunu kalmamalıdır. Her ikisi de adanın ciddi problemlerindedir.”

Çoğu yerli işletmeci adanın alt yapı konusunda yetersiz olduğunu ve bu konuyla ilgili ciddi sıkıntıların yaşandığını ifade etmiştir. 30 katılımcı içerisinde iki katılımcı her ne kadar sıkıntılı bir süreç olsa da bu işlerin çok uzun süreceğini ve uzun bir zaman diliminin gerekli olduğunu bunun ise zaman alıp ekonomik kayıplara sebep olacağından dolayı farklı alternatif yol olması gerektiğini belirtmişlerdir

(K,27) “Şöyle ki ada zaten eski bir yerleşim yeri, bunu yapmak çok zaman alır. Öncelikle bu çalışmada zaman çok önemli. Bizim çalışmamız için ise turizm önemli, buraya turist çalışma varken gelmez. Biz de bundan başka iş bilmiyoruz. Bu bize epey bir maddi kayıp sağlar. Onun için farklı olsun ve vakit almasın istiyorum.”

(K,17) “Kanalizasyon gibi alt yapı sorunu çözülmeli, ama pek umudum yok. Çünkü çok zaman alacak bir şey. Benim gibi esnaf ne yapsın turist olmayınca. Mesela benim butik otelim bir yazın işliyor gerçek anlamda. Çalışmalar da uzun olacağı için yaza sarkar. Zaten kışın yağmurdan, soğuktan iş yapılmaz. Onun için zor ya da başka bir yolu olmalı. Fakat muhakkak olmalı diyorum. Çünkü çok zor böyle giderse. Her geçen gün nüfus artıyor çünkü.”

Ada geçimini çoğunlukla turizmle sağladığı için, katılımcılar ekonomik anlamda bu durumdan olumsuz etkileneceklerini düşünmektedir. Katılımcılar, adanın eski bir yerleşim birimi olmasından dolayı çalışmaların uzun bir zaman alacağı düşünmektedir. Adanın ise geçim kaynağının turizm olduğu düşünülürse alt yapı problemleri Cunda Adası'nın turizmde olumsuz etkileyecektir. Bu konuyla ilgili problem bu çalışma ile sınırlı olmayıp, Tuna'nın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında,²⁵² Tayfun ve Kılıçlar'ın 2004 yılında yapmış oldukları çalışmalarında,²⁵³ Doğanlı'nın 2006 yılında yapmış olduğu çalışmasında,²⁵⁴ da bizim de araştırmamızla ortak noktayı oluşturan alt yapı problemlerinin turistik yerleşim birimi olan yerleri olumsuz etkilediği yargısına ulaşılmaktadır.

Yapılan araştırmalar ve elde edilen bulgular neticesinde turizmin gelişmiş olduğu ya da gelişme gösterdiği bölgelerde alt yapı önemli bir çevresel sorun oluşturmaktadır. Çünkü çevre temizliği turizmde ve turistler açısından belirleyici bir etken olmaktadır. Alt yapı problemleri ise önemli bir çevresel sorun olduğu için

²⁵² Tuna, *Turizm, Çevre ve Toplum*, s.105.

²⁵³ Tayfun ve Kılıçlar, *a.g.m.*, s.10.

²⁵⁴ Bilge Doğanlı, “Turizmde Destinasyon Markalaşması”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2006, s.149.

turizmde belirleyici bir etken olmaktadır. Çünkü turistik bölgelerde yoğun bir nüfus hareketliliği yaşandığı için artan nüfusa paralel olarak alt yapı gibi problemler baş göstermektedir. Böylelikle bu durumun turizmin önemli bir sorunsal alanını oluşturduğunu söylemek mümkündür.

4.5.3. Su Kirliliği Sorunu

Su kirliliği çevrede en çok görülen durumlardan biridir. Suların kirlenmesi en çok, ev ve sanayi atıklarının su ortamına arıılmaksızın boşaltılması ve tarımsal verimliliği yükseltmek amacıyla doğal ve yapay maddelerin suyun bulunduğu ortama taşınmasıyla oluşur. Turizm bölgelerinde ise su yetersizliği ya da su kirliliği, bir alt yapı eksikliği olarak kanalizasyon sularının denizlere, göllere, nehirlere veya toprağa bırakılması sonucu gerçekleşir.²⁵⁵ Su kirliliği Cunda Adası'nın önemli problemlerinden birisidir. Çünkü bir turistik bölgede su konusunda çekilen sıkıntı hem yerli halkı hem de turisti etkileyebilir. Adanın turistik belde olması ve adada yazın nüfusun önemli ölçüde artmasıyla yaşanan su yetersizliği durumu adanın imajını olumsuz etkileyebilir. Suyun az olması ya da yetersiz kalması turizmle geçimini sağlayan bir bölgede olumsuz bir takım sonuçları beraberinde getirebilir. 10 katılımcı adanın ciddi anlamda su yetersizliğinin ve su kirliliğinin olduğundan bahsetmişlerdir.

(K,1) *“Su yetersizliği var. Sularımız az olduğu gibi bazen de pis akıyor. Belediye çalışmalar yapıyor ama tam netlik kazanmadı daha.”*

(K,7) *“Su kıtlığının önüne geçilmeli. Bu ihtiyacımız Cunda bölgesinde en kısa zamanda karşılanmalı. Az bir suyla çoğu şey olmaz. Olamaz. Ben size yaşadığım bir olayı anlatayım. Ben pansiyonum var turistleri ağırladığım. Bir gün sabahleyin yerli turistlerden bir turistimiz. Yüzünü yıkayacak. Yıkamadan benim yanıma geldi. Bana sizin sularınız neden çamurlu kokuyor? Dedi. Tabi bende ne söyleyeceğimi bilemedim. İşte bir çalışma varda adanın bir yerinde ondan olmalı falan diyerek geçiştirdim. İnanın çok utandım. Hem suya hem de bu yaşta yalan söylediğime. Bir ben değilimdir karşılaşan vardır muhakkak başkaları da. Onun için bu konuyla ilgili neyse gerekli çalışma yapılmalı.”*

(K,4) *“Sularımız çok kirli ve az. Gelen turistte şikâyetçi, bizde. Her ikimizi de etkiliyor sonuçta. Gelen turist ister ki yeterli olsun, iyi olsun, içilsin falan yani. Sulardan çamur akıyor bazen. Tamam, çok çamurlu olmasa da görüyoruz sonuçta. Onun için belediye dikkat etmeli bu konuya. Daha bir titiz davranmalı. Sonuçta burası tanınmış bir yer. Hem de tanınmışlığı bir yana bizler yaşıyoruz burada...”*

²⁵⁵ Durak, a.g.t., s.10

(K,26) “Bunun yanında su sorunu ve alt yapı sorunu kalmamalıdır. Benim işim gereği çoğu insan gelir buraya ev, arsa falan sorar bana. Bir tane ev almak isten doktorun biri bana. Su sorunu var mı ada da diye sordu. Bende var dedim. Taşındıktan sonra ne olacak. Sonuçta hep yüz yüze bakacağız. Onlarda zaten adayı gezerken fark etmişler. O sebeple bir halledilse iyi olacak. ”

Suların kirliliği (çamurlu) olması katılımcılara göre Cunda'nın turizmine olumsuz bir imaj bırakmaktadır. Çünkü katılımcıların ifade ettiğine göre çoğu turist bu durumun farkındadır. Bu konunun farkında olunması ve de çalışmaların tam anlamıyla gerçekleştirilememesi ada halkını endişelendirmektedir. Katılımcılar ise bu sebeple konuyla ilgili gerekli çalışmaların yapılmasını talep etmektedirler. Bu konuyla ilgili belediye çalışmaları mevcut olmakla birlikte yetersiz kalmaktadır. Cunda Adası'nın turistik bir yer olmasından dolayı belediye çalışmaları dikkat edilmesi gereken önemli konulardan birisidir.

4.5.4. Bina- Sokak ve Yol sorunu

Turizmde dikkati çeken önemli çevresel problemlerinden biri bina, sokak ve yol sorunu oluşturmaktadır. Turistik yerleşim yerlerinde eski binaların restorasyonunun geç olması ve yeni binaların giderek artması önemli bir problemi oluşturmaktadır. Özellikle kültürel bir turizm çeşidinin işlerlik kazanmış olduğu bölgelerde genel itibariyle o bölgenin tarihi yapısı, yolları, sokakları dikkat çekmektedir. Çünkü kültürel turizm daha çok eski tarihi binaların yoğunlukta olduğu bölgelerde yapıldığı için gelen turist ilk olarak bu tarihi manzarayı keşfetmeye çalışacaktır. Cunda Adası eski bir kültürel turizmin işlek bölgelerinden birisi olarak ilk etapta binaları, sokakları ve eski dar taşlı yolları ile yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekmektedir. Bu sebeple Cunda Adası'nda en çok karşılaşılan sorunlardan birisi binaların restore edilme durumudur. Bu konu hakkında düşüncelerini belirten 12 katılımcı, adada eski tarihi binaların çok geç restore edildiğini veya hiç restore edilmeden yıkıldığını söylemişlerdir. Bu sebeple belediye çalışmaları yeterli görülmemiştir. Ayrıca yıkılan binaların yerine yeni yapılan binalar, bölgenin mimari yapısına uygun olmayan modern tarzda yapıldığı için adanın mimari yapısını bozduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuyla ilgili katılımcılar şu açıklamalarda bulunmuşlardır:

(K,24)“Binalarımızı istediğimiz gibi tamir edemiyoruz. Bizi çok uğraştırıyorlar, ben evimi pansiyona çevirmek istediğimde biraz tamir gerektiriyordu. Ama kaç yere gittim izin almak için, bana ise bir heyet gönderip ilk olarak incelenmesi gerektiğini söylediler. Fakat onların gelmesi bir ayımı aldı. Çok ağır işliyor prosedürler. Bu konuda kolay bir yol bulunmalı. Bir de binalar çok geç onarılıyor. Üstümüze yıkılacak diye korkuyorum. Hem de diğer yandan üzülüyorum. Çünkü bu binalar çok değerli bizlerin ona sahip çıkması gerekir. Kimlerin emeği göz nuru var sonuçta. Ama çoğu binalarımız maalesef heyet gelene kadar tamamen yıkılmış oluyor. Bakamıyoruz, koruyamıyoruz. Bir yaşanmış tarihi umursamaz halimizle öldürüyoruz. Bu konuya yönelik hem büyükşehir belediyesi hem de Ayvalık belediyesi ayrı bir önem göstermelidir.”

(K,16)“Kaçak binalar yapılıyor. Açıkçası bunlara da göz yumuluyor. Eski güzelim binaların arasına yenilerini kaçak bir şekilde yapmak hoş bir şey değildir.”

(K,4)“Bunun yanında sokaklar tamir edilmeli. Sürekli halde tamir edilmesi söz konusu olmalı. Çünkü yapılan çoğu sokaklar güç tamir ediyor. Biz yapalım desek de izin verilmiyor. Çünkü sokak arasındaki taşlar da burada önemlidir. Burası tarihi bir yer olduğu için taşları da sokak düzeni de ya da düzensizliği de göze çarpmıyor.”

(K,30)“Bunun yanında binalarımız yıkılmadan onarmalıyız. Onardıklarımızı ise dokusuna uygun yapmalıyız. Bir kilise müze haline çevrilmemelidir. Mesela Taksiyarhis Kilisesi Rahmi Koç tarafından müzeye çevrildi. Daha önceleri burası Rumların ibadet ettikleri bir kiliseydi. Fakat mübadele sonrasında boşalınca kilise 1927-1928 yılları arasında camiye çevrilmiş, daha sonra 1944’de deprem olunca kilise hasar görmüştür. En son ise 1976’da Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından sit alanı ilan ediliyor. Fakat yine de bir restorasyona gidilmiyor. En son 2011 yılında Rahmi Koç burasını kiliseye çeviriyor. Bu durum Yunanlıların kırılma noktası oluyor. Eskiden 50-60 tane Yunanistan’da rahip onun yanında birçok Yunanlılar gelir. Ayinlerini yapar giderlerdi. Ama müze olduktan sonra ayakları kesildi. Buraya gelmiyor. Onun için binalar dokusuna uygun olmalıdır.”

Görüldüğü gibi mimari yapıya uygun yeni yapıların yapılmaması, eski bina olduğu için izinlerin geç çıkması, yerli halkın evlerini doğal sit alanı olmasından dolayı istediği şekilde onaramaması sıklıkla dile getirilen sorunlardan bazılarıdır. Bu sorunlar sadece Cunda Adası’nda değil, 2007 yılında Akman’ın yapmış olduğu çalışmada da bina restorasyonlarının geç yapıldığı, yol ve ulaşım üzerine yeterli miktarda çalışmalar yapılmadığı sonucuna varılmıştır.²⁵⁶ Bu sebeple kültürel turizm adına yollar, binalar ve tarihi alanların onarımı ve bu konuyla ilgili çalışmalar turizmin gelişmesi konusunda önemlidir. Turistik bölgede yapılacak olan her çalışma ise bölgenin tarihi dokusuna uygun yapılmalıdır. Çünkü tarihi dokuya uygun yapılmış olan her çalışma turistlerin tatil tercihlerinde belirleyici olabilir.

²⁵⁶ Akman, a.g.t.,s.312-318.

4.5.5. Deniz ve Plaj Sorunu

Türkiye coğrafi konum ve iklim özellikleri bakımından uygun bir bölge olduğu için çoğu turizm çeşidi gelişme göstermektedir. Özellikle deniz turizmi bu konuda önemli gelişim ve değişim gösteren alanlardan birini oluşturmaktadır. Turistiklerin bir yeri tercih etmesinde deniz turizmi de belirleyici bir etken olabilmektedir. 30 katılımcı içerisinde sadece 7 katılımcı son yıllarda adada baş gösteren sorunların başında deniz kirliliği olduğunu belirtmişlerdir. Ada genel anlamda deniz turizmine uygun bir alanı teşkil etmemekte, fakat toplam üç belirli kısmında denize girilmektedir. Fakat katılımcıların belirttiğine göre adanın deniz kısmında belirli başlı problemler: gezi turlarının sebep olduğu lağım pisliği, belediyenin plaj temizliği konusunda gerekli çalışmaları aksatması ve az yerde denize girildiği için yükselen fiyatlardan bahsedilmiştir. Bu konuyla ilgili katılımcıların ifadelerine baktığımız zaman:

(K,2)“Denizlerimiz çok pis. Yaz başlamadan önce belediye gelip denizi temizlemelidir. Bunun yanında belediye temizliğini yaparken bizler de kirlilememeliyiz. Ben bakıyorum da Cunda’da en çok pislik insanların dikkatsizliğinden kaynaklanıyor. İnsanlarda çevreyi temiz tutalım, dikkat edelim durumu yok. Yazın burası çok kalabalıklaşıyor. Normal seyrinin kaç kat üstüne çıkıyor. Onun küçük yaşlardan itibaren okulda öğrenmeli. Orada mümkün değilse bile bizler çocuklarımıza çevre bilinci aşılamalıyız.”

(K,7) “Benim en çok burada yıllardır gözlemlediğim pislik plaj kirliliğidir. Deniz öyle bir pislik kaynıyor ki, ben asla Cunda Adası’nın denizine girmem. Kimseye de açıkçası önermem. Burada denize gireceğime karşıya Sarımsaklıya giderim”.

(K,8) “Plaj kirliliği desen var. Plajlarımız hem pis hem de pahalıdır. Gelen bir de plaj ücretinden yakınıyor. Bununla beraber plaja giderken yollar desen eski, insanlar gördüğü manzara karşısında şok oluyor. Pahalı olduğuna göre yolları da güzel olsa iyi olacak. Ama pahalı görsün de gitmesin bence. Çünkü zaten pis bir de oraya girip hasta olmasın.”

(K,1)“Ayvalık’la bizim aramızda sıklıkla yaz süresince gidip gelen gezi tekneleri, denizleri çok kirliliyor. Bu konuda hem Büyükşehir belediyesinin hem de Ayvalık belediyesinin çalışmaları olmasına rağmen yetersiz kalıyor.”

Deniz turizminde önemli olan şey, deniz turizmine uygun olan yerlerin geliştirilmesi ve bu konuda gerekli çalışmaların yapılması hususudur. Çünkü turizm amacıyla yapılan gezilerde her ne kadar farklı turizm türleri aransa da sıcak yaz günlerinde deniz turizmine uygun olan bölgelerde, gelen yerli ve yabancı turist deniz turizminden yararlanmak isteyecektir. Araştırma bulgularına benzer şekilde Dal ve

Baysal'ın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmada katılımcılar deniz temizliğine önem verilmesi, deniz kirliliği ve plaj sorunları çözülmesi şeklinde açıklamalarda bulunulmuştur.²⁵⁷ Görüldüğü gibi deniz turizminde temizlik ve gerekli çalışmaların yapılması önemlidir. Bu sebeple zamanla deniz ya da plaj kirliliği gerek yetersiz çalışmalardan dolayı gerekse de turistlerin davranışlarından dolayı ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

4.5.6. Yoğun Trafik ve Otopark Sorunu

Turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde baş gösteren önemli sorunlardan biri de nüfus artışıyla orantılı bir şekilde artış gösteren yoğun trafik ve otopark sorunu olmaktadır. Katılımcıların belirttiğine göre yeteri kadar otoparkın olmaması yazın yoğun bir otopark sorununu doğurmaktadır. Bunun yanında çoğu turist arabasını otoparka değil sokak aralarına koyması, dar sokak aralarına sahip olan adanın sokak aralarında gezmek isteyen turistlerin geçişlerini engellediği katılımcılar tarafından belirtilen konulardır.

(K,14) *“Trafik yoğunluğu, özellikle yazın burası çok yoğun olduğu için otoparklar almıyor. Daha fazla otopark yapılmalı bence. Yoksa bu durum giderek zorlaşacak. Çünkü benim çoğu zaman gördüğüme göre bir kavga oluyor. Bu durum ise dışarıdan bakanlara ve gelen yerli turistlerimize göre de hoş bir durum değil.”*

(K,10) *“Yazın trafik çok yoğun. Her tarafta bir araba. Otopark var. Maalesef hiç biri gidip oraya park edeyim demiyor. Sokaklar dar, bir de bu yoğunluk eklenince insan sinir oluyor. Belediye bu konuyla ilgili bir çalışma yapsa belki azaltılabilir.”*

(K,12) *“Gelen turistlerin sıklıkla yapmış oldukları hatalardan birisi şu ki arabalarını otoparka değil hemen boşluk bir yere koyup gidiyor. Özellikle de sokak araları işletmelerin yanları falan. Buralara park etmeleri çok kötü. Nedenleri ise şöyle: İlk olarak sokaklardan geçemiyoruz. Zaten sokaklar dar. Bir de park edilince geçilecek yer kalmıyor. Bunun yanında hemen işletmenin yanında boşluk bir yere koymak hiç uygun değil. Hem de karşıdan bakıldığında kötü bir görüntü ortaya çıkıyor. Belediye çoğu zaman özellikle yaz aylarında bu sebepten dolayı sıklıkla ceza yazıyor.”*

(K,9) *“Yoğun bir trafik oluyor yazın. Çünkü burası yazın kışın dört veya beş katı oluyor.”*

Benzer şekilde Bertan'ın 2009 yılında yapmış olduğu çalışmada (Tablo: 3) yöre halkı turizmin gürültü ve yoğun trafik sıkışıklığı/karmaşası içerdiğini

²⁵⁷ Dal, Baysan, a.g.m., s.76.

belirtilmiştir.²⁵⁸ Küçük' ün 2013 yılında yapmış olduğu çalışmasında otopark yetersizliğine ve geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. (Tablo:6)²⁵⁹ Bu çalışma ve daha önceki çalışmalarda görüldüğü üzere, turizmin gelişmiş olduğu bölgelerde trafik yoğunluğu ve otopark sorunu ortak bir sorunsal alanı oluşturmaktadır.

4.5.7. Belediye Çalışmaları

Belediye çalışmaları özellikle turistik bölgelerde daha çok göze çarpmaktadır. Çünkü her yıl binlerce turist yurt içi hareket ederek sadece o bölgeyi ziyaret etmekle kalmıyor, aynı zamanda yakından gözlemleyerek hem yöre hakkında hem de oradaki belediye çalışmaları hakkında bilgi sahibi oluyor. Çoğu zaman belediyeler tarafından gerçekleştirilen çalışmalar yeterli olsa da bazen yetersiz kaldığı durumlar da ortaya çıkıyor. Araştırmada da bu durum görülmüştür. 18 katılımcı belediye çalışmalarından memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

(K,4)“Sokaklar çok pis. Çok geç süpürülüyor. Bunun yanında yollar tamir gerektiriyor. Bir yol bozulunca ille belediyeden birinin gelip yapması gerekiyor. Biz birine para verip yaptırıyoruz. Çünkü yasak olduğu için buna izin verilmiyor. Biz de tamir edileceği vakte kadar beklemek zorunda kalıyoruz. Sonra ise çöpler sokakta traktör ile toplanıyor. Bunu gören turistler hayretle bakıyor. Plajlar desen onlar da aynı. Hem yetmiyor hem pis hem de çok pahalı. Onun için belediye çalışmalarını pek olumlu değerlendiremiyorum. Yapılan işlerin çoğu göstermelik. Belediye çalışmalarından memnun değilim.”

(K,14)“Memnun değilim: Biraz işine önem vermesi gerekiyor. Yoksa Cundanın hali harap olacaktır.”

(K,9)“Hayır, zamansız, plansız yapılıyor her şey. Turizm sezonunda yolları kapatıp taş döküyor. Bunun yanında küçük bir adanın su sıkıntısını hala çözmüş değil. Daha bunun gibi birçok şey var çözülmesi gereken. Ama bir şey yapılmayınca eksik kalıyor. Bizler de memnun kalamıyoruz.”

(K,19)“Hayır. Çünkü sorunlarımız halledilmiyor.”

Katılımcıların ifadelerine göre, ada halkının sorunlarının çözülmemesi belediye çalışmaları yetersiz kalmasından kaynaklanmaktadır. Ada turistik bir yerleşim birimi olarak çevresiyle ve yapılmış olan çalışmalarla göze çarpmaktadır. Bu sebeple belediyenin yapmış olduğu çalışmalar Cunda Adası için önemli olmaktadır. Bu durum

²⁵⁸ Bertan, a.g.m., s.211.

²⁵⁹Müşerref Küçük, “360 Müşerref Küçük, “Kültür Turizmi Kapsamında Yer Alan Festival etkinliklerinin Yerel Kalkınmaya Katkısı: Uluslararası Beyşehir Festivali Üzerine Bir Araştırma”file:///C:/Users/DELL/Downloads/küçük%20makle.pdf, s.7.

sadece Cunda Adası'nda sınırlı olmayıp Muammer Tuna'nın 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında da turistik bir bölge olan Marmaris bölgesindeki belediye çalışmaları yetersiz görülmüş ve bu durumun turizmi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.²⁶⁰ Benzer şekilde katılımcıların (K,12)"*Burası turistik bir bölge tabi ki belediye çalışmaları iyi olacak, gelen turist etrafa bakınca belediye çalışmaları konusunda da bilgi sahibi oluyor. Onun için burası turistik bir bölge dikkat edilmeli tabi ki de.*" şeklindeki ifadeleri belediye çalışmalarının yeterli olmamasının turizmi olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bu sebeple belediye çalışmaları, turizmde önemli bir unsur oluşturmaktadır. Bu konuyla ilgili diğer katılımcıların ifadelerine baktığımız zaman:

(K,13)" *Eskiden sorunumuz olsa çok zaman geçmeden hallolurdu. Fakat Büyükşehir'e bağlandığımız için geç oluyor, ama ben memnunum yine de.*"

(K,30)"*Belediyemiz eksik çoğu konuda. Ama daha iyisini de yapabilir. Çünkü bu alt yapı belediyemizde mevcuttur. Biraz daha çalışırsa olabilir, benim belediye ile ilgili bir sıkıntım yok.*"

(K,20) *Ada Büyükşehir Belediyesine bağlandığından beri işler aksıyor.*"

Belediye çalışmaları katılımcılar tarafından eksik görülmüş ve adanın büyük şehir belediyesine bağlanmasından sonra işlerin aksatıldığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak belediye çalışmaları bir bölge için önemli unsurdur. Belediye tarafından yapılan çalışmalar eğer bir turistik bir bölgede ise daha da belirleyici olmaktadır. Çünkü turistik bir bölgenin tanıtılmasında ve turistlerin bir bölgeyi tercih etmesi, belediyenin o bölgeye ne kadar önem verip yatırım yaptığının bir kanıtıdır ki bu da turist açısından önemli bir konudur.

4.5.8. Sivil Toplum Çalışmaları

Belediye çalışmalarının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları da bölgede dikkat çeken önemli öğelerden biridir. Çünkü bir bölgede özgür ve halkın isteklerine cevap veren kuruluşlar, önemli bir işleyişin olduğunun ya da kayda değer işlerin yapıldığının bir göstergesidir. Cunda Adası'nda yapılan araştırmalara göre adada sadece bir tane Cunda Adalıları Koruma ve Kalkındırma Derneği olduğu tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili toplamda 30 katılımcıdan 14'ü bu soruya yanıt vermiş ve

²⁶⁰ Tuna, *Turizm, Çevre ve Toplum*, s.100.

diğer katılımcılar ise konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirterek görüş bildirmemişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre dernek çalışanları adanın tüm sorunlarıyla ilgilenmektedirler. Görüşülen 14 katılımcı derneğin yardıma ihtiyacı olması durumunda derneğe yardım edeceklerini söyleyerek derneklerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında derneğin birçok ekonomik yardımları olduğunu da ifade ederek belirli açıklamalarda bulunmuşlardır:

(K,1)“Burada çok sivil toplum kuruluşu yok. Bir tane var. O ise açıkçası bize yetip artıyor ama bazen de yetemiyor. Çünkü Cundanın bütün sorununu kendisi sırtlanmış gibi. Herkesin her türlü ihtiyacına koşuyor. Geçenlerde yaşlı bir teyzenin kömürü yokmuş. Gidip o yaşlı teyzeye kömür değil de odun getirmişler. Kömürü ise zararlı buldukları için odun getirmişler. Çok ince düşünen yardımsever bir kuruluştur. Ama daha böyle güzel kuruluşların olması iyi olur. Çünkü tek bir dernek her şeyi üstlenmiş durumda ve doğal olarak zorlanıyor.”

(K,18)“Cunda’da öyle büyük şehirlerde olduğu gibi sivil toplumların sayısı çok değil. Adaya göre bir tanedir. Biz istiyoruz ki bir tane daha olsun ve daha çok faaliyet gösterilsin ama maalesef bu işler zor olduğu için kimse buna girişmek istemiyor.”

(K,11)“Adamız sivil toplum kuruluşları açısından çok zengin bir yer değil. Bir tane spor kulübü var, bir tane Cunda Adalıları Koruma Derneği var. Cunda Adalıları Koruma Derneği burada etkin faaliyet gösteriyor. Adanın ihtiyacı olan insanların sesi oluyor. Çoğu genç bireylerin eğitim masraflarını karşılıyor. Hatta bazı durumu olmayan gençlerimize burs imkânı sağlıyor. Odunu olmayana odun, kömürü olmayana kömür, hasta olana hem maddi hem de manevi anlamda yardım sağlıyor. Geçenler doğal sit alanı olarak kabul edilen bir ağaçlık bölge var. Cundanın yukarısında. Belediye oraya bir şey inşa etmek istedi. Hemen karşı durdular. Adanın dokusuna zarar verilmesini istemiyorlar. Bu bakımdan da önemli bak... Kısaca her konuda Cundalılara yardımcı olmaya çalışıyor.”

(K,16)“ Cunda Adası Kalkındırma ve Koruma Derneği olarak bir tane zaten. Adada küçük bir yer olduğu için bence çok derneğe ihtiyaç yok. Koskoca Ayvalık’ta bile 2 tane burada bir tane olmuş az mı? Derneğimizden memnunuz. Her türlü yardım isteklerini geri çevirmemeye çalışırız. Çünkü bir tane ve bizim için kurulmuş bir şey onun için destek olmalıyız.”

Katılımcıların bir kısmına göre adanın küçük bir yer olmasından dolayı derneğe gerek duyulmamaktadır. Bazı katılımcılara göre ise bir dernek daha olması gerekmektedir. Bunun yanında derneğin adanın tüm sorunları ile ilgilenmeye çalıştığını ve ada içi sorunlara karşı duyarsız kalmadığını belirtmektedirler. Bu durum Cunda halkının sivil toplum çalışmalarından memnun olduğunun ve derneğe karşı olumsuz bir unsur barındırmadığının bir göstergesi olarak belirtilebilir. Ama geri kalan 16 katılımcının ise sivil toplum kuruluşu hakkında bilgi sahibi olmaması,

derneğin yapmış olduğu çalışmaların halkın dikkatini çekmediğinin ve yetersiz kaldığının bir göstergesi olarak ele alınabilir.

4.5.9. Yerli ve Yabancı Turistlerin Cunda Adası'na Gelme Nedenleri

Bir turistik yerin tercih edilmesinde birçok sebep yer almaktadır. Bazı turistik bölgeler, denizinden dolayı, bazıları tarihi mirasından dolayı, bazıları ise spor faaliyetlerinden dolayı tercih edilmektedir. Bir yerin tercih edilmesi, o bölgenin belirli bir çekim merkezi olduğunun da kanıtıdır. Bu sebeple her yıl binlerce yerli ve yabancı turistler çeşitli sebeplerle turistik mekânları uzun ya da kısa süreliğine ziyaret etmektedir.

Görüşülen 30 katılımcıdan, 21 katılımcı Cunda Adası'na yerli turistlerin yabancı turistlerden daha çok geldiğini belirtmiştir. Bu durumu ise Cundanın iç turizme yönelik olmasına bağlamışlardır. Yabancı olarak ise genellikle coğrafi konum bakımından yakın ve tarihi bir geçmişe sahip olduğu için Yunanlıların geldikleri ifade etmişlerdir. Aynı zamanda yabancıya yönelik uygulamaların olmadığını ve bunun genel anlamıyla Türkiye politikalarından kaynaklandığını dile getirmişlerdir. Bazıları ise Yunanlıların Cunda'ya son yıllarda geliş oranlarındaki azalmayı Taksiyarhis Kilisesinin Rahmi Koç tarafından 2011 yılında müzeye dönüştürülmesi şeklinde açıklamışlardır. Bölgeyi yabancıların tercih etmemesinin bir diğer nedeni olarak ise Cunda Ada'sının tanıtımının yapılmaması ve burada sadece butik otel olduğu için yabancıların istediği "her şey dâhil" sisteminin butik otellerde bulunmamasından kaynaklandığını dile getirmişlerdir. Çoğunlukla iç turizme yönelik olan Cunda Adası'na sıklıkla gelenlerin ise İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehirlerden olduğu ifade edilmiştir. Kısaca bu konuyla ilgili katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

(K,13) "Burayı en çok tercih eden İstanbullu, Ankaralı ve İzmirlidir. Çünkü buraya geldiklerinde rahat hissettiklerini dile getiriyorlar. Onlara bir İstanbul'u ya da Ankara'yı burası aratmıyormuş."

(K,4) "Geçmişten beridir, buraya her yaş aralığında insan gelir ve ziyaret eder. Gelenlerin çoğu ise yerli turistleri oluşturmaktadır. Bu oranın ise %95 olduğunu söyleyebilirim. Yabancı turist eskiden daha çok gelirdi. Fakat son yıllarda yabancı nüfus oranında ciddi azalmalar olmuştur. Bu durum bana göre son yıllardaki turizm politikalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü turizm giderek önemini kaybetmekte. Hal böyle olunca her yerde olduğu gibi bizim bölgemizde de oranı giderek azalan bir durumu yansıtmaktadır."

(K,2) “Yabancılar ise pek gelmiyor. Çünkü yukarıda bizim bir kilisemiz vardı. O kilise Yunanlılara ait bir kiliseydi. Daha sonra o müzeye çevrilince Yunanlılar da bence kızdılar ve uzun yıllardır gelmiyor. Çünkü bundan beş sene önce en çok gelen nüfus onlardı. Hem yakın olması hem onlara ait bir kilisenin olması onları buraya çekiyordu. Şu anda gelen çok az bir nüfus var.”

İfadeler doğrultusunda dini olarak bir bağlılık yabancı turistin bir turistik yeri ziyaret etme konusunda önemli etkenlerden birini oluşturmaktadır. Çünkü kilisenin müzeye çevrilmesinden sonra gelen yabancı nüfusun (Yunanlıların) azalması bunun bir göstergesidir. Buna ek olarak Türkiye genelinde belirgin bir öneme sahip turizm politikaları da bölgelerin turizm potansiyelini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu açıklamalarının yanı sıra 28 katılımcıdan 9’u bölgede zamanla yerli turistin yanı sıra yabancı turist sayısının da arttığını belirtmişlerdir. Bu durumu ise adanın coğrafi konumundan dolayı iklimsel özelliklerine, tarihine ve doğasına bağlayarak açıklamışlardır.

(K,24)“Eskiden yerliydi. Ama şimdi yabancı da çok geliyor. Hem de gelen yabancılar pansiyon tarzı evleri seviyor. Bizim ev içi yaşantımızı görmek onları mutlu ediyor. Bir keresinde İngiliz bir aile gelmişti. Ben de onlara sabahleyin buraların kahvaltılarını tam anlamıyla bilmiyorlardı diyerek bir sürü şey hazırladım. Açıkçası ağızları açık kaldı. Daha önce böyle bir kahvaltı yapmadıklarını söylediler. Böyle bir şeyi unutmayacağını söylediler. Açıkçası yavaş yavaş yabancılar konusunda bir hareketlilik var

(K,21)“Yerli de yabancı da gelir. Havası güzel, manzarası hoştur. En önemlisi ise sessizdir. İnsanlar bıktı kalabalıklardan, oraların yoruculuğundan. Onun için ise böyle yerler arıyor. Burası da tam onlara göre bir yer. Bir de buram buram kokan bir tarihi var. Kim istemez ki böyle bir tarihi yerde yaşamak. Kışı ise sert değildir. Sadece üç ay bir soğukluk vardır. O da halt safhada değildir. Kışı bile normal bir düzeyde atlatır”

Kültürel turizm, hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Turistler bir yeri tercih ederken ilk olarak keşfetmek istedikleri ya da kendisini huzurlu hissettikleri bölgelere yönelik hareketlilik göstermektedirler. Yapılmış olan araştırmalara baktığımız zaman çeşitli sebeplerle turistlerin turizm faaliyetleri içerisinde yer aldığını görmekteyiz. Özmen’in 2007 yılında yapmış olduğu çalışmasında turistlerin Marmaris’i tercih etmesindeki sebep deniz turizmi olarak,²⁶¹ Doğanlı’nın 2009 yılında yapmış olduğu çalışmasında ise yöre halkına turistlerin

²⁶¹ Demircan, a.g.t., s.142.

Antalya'yı tercih etmesinde fiyat uygunluğu olarak ifade edilmiştir.²⁶² Görüldüğü üzere gidilen yöreye göre turizm çeşitleri değiştiği gibi turistlerin tercihleri de farklılaşmaktadır. Özellikle Cunda'ya gelen nüfusun genellikle orta yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılara göre bu yaş aralığındaki kişiler kafasını dinlemek yani sakin yer aradıkları için tercih etmektedir. Buna ek olarak ise bu yaş kesimi eskiye daha düşkün olmakta ve kültüre daha çok önem vermektedir. Eğer beğenirlerse ev alıp adaya yerleşerek kalıcı konuma gelmektedir. Yani bölgenin tarihi dokusu turistler üzerinde etkileyici olmaktadır.

(K,29) "30-40 arası gelmektedir. Çünkü bu yaş aralığı gurme mutfağı arar. Yani kültüre gençlerden daha çok değer verdiği için bunu görmek ister. Ama gençler bu kadar ince düşünemez."

(K,8) "Yaşlılar gelir. Kafa dinlemek amaçları bir de sakin bir yer."

(K,18) "Genç yaşlı fark etmez. Her yaş grubu geliyor. Ama kafa dinlemek için açıkçası biraz huzur arayan insanlar burasını daha çok tercih ediyor. Onlar ise orta yaş ve üzeri oluyor. Hatta çoğu o kadar çok beğeniyor ki buradan bir ev sahibi oluyor. İnsanlar artık bıkmış büyük şehirlerin gürültüsünden patırtısından onun için kafa dağıtmak istiyor. Burası oldukça uygun bir ortamdır. Sakin, rahat, huzur verici bir yer."

Katılımcıların da ifade ettiği gibi Cunda Adası daha çok 50 yaş ve üzeri turizm çeşidine girmektedir. Çünkü bu yaş grubu daha çok küçük ve tenha yerleri tercih etmektedir. Bu anlamda ise Cunda Adası bu yaş grubu için önem taşımaktadır.

4.5.10. Katılımcıların Önerileri

Bütün değerlendirmeler ışığında araştırmaya katılan 30 yerli işletmecinin Cunda Adası'nda turizmin gelişmesine yönelik, ada sakinlerinin ada içerisinde mevcut bulunan eksiklikler üzerinden açıklamalar yaparak önerilerde buldukları söylenilebilir. Katılımcılar önerilerine bakıldığında; Cunda Adasının alt yapı sorununa, su problemine, çevre temizliğine, mimarisine, konut ve gıda fiyatlarının makul olmaması vb. gibi durumlara dikkat çekmişlerdir. Bunun yanında Cunda'nın dış turizme açılması Cundaya has festivaller düzenlenmesi ve doğal gezilebilecek alanların oluşturulması gibi konulara değinilerek önerilerde bulunmuşlardır. Katılımcıların ifadelerine baktığımız zaman:

²⁶² Doğanlı, a.g.t., s. 131.

(K,14)“Ayrıca Rum evlerinin restorasyonuna çok dikkat edilmelidir. Restore aslına uygun olmalıdır. Mesela bir sarımsak taşından yapılmışsa yine bir sarımsak taşından yapılması gerekir. Yoksa onun yerine kiremit taşı kullanmak pek önemli değil, önemli olan o dokuyu koruyabilmektir. Bu konuda bizler de duyalı olmalıyız. Herhangi bir restore etme durumunda bunu izinli yapmalı, yasa dışı yollara başvurmamalıyız.”

(K,24)“Adanın su sorunu var. Bunlar halledilmeli, çünkü çok zor durumda kalıyoruz. Artık ne ise bunun çaresi bulunmalı. Gelen turist de bu durumdan şikâyetçi oluyor.”

(K,9)“Belediyenin alt yapı çalışmalarına önem vermesini isterim. Sokakları gezerken görmüşsünüzdür ne kadar kötü duruyor. Bunlar en kısa sürede çözülmeli.”

(K,13)“Burada turizm giderek canlandığı için bunu daha da iyi hale getirmek için yatırım yapılması gerekiyor. Çünkü bir yer yeni parlamaya başlamışsa bunun önü ancak yatırım yaparak açılabilir. Hem bölgede turizm gelişir hem de genel anlamıyla ülkenin milli gelirine de katkısı olur.”

(K,5) “Sokak temizliğine dikkat edilmeli ve bununla ilgili olarak hem insanlar hem de belediye dikkatli bir çalışma sürdürmeli.”

Öneriler doğrultusunda Cunda Adası’nda önemli çevresel problemler bulunmaktadır. Her bir problemde ise katılımcılar önerilerde bulunarak açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu sebeple ada sakinlerini ve özellikle turizmi olumsuz etkilediği için bu konularla ilgili gerekli çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmektedirler.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada, Balıkesir'in Ayvalık ilçesine bağlı Cunda Adası'nda yerel halkın, sosyal ve kültürel anlamda geçmişten günümüze kadar turizm faaliyetleriyle nasıl bir değişim geçirdiği analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırma Cunda Ada'sında 2017 yılında Ekim ve Kasım aylarında toplamda 30 yerli işletme sahibi ile görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunda 30 yerli işletme sahibinin seçilmesinin nedeni, işletme sahiplerinin turistlerle yüz yüze daha yakın iletişim içerisinde olduğu ve ada içerisinde değişimleri daha yakından gözlemledikleri ve daha iyi değerlendirmeler yapılacağı düşüncesidir. Bunun yanında araştırmmanın sadece yerli işletme sahibi ve 40 yaş üzeri belirlenmesinin sebebi, geçmişten itibaren toplumsal yapıda meydana gelen değişimleri daha iyi anlatabileceğidir.

Araştırmada adanın sosyal ve kültürel yaşantısında meydana gelen değişikliklerin yanı sıra ekonomik ve çevresel olarak da nasıl bir değişime uğradığı konusunda bulgular elde edilmiştir.

Turizm, sosyal ve kültürel yapı üzerindeki etkilidir. Turizm bilindiği üzere günümüzde giderek gelişen ve değişen önemli sektörlerden biridir. Bu gelişim ve değişim durumu gerek ilerleyen teknolojik faaliyetlerle gerekse medya unsuruyla gerçekleşmektedir. Her geçen gün ilerleyen turizm sektörü bir bölgedeki bireylere ekonomik anlamda iş olanakları sunmasının yanı sıra sosyal ve kültürel anlamda da değişmelere neden olmaktadır. Araştırma bulgularına göre Cunda Adasında turizmin sosyal yapı üzerindeki etkisi geniş aile yapısında görülmektedir. Ada 1970'lerden itibaren turizmden ciddi anlamda gelir elde etmeye başlamıştır. 1970 öncesinde adanın geçim kaynağı, tarım, hayvancılık ve balıkçılıktır. Bu sebeple belirli meslekler yaparak geçinen ve bu mesleklerin gelir durumunun düşük olmasından dolayı aile üyeleri bir arada yaşamaktadır. Yani adada geniş aile yapısı mevcuttur. Bu sebeple yeni evlenen bireyler ilk evlendiklerinde aile üyelerinin yanına yerleşerek tek çatı altında yaşamaktadır. Bireyler bu işleri (tarım, hayvancılık ve balıkçılık) hep birlikte yapmaktadır. Fakat turizmin gelişmesi sonucunda ekonomik anlamda (tarım hayvancılıktan balıkçılığa geçiş) meslek kollarının değişmesi, aile yapılarını da parçalamış geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru bir geçiş yaşanmıştır. Ekonomik anlamda farklılaşma aile yapılarına yansımıştır. Bu farklılaşma sadece aile

yapısını değil, bununla beraber aile içi çocuk planlamasında, komşuluk ve akrabalık ilişkilerinde, kadınların çalışma hayatında da yaşanmıştır. Cunda Adası'nda son yıllarda aile içi çocuk planlamasının yapıldığı tespit edilmiştir. Ada ekonomik anlamda geliri ve gideri yüksek olan bir bölge olduğu için gerek ada içi gerekse Türkiye genelindeki ekonomik şartlardan dolayı aile planlamasına gidildiği tespit edilmiştir. Bu sebeple bir evde en fazla üç çocuk bulunmaktadır. Turizmle beraber akrabalık ve komşuluk ilişkileri de zayıflamıştır. Ada içerisinde yükselen kentleşme olgusu bölgenin ekonomik gelirini yükseltirken bir yandan iç ve dış göç olgusunu da doğurmuştur. Genellikle ada halkı civar bölgelere göç etmektedir. Bu Bununla birlikte ise büyükşehirlerden hızlı bir göç alır duruma da gelmektedir. Ada kışın hafta sonu gününbirlik turizme ve yazın 3 aylık turizme ev sahipliği yapmaktadır. Ada genel olarak iç turizme hizmet etmektedir. İç turizmin ise çoğunluğunu orta yaş ve üzeri sınıf oluşturmaktadır. Adanın sakin ve sessiz bir yer olması bu yaş grubunu(orta yaş ve üzeri) dikkatini çekmektedir. Ada böylelikle üçüncü yaz turizmine hizmet etmektedir. Yerli turistlerin yanı sıra yabancı turistlerde ziyaret etmektedir. Bu yabancı turistleri ise daha çok coğrafi konum bakımından yakın olması ve geçmiş bir tarihi paylaşımlarından dolayı Yunanlılar oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra diğer farklı ülkelerden bireylerde gelerek adayı ziyaret etmektedir. Ada bu yönüyle dış turizm konusunda da aktif yer almaktadır. Adaya yapılan gezilerin yanı sıra kalıcı olarak yerleşmek isteyen turistler ikinci bir konut sahibi olarak yerleşik hayata geçmektedir. İkinci konut alma durumu adanın kira fiyatlarında artışa neden olmaktadır. Buna ek olarak ise diğer sektörlerde de hareketlilik görülmektedir. Örneğin turizmle beraber ada da istihdam imkânı yükselmiştir. Ada da birçok insan turizmin herhangi bir kolunda çalışarak gelir elde etmiştir. Özellikle ada içerisinde kadın istihdam oranı artmış ve böylelikle aile içi ilişkilerde kadınlar kara alma süreçlerinde ön plana çıkmıştır. Adaya yaşanan göç olgusu komşuluk ve akrabalık ilişkilerinde de değişime neden olmuştur. Zamanla bölgeye gelen turistlerin yerleşik hayata geçmesi yerel halkın gelen turistleri tanıyamamasından dolayı tedirginlik uyandırmış ve mesafeli davranmasına neden olmuştur. Akrabalık ilişkileri de ada dışına yaşanan göçler ve ada içerisine yaşanan göçlerle beraber değişime uğramıştır. Hızlı bir göç olgusunda yerli nüfus giderek azalmaktadır. Bu değişimlerle birlikte azalan ve göç eden nüfus coğrafi bir farklılaşma geçirmekte ve bunun sonucunda komşuluk ilişkileri ve akrabalık

ilişkileri zayıflamakta hatta kopmaktadır. Bu nedenlerle ortak bir sorun oluşturan akrabalık ilişkileri de aynı şekilde zayıflamaktadır. Adaya yaşanan göç olguları sosyal yapı içerisinde bozulmalara da neden olmaktadır. Adada son yıllarda göçlerle beraber zararlı alışkanlıklar; uyuşturucu, içki vb. artmaktadır. Turizmin gelişmesi sonucu adanın sosyal yapısı olumsuz etkilenmektedir. Bunun sonucunda ada halkı gelen turist ile ya mesafeli durmakta ya da turistlere karşı tedirgin tavırlar sergilemektedir.

Turizmin kültür yapısı üzerinde etki yaratmaktadır. Cunda Adası'nda kültürel anlamda gelenek, görenek, örf, adet, giyim kuşam özellikleri, dil yapısı, tarih yapısı ve eğlence faaliyetleri üzerinde turizmin gelişmesiyle beraber farklılaşmalar görülmüştür. Ada içerisinde eskiden görülen çoğu gelenek, görenek, örf-adet özellikleri turizmin ada içerisinde gelişim göstermesi sonucunda zamanla kaybolmaya başlamıştır. Yörenin geçmişten itibaren getirmiş olduğu kültüre ait yaşam kalıpları farklılaşmıştır. Bu değişimde belirleyici unsur bir turistik bölgedeki yerel halk ve turist arasındaki etkileşimdir. Her turistik bölgede yerel halk ve turist arasındaki iletişim olumlu ya da olumsuz şekilde gerçekleşmektedir. Bu etkileşim bir değişim hareketini doğurabilmektedir. Özellikle bunu kültürün bir ögesi olan yöreye ait kılık kıyafet olgusunda görmek mümkündür. Cunda Adasında da yerel halk, gelen yerli ve yabancı turistleri gözlemleyerek zamanla kıyafet konusunda değişim yaşamıştır. Bu değişim sadece görünüşte yaşanmamış bir nevi Cunda halkının geçmişle olan bağlantısını kopararak halkı kendi değerlerinden uzaklaştırmıştır. Bu kopuşlardan birini ise kültürün önemli bir parçası olan adanın dil yapısı oluşturmaktadır. Ada içerisinde çoğu işletme isimleri İngilizce veya Yunanca olduğu tespit edilmiştir. Çoğu yerli halk ve işletme sahibi iletişim kurmak adına ikinci bir dil bildiklerini belirtmişlerdir. Çünkü bir turizm bölgesinde yerli halk ve turist arasında iletişimin gerçekleşmesi için yöre halkının ikinci bir dil bilmesi gerekmektedir. Böylelikle turizm, Cunda Adasının dil yapısında değişmelere neden olmuştur. Bunların yanı sıra kültürel bir geleneğin temsilcisi olan el sanatları turistik faaliyetler sonucu adada tekrar canlanmıştır. Çünkü turistlerin eski kültüre ve değerlere düşkünlüğü yerel tarzdaki ürünlerin tekrar canlanmasını beraberinde getirmiştir. Cunda halkı ise hem kendi kültürünü tanıtmış hem de ekonomik anlamda kazanç elde etmiştir. Kültürel anlamda canlanma adanın eski tarihsel binalarında da görülmüştür. Cunda Adasında eski binalar tarihsel dokuya uygun olarak onarılmaya başlanmıştır. Bu anlamda turizm eski değerlerin tekrar gün

yüzüne çıkmasını sağlamıştır. Böylece adayı her yıl binlerce yabancı ve yerli turist ziyaret etmekte ve ada bu anlamda kültürel turizme kaynaklık etmektedir.

Turizm çevre üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Cunda Adası'nda turizmin gelişmesinde çevre önemli yer kapsamaktadır. Cunda Adası'nın önemli çevresel sorunlarından biri, adanın yazın yoğun nüfusa sahip olmasından dolayı yoğun trafik ve gürültü kirliliğinin yaşanmasıdır. Bununla beraber yol, sokak, bina sorunu ve otopark sorunu da belirleyici olmaktadır. Adanın doğal bir sit alanı olmasından dolayı inşaat yapımı ve düzeltme işlerinde gerekli prosedürlerin yerine getirilmemesi ya da yavaş gerçekleşmesi işleri aksatmaktadır. Adada çoğu kez binalar, geç restore edilmekte ya da restore edilmeden geç kalındığı için yıkılmaktadır. Bu durum adanın kültürel tarihine zarar vermektedir. Bunun yanında eski binaların içerisine yapılan yeni binalar çarpık kentleşmeyi ortaya çıkarmaktadır. Giderek artan kentleşme eski doğal mimarinin yapısını bozmaktadır. Diğer bir çevresel sorun ise adanın özellikle yaz aylarında su sorunu, kanalizasyon, yol, deniz, plaj vb. sorunların belirgin bir hal almasıdır. Özellikle ada yaz turizmine uygun olduğu için bu durum yaz aylarında daha çok göze çarpmaktadır. Adada yaz aylarında artan nüfusa paralel olarak çevre kirliliği görülmektedir. Ada temizliğine hem yöre halkının hem de yerli/yabancı turistlerin dikkat etmediği ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili alınan cevaplar neticesinde belediye çalışmaları yetersiz görülmüştür. Özellikle adada yaz aylarında nüfusun yoğun olduğu sıralarda çalışmaların tam anlamıyla yerine getirilmemesi katılımcılar tarafından ifade edilen hususlardır. Belediye çalışmaları sadece çevre temizliğinde değil çoğu konuda yetersiz kalmaktadır. Bu durum adanın hem yerel hem de büyük şehre bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Ada içerisinde tek bir sivil toplum örgütü olması ve halkın ise sivil toplum örgütü hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması çalışmaların tam anlamıyla gerçekleşmediğini göstermektedir.

Bütün bunlar göz önüne alındığında Ayvalık Cunda Adası'nda turizm faaliyetlerinin, ekonomik, sosyal, kültürel ve Çevresel anlamda gelişmesi için yapılan öneriler şu şekildedir:

✓ Cunda bölgesi mübadele bir yerleşim yeri olduğu için bölgenin turizmde en belirleyici rolü tarihi binalarıdır. Cunda bölgesinde birçok ev, kilise,

manastır zamanında restore edilmediği için yıkılmıştır. Onun için bölgedeki binalar restore edilmeli ve çarpık kentleşmenin önüne geçilmelidir.

✓ Bölgede yer alan binaların kiralari ve satış fiyatı uygun hale getirilmelidir.

✓ Bölgede turizmin gelişmesinin yanı sıra tarım faaliyetleri eskisi gibi işlerliğini sağlayamamaktadır. Onun için turizmin yanında tarıma yönelik yatırımlara da ağırlık verilmelidir.

✓ Çevrenin temizliği konusunda yerel halk ve gelen turistler bilinçlendirilmelidir.

✓ Bölgede çevre kirliliği, su kirliliği ve yetersizliği, alt yapı sorunu, yoğun trafik ve gürültü kirliliği gibi alt yapı hizmetleri iyileştirilmelidir.

✓ Kültür turizminin uygulandığı bölgelerde hem genç nüfusun hem de kadınların istihdam durumuna ağırlık verilmelidir.

✓ Turizm, sosyal ve kültürel yapıda önemli değişimleri beraberinde getirmektedir. Bunlar olumlu olabildiği gibi olumsuz da olmaktadır. Özellikle, gelenek, görenek, örf-adet, giyim kuşam, yaşam alışkanlıkları, dil yapısı, nüfus yapısı, birey üzerinde, aile yapısı üzerinde, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde, yerel sanatında, kültürel özelliklerinde, birçok olumsuz etkileri söz konusudur. Bu sebeple turizm faaliyetlerinde turist ve yerel halk etkileşiminde yerel halkın kültürel değerlerini ve sosyal yaşantısını bozmayacak şekilde planlamalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Abacılar, Pınar, Doğal Kentsel Sit Alanlarının Kùltür Turizmi ve Yönetimi”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2008.
- Akalan, Recai Abdullah, “Turizmin Eğridir’in Sosyo-ekonomik Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, Aydın, 2001.
- Akat, Ömer, *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*, 4.Baskı, Bursa, Ekin Yayınları, 2008.
- Akça, Hasan vd., “Kırsal Alanların Kalkınmasında Kırsal Turizmin Rolü”, *Ekonomik ve Teknik Standart Dergisi*, 2001, S. 470, ss. 28-35.
- Akgül, Olcay, “Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi Kapsamında Kùltür Turizmi”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2003.
- Akoğlu, Meryem-Bahçe Sadık, *Özel İlgi Turizmi*, 2.Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2012.
- Aktaş, Ahmet, *Turizm İşletmeciliği ve Yönetimi*, Antalya, Azim Matbaa Yayınları, 2002.
- Albayrak, Aslı, “Farklı Milletlerden Turistlerin Türk Mutfağına İlişkin Görüşlerin Saptanması”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 2013, C.8, S.30, ss.549-5063.
- Alptekin, Mehmet, *Kùltür ve Liderlik*, Trabzon, İnşaat ve Mimarlık Fakùltesi Yayınları, 1968.
- Aslantürk, Zeki, Amman Tayfun, *Sosyoloji, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Yayınları, İstanbul,1999.
- Alpagu, Hasan ve Koç, Engin, “Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1995.
- Avcıkurt, Cevdet, *Turizm Sosyolojisi*, 2. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2007.
- Ayaz, Nurettin, *Türkiye’de Yat Turizmi*, Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Yayınları, 1999.
- Aydın, Oğuz, “AB’de Kırsal Turizmde İlk Beş Ülke ve Türkiye’de Kırsal Turizm”, *KMK Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012, C.2012, S.2, ss. 39-46.

- Aydın, Mustafa, “Kültür Sosyolojisinin Temel Kavramları” içinde: *Kültür Sosyolojisi*, Editör: Köksal Alver, Necmettin Doğan, 3. Baskı, Hece Yayınları, Ankara,2013.
- Ayhan, Durak, “Turizmin Çevre Etkileri ve Nevşehir İli Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı ile İlgili Bir Araştırma”, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes, 2008.
- Bahar, Ozan-Kozak, Metin, *Turizm Ekonomisi*, Ankara, Detay Yayınları, 2008.
- Bahar, Halil İbrahim, *Sosyoloji*, İstanbul, Hayat Yayınları, 2011.
- Bahar, Ozan-Kozak, Metin, *Turizm ve Rekabet*, Ankara, Detay Yayınları, 2012.
- Bal, Hüseyin, *Turizmin Kırsal Toplumda Aile İçi İlişkilere Etkisi*, İstanbul, Doğa – İnsan Yayınları, 1995.
- Bal, Hüseyin, *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, 2001
- Bal, Hüseyin, *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, İstanbul, Sentez Yayınları, 2013.
- Baltacı, Ali, “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve”, Bitlis Eren Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2018, C.7, S.1, ss.231-274.
- Barutçuğil, İsmet, *Turizm İşletmeciliği*,3. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1989.
- Batman, Orhan ve Türkay, Oğuz, *2023 Türkiye Turizm Stratejisi Işığında Turizm Politikaları*, İstanbul, Değişim Yayınları, 2009.
- Baykan, Eda, “Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006.
- Baysal, Kubilay, *Turizm Ekonomisi*, İstanbul, Detay Yayınları, 1984.
- Bayer, Zeki, *Turizme Giriş* İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1992,
- Berber, Şakir, “Sosyal Değişme Katalizatörü Olarak Turizm ve Etkileri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2003, S.9, ss.205-220.
- Bertan, Serkan, “Turizmin Çevre Üzerinde Yarattığı Etkiler”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2009, C.20, S.2, ss. 204-214.
- Bozkurt, Veysel, *Değişen Dünya da Sosyoloji*, Ankara, Ekin Yayınları, 2008.
- Bozyer, Ünal, “Kent Dokusunun Oluşmasında Turizmin Etkisi”,Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Muğla, 2008.
- Büyüköztürk, Şener, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 13. Baskı, Ankara, Pegem Yayınları, 2012.

- Can, Mine, “Geleneksel Türk El Sanatlarının Ekonomiye Katkısı”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2013, C.5, S.2, ss. 259-266.
- Cemaloğlu, Necati, Veri Toplama Teknikleri: Nitel ve Nicel”, içinde: *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Editör: Abdurrahman Tanrıören, Ankara, Anı Yayınları, 2009.
- Cevizci, Ahmet, *Etik Ahlak Felsefesi*, İstanbul Say Yayınları, 2014.
- Cihangir, İsa Serkan, “Gelenekselden Evrensele Kültürel Bir Olgu Yemek; Osbardo Mimbar Dolması”, *Sosyal Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2017, C.3, S.7, ss.1373-1384.
- Civelek, Ayşen, “Turizmin Sosyal Yapıya ve Değişmeye Etkileri”, Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 2014, C.13, 1-2, ss.331-350.
- Creswell, John E, *Araştırma Deseni: Nitel ve Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 4. Baskı, Editör: Selçuk Beşir Demir, Ankara, Eğiten Kitap Yayınları, 2014.
- Çakmakçı, Ertan, “Turizm ve Suç Arasındaki İlişki ve Suçun Önlenmesine Yönelik Teoriler”, *Turizm Akademik Dergisi*, 2015, C.2, S.1, ss.49-59.
- Çakmak, Tolga Fahri, Dinçer Füsun İstanbullu, *Deniz Turizmi*, Ankara, Detay Yayınları, 2016.
- Çeken Hüseyin, “ Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye ‘ye Yönelik Teorik Bir Çalışma”, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2008, C.8, S.1, ss. 1-14.
- Çelikkanat, Nazik, “Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015.
- Çetin, Deniz, “ Turizmin Alibey (Cunda) Adasında Sosyal Yapıya Etkileri”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Ankara, 1996.
- Çetin, Turhan, “Beypazarı’nda Turist ve Yerli Halk Etkileşimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2009, C.9, S.1, ss.15-32.
- Çoşkun, Ali, *Sosyal Değişme ve Dini Normlar*, İstanbul, Dem Yayınları, 2005.
- Dağdeviren, Ayhan, “Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algılamalarının Yaşam Tarzı Boyutuyla İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015.
- Dal, Neslihan ve Baysal, Sultan, “Kuşadası Kıyı Kullanımı ve Turizmin Mekânsal Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumları”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 2007, S.16, ss.69-85.

- Demir, Ömer Oğuzhan, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, içinde: *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Editör: Kaan Böge, Alfa Yayınları, İstanbul, 2009.
- Demirbulut, Özge Gülü, “Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkilerinin Turist Rehberi Tarafından Algılanması”, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012, S.1, ss 53-75.
- Demircan, Şeyla, “Turizmin Sosyo- Kültürel Etkileri”, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya, 2010.
- Doğan, Hasan Zafer, *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*, 2. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2004.
- Doğanay, Hayati, *Türkiye Turizm Coğrafyası*, 3. Baskı, Konya, Çizgi Yayınları, 2001.
- Doğanlı, Gözde, “Ankara İli Ayaş İlçesinin Kırsal Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012.
- Duran, Erol, “Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi: Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülmesi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, S.19, ss. 291-313.
- Eliot, T.S. *Kültür Üzerine*, Çeviren: Sevim Kantarcı, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- Emekli, Gözde, *Bergama'nın Turizm Coğrafyası Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri*, İzmir, Anadolu Matbaacılık Yayınları, 2001.
- Emgili, Fahriye, “Türk Yunan Mübadelesi Hakkındaki Araştırmalara Bir Bakış”, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 2017, S.1, ss.29-54.
- Eralp, Ziya, *Genel Turizm*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1983.
- Ercanik, Ceyda, “Türkiye’de Yat Turizminin Coğrafya Açısından İrdelenmesi”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans), Ankara, 2003.
- Erkal, Mustafa, *Sosyoloji*, İstanbul, Der Yayınları, 2009.
- Ersoy, Hayriye, “Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri”, Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2017.
- Es, Muharrem, Ateş Hamza, “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç Sorunları ve Önerileri”, *Sosyal Siyaset ve Konferans Dergisi*, 2004, S.48, ss.206-248.
- Franklin, Adrin, *The Sociology of Tourism*, Edit by: Tanzim Jamal and Mike Robinson The Sage Handbook of Tourism Studies, 2009.
- Giddens, Antony, *Sosyoloji*, Çeviren: Ali Esgin, Ankara, Anı Yayınları, 2008.

- Glesne, Corrige, *Nitel Araştırmaya Giriş*, Editör: Ali Ersoy ve Pelin Yalçınoğlu, 2. Baskı, Ankara, Anı Yayınları, 2013.
- Gökdeniz, Ayhan, “ Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi ve Türkiye’de Üçüncü Yaş Yapısal Analizi ve Geliştirilmesi”, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir,1995.
- Güdü, Özge, “Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerinin Turist Rehberi Tarafından Algılanması”, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir, 2011.
- Güler, Ahmet v.d., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015.
- Gümüş, Nevzat ve Özüpekçe Nevzat, “Foça’da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2009, C.6, S.2, ss.400-417.
- Günay, Salih, *Örgütsel Davranış*, İstanbul, Nobel Yayınları, 2011.
- Gürbüz, Ahmet, “ Yerel Kalkınma Stratejisi İçinde Turizm ve Safranbolu”, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002, S.11, ss.29-48.
- Gürkan, İlhan, “Turizm Hareketlerinin Bir Yerleşim Biriminde (Bellek/ Antalya) Sosyal Yapı Değişimlerine Etkileri”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Antalya, 1995.
- Gürkan, İlhan, “Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkisi”, *Anatolia Dergisi*, 1996, C.7, S.1, ss. 112-119.
- Güvenç, Bozkurt, *İnsan ve Kültür*, Ankara, Remzi Kitabevi, 1994.
- Güvenç, Bozkurt, *Kültürün Abc’si* 2. Baskı, Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2002.
- Hussein, Azize Tunç, Saç Firuzan *Genel Turizm Gelişimi- Geleceği*, Ankara, Siyasal Yayınları, 2008.
- İçöz, Orhan, *Genel Turizm, Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.
- İlkin, Akın ve Dinçer Zeki, *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi*, Ankara, TOBB Yayınları, 1992.
- Jeffery, Gliner v.d., *Uygulamada Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analizi Bütünleştiren Yaklaşım*, Çeviren: Selahattin Turan v.d., Nobel Yayınları, Ankara, 2015.
- Kahraman, Sebahattin, “Balıkesir Bölgesi Turizm Arz-Talep İncelenmesi ve Turizmin Geliştirilmesi İçin Bir Model Önerisi”, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Balıkesir, 1998.

- Kalemdaroğlu, Ahmet Evrim, “Coğrafi Bilgi Sistemi Tabanlı Türkiye Kıyı Bölgeleri Yat Limanları Envanteri”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004.
- Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, Turizm İhtisas Raporu, Ankara, (2014-2018).
- Karataş, Zeki, “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, *Manevi Temelli, Sosyal Araştırma Dergisi*, 2015, C.1, S.1, ss. 70-88.
- Kaya, İsmet ve Narin Meziyet, *Yat Turizmi Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi*, Ankara, Nobel Yayınları, 2008.
- Keleş, Ruşen, *Kentleşme Politikası*, 4. Baskı, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 1997.
- Kıncal, Remzi, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Nobel Yayınları, 2010.
- Kirman, Ali Ahmet, *Din Sosyolojisi, Temelleri Sözlüğü*, İstanbul, Rağbet Yayınları, 2004.
- Kongar, Emre, *Kültür Üzerine*, 4. Baskı, İstanbul, Remzi Yayınları, 1994.
- Kongar, Emre, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, 7. Baskı, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1999.
- Kozak, Nazmi v.d. , *Genel Turizm*, 5. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2001.
- Kuş, Elif, *Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yayınları, Ankara, 2009.
- Küçük, Müşerref, “Müşerref Küçük, “360 Müşerref Küçük, “Kültür Turizmi Kapsamında Yer Alan Festival etkinliklerinin Yerel Kalkınmaya Katkısı: Uluslararası Beyşehir Festivali Üzerine Bir Araştırma”file:///C:/Users/DELL/Downloads/küçük%20makle.pdf.
- M. Poloma, Margaret *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Çeviren: Hayriye Erbaş, 4. Baskı, Ankara, Palme Yayınları, 2011.
- Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çeviren: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- Muradov, Seyfeddin, “Turizmin Kentleşme Sürecine Etkileri”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006.
- Muslu, Aziz, “Türkiye’de Deniz Turizminde Ürün Farklılaştırılması ve Kalite Yönetimi”, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü,(Yayınlanmamış Doktora Tezi) İstanbul, 2015.
- Neuman, W. Lawrence, *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, Cilt 1, Çeviren: Sedef Özge, İstanbul, Yayın Odası Yayınları, 2008.
- Nükhet, Kahraman, Türkay Oğuz, *Turizm ve Çevre*, 4. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2011.

- Olalı, Hasan, *Turizm Politikası ve Planlaması*, İstanbul, İşletme Fakültesi Yayınları, 1990.
- Olalı Hasan, Alp Timur, *Turizm Ekonomisi*, İzmir, Ofis Ticaret Matbaacılık, 1998.
- Ongun, Utku, “Burdur İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2015, C.7, S.12, ss.99-116.
- Oram’s, Mark, *Marine Tourism Development Impacts, Management, Roudledge*, london, 1999.
- Öter, Zafer, “Türk El Sanatlarının Turizm Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Millî Forklör Dergisi*, 2010, S.86, ss 174-185.
- Özdemir, Mehmet, *Turizmin Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, Ankara, Köksav Yayınları, 1992.
- Öcal, Usta, *Turizm, Genel Yapısal Yaklaşım*, Detay Yayınları, Ankara, 2009.
- Özdemir, Melda ve Ozan Kaya, Fatma, “Günümüzde Gaziantep İlinde Bakırcılık”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, C.3 S.10, ss. 1249-1270.
- Özkan, Arzu, “Bir Modern İşletme Yaklaşımı Olarak Dünya Sağlık ve Üçüncü Yaş Turizmi İşletmelerinde Müşteri Tatminin Rolü”, Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu, 2014.
- Özmen, Murat, “Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu, 2007.
- Özpınar, Erhan, “Kültürel Etkileşim ve Aktarımların Yönetime Etkisi”, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2003.
- Pala, Nurettin, “Turizmin Sosyo-Kültürel Sonuçları Açısından Bir İnceleme, Sakarya Üniversitesi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2001.
- Palamir, H, Yaprak, “Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1997.
- Pekin, Faruk, *Çözüm Kültür Turizmi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.
- Rızaoğlu, Bahattin, *Turizm ve Toplumsallaşma*, 3. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2004.
- Richards, Greg, *Cultural Tourism In Europe*, Edit by: Greg Richard “Culture and Tourism İn Europe, Atlas Yayınları, 2005.
- Ritzer, George ve Jeffy Stepnesky, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökenleri*, Çeviren: Irmak Ertuna, Ankara, De-Ki Sosyoloji Yayınları, 2015.

- Sam, Rıza, “Turizm ve Sosyal Değişme”, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Malatya, 1994.
- Saruhan, Gülsüm Eda, “Kentsel Markalaşma Sürecine Kültür Turizminin Etkisi”, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans), Hatay, 2012.
- Serper, Özer ve Gürsakal Necmi,*Araştırma Yöntemleri*, İstanbul, Filiz Yayınları, 1989.
- Sezer, İbrahim, “Turistik Fonksiyonları ve Yat Turizmine Etkileri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2012, C.17, S.28, ss. 103-124.
- Soykan, Füsün, “Doğal Çevre ve Kırsal Kültürlerle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm”, *Anatolia, Turizm Araştırma Dergisi*, Yıl 10, 1999, ss 67-75.
- Storey, John *Popüler Kültür Çalışmaları Kuramlar ve Metotlar*, Çeviren: Koray Karashaşin, İstanbul, Babil Yayınları, 2000.
- Şenol, Fazıl *Turizm Coğrafyası*, Ankara, Detay Yayınları, 2008.
- Şit, Mustafa, “Türkiye’de Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı”, *Akademik Yaklaşım Dergisi*, 2016, C.7, S.1, ss. 101-117.
- Tezcan, Mahmut, *Boş Zamanlar Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993.
- Tezcan, Mahmut, *Kültür Antropolojisi*, 3.Baskı, Maya Akademi Yayınları, Ankara,2008.
- Tezcan, Mahmut, *Sosyolojiye Giriş*, Ankara, Anı Yayınları, 2010.
- Thomas, Harrari, *Afrika’nın Sıcak Kalbini Etkileyen Nkhota Körfezi Bölgesinde Turizmin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Etkilerinin İncelenmesi*, Malovi Çalışma Kağıdı, No:17, Londra: Odi, 2005.
- Topçu, Nurettin, *Kültür ve Medeniyet*, İstanbul, Hareket Yayınları, 1970.
- Tuna, Muammer, *Turizm, Çevre ve Toplum*, Ankara, Detay Yayınları, 2007.
- Tuna, Muammer, *Turizm Sosyolojisi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Tuna, Muammer, *Sosyolojiye Giriş*, Detay Yayınları, Ankara, 2014.
- Tural, K. Sadık, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
- Turizm Bakanlığı, *Turizm Eğitimi*, Ankara, 11-12 Aralık 2002.
- Turizm Dokuzuncu Planlama Raporu, Ankara, 2007.
- Uçar, Metin, “Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkisi (Fethiye Örneği)”,Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010.

- Uçar, Nazlı, “Turizmin Kırsal Alana Etkisi (Gökçeada Örneği)”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.
- Urry, John, *Turist Bakışı*, Çeviren: Enis Tataroğlu, İbrahim Yıldız, Ankara, Bilge Su Yayınları, 2009.
- Usta, Öcal, *Turizm, Genel Yapısal Yaklaşım*, Ankara, Detay Yayınları, 2009.
- Uslu, T, Kiper, T, “Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara, Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı”, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2006, C.3, S.3, ss.305-314.
- Uygur, Nermi, *Kültür Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1970.
- Ülger, Sabri, *Genel Turizm*, Antalya, Akdeniz Üniversitesi Basımevi, 1993.
- Ünlüönen, Kurban v.d., *Turizm Ekonomisi*, 3. Baskı, İstanbul, Nobel Yayınları, 2009.
- Ünlüönen, Kurban, Şahin Salih Zeki, “Turizmde İstihdam”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, C.10, S.1, ss. 1-25.
- Yağcı, Özcan *Turizm Ekonomisi*, 2. Baskı, Ankara, Detay Yayınları, 2007.
- Yılmaz, Elif, “Demirden Leblebi: Girit Ayvalık’a Yerleşen Girit Mübadilleri”, *Sosyoloji Dergisi*, 2011, C.3 S.22, ss. 157-189.
- Yüksek, Gökçe, Turizm Ulaştırması, içinde: *Deniz Yolu Ulaştırması*, Editör: Mustafa Çavcar, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2012.
- Zencirkıran, Memet, *Sosyoloji*, Bursa, Dora Yayınları, 2016.
- Zengin, Burhanettin, *Turizm Coğrafyası, Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*, 2. Baskı, İstanbul, Değişim Yayınları, 2006.
- Zhang, Yining, “*Cultural Tourism*” Products A Case Study In The X’an City, 2011.
- <http://www.ayvalik.bel.tr/ayvalik-belediyesi-iletisim/7-ayvalik-haberleri.html?>(Erişim Tarihi:19.05.2019)
- <http://prezi.com/vv-ywjtaiosii/turizmin-yerel-halk-uzerindeki-etkisi/> (Erişim Tarihi: 28/05/2018)
- http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/DTGM/tr/Belgelik/guncel_haber_arşiv/20131212_151112_64032_16_440.pdf (Erişim Tarihi:17.18.2019)

EKLER

Ekler 1: Mülakat Soruları

1.) Cinsiyet

2.) Yaş

3.) Medeni hali

4.) Eğitim durumu

5.) Mesleğiniz/işletmeniz? Daha önce hangi işle meşguldünüz? Buna ek olarak herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

6.) Kaç tane personel çalışmaktadır? Çalışanların eğitim düzeyleri nedir? Hangi kaynaktan personel temin ediyorsunuz? (Turizm okulları, gazete ilanları, kişisel başvuru, eş dost tavsiyesi...)

7.) Aileniz kaç kişiden oluşuyor? Onların eğitim durumu? Hangi sektörde çalışıyorlar?

8.) Aylık gelir durumu

9.) Eviniz kira mı yoksa size mi ait?

10.) Turizm faaliyetlerinin aile niteliğini etkilediğini düşünüyor musunuz? (Geniş aile, geçiş ailesi, çekirdek aile)

11.) Turizm faaliyetleri sizce akrabalık ilişkilerinizi ve komşuluk ilişkilerinizi etkiliyor mu? Komşuluk: esnaflar arası dayanışma, yardımlaşma, uzaklaşma veya gruplaşmalar...)

12.) Cunda Adası'nda genellikle kadınlar hangi işle meşgul olmaktadır?

13.) Kadının çalışma koşulları sizce aile içi ilişkilerde değişime yol açmakta mıdır?/Ailede alınan kararlarda kadın ne kadar etkindir?(yalnız mı alınır/beraber alınır/ eğer baba karar alıyorsa geleneklerden-kişiliğinden-tecrübesinden-kültüründen-Çocuklarla- ev ile ilgili kararlar)

14.) Kız çocuklarının öğrenim durumu nasıl? Ailelerde kaç kişilik çocuklardan oluşmaktadır?

15.) Sizce Cunda Adası'nda aile planlaması yapılmalı mı?

16.) Yerli veya yabancı turistler bölgenizde kültürel anlamda gelenek, görenek, giyim kuşam tarzınızda, yaşam alışkanlıklarınızda da veya dil yapınızda herhangi bir değişim gözlemlemekte misiniz?

17.) Ekonomik anlamda Cunda Adası turizmden nasıl etkilenmektedir? Bölge de birçok işletmelerin, açılması bölgeyi ekonomik anlamda nasıl etkilemektedir? Turizmin diğer sektörlerle olan bağlantısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

18.)Cunda Adası'nda yaz süresince karşılaştığınız olduğunuz çevre sorunları var mı? Varsa bunlar nelerdir? (Çevre kirliliği, su kirliliği, yoğun trafik, plaj kirliliği, vb.)

19.) Bu konuda Belediyenin yapmış olduğu çalışmalardan memnun musunuz?

20.) Yerli ve yabancı turistlerin çevre temizliği hususunda davranışlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

21.) Turizm faaliyetlerinin gerçekleşmiş olduğu Cunda Adası ile turizm faaliyetlerinin gerçekleşmemiş olduğu bölgeleri kıyasladığınız zaman nasıl bir değişim gözlemektesiniz?(Ekonomik, sosyal, kültürel vb.)

22.) Cunda Adası'nda bulunan sivil toplum kuruluşlarından bahseder misiniz? Herhangi bir faaliyetleri söz konusu olmakta mıdır?

23.) Cunda Adası'nda düzenlenen eğlence faaliyetleri ve gece hayatı yeterli midir?

24.) Cunda Adası'nı en çok yerli mi yoksa yabancı mı turist mi ziyaret etmektedir? Hangi yaş grubu daha ok gelmektedir? Burayı tercih etmesinin sebebi sizce nedir?

25.) Cunda Adası'nın tarihi bir geçmişe sahip olması (mübadele bir yerleşim yeri olması) mimari, yapısı, doğal güzellikleri turizm faaliyetlerini sizce nasıl etkilemektedir?

26.) Cunda Adası'nda turizm sektörünün gelişmesi için sizce neler yapılmalı? Buna yönelik önerileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Çiğdem ŞAHİN

Doğum Yeri ve Yılı : BALIKESİR, 1994

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : cgdmsn10@gmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Altınova Lisesi, 2011

Lisans : SDÜ, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, 2016